

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Liberia : van vrijheidsideaal naar verloren paradijs

Kraaij, F.van der

Citation

Kraaij, Fvan der. (2013). *Liberia : van vrijheidsideaal naar verloren paradijs*. African Studies Centre, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/21952>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/21952>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Liberia:
van vrijheidsideaal
naar verloren paradijs

Liberia: van vrijheidsideaal naar verloren paradijs

Fred van der Kraaij

Gepubliceerd door:

Afrika-Studiecentrum
Postbus 9555
2300 RB Leiden
asc@ascleiden.nl
www.ascleiden.nl

Kaartfoto: Bord in dorp in River Gee County, 2008 [MPEA, Republiek Liberia]

Verantwoording foto's: Allen Konrad: 10a, 29b; Annelies Smit-Kloet: 11d; Belga-ANP/Fred van der Kraaij: 2; David McClellan: 25b, 27b, 28c, 28e, 30a; Facebook Mano River Group: 11b; Fred van der Kraaij: 1, 3, 4, 5, 8b, 8c, 8d, 9d, 10c, 11a, 11c, 12a, 12b, 12c, 12d, 13a, 13b, 13c, 14, 15, 16, 18a, 22, 27c, 27d, 28a, 28d, 31; Howard R. Alcock: 9a, 10b, 29a; Jeanne Miller: 6a, 6b; Leo Platvoet: 8a, 25a, 26a; Marcus Jones: 21; Martin Waalboer: 26b, 26c, 26d, 28f, 30b, 30c, 30d; Matthias Lampe: 6c, 7a, 7b, 7c, 7d, 9b, 9c; Rosemarie Donkersloot: 24; Stephen Ellis/Gregory Stemn: 17, 18b, 19, 20; Thomas van Putten: 27a, 28b, 29c.

Kaarten: Nel de Vink (DeVink Mapdesign)

Gedrukt door Ipskamp Drukkers, Enschede

ISBN: 978-90-5448-130-0

© Fred van der Kraaij, 2013

Inhoud

Lijst van kaarten, foto's en boxen *vi*

Lijst van afkortingen *viii*

Voorwoord *xix*

1 'The love of liberty brought us here' *1*

'De liefde voor de vrijheid bracht ons hier' *1*

Monrovia, 1975 *7*

De Universiteit van Liberia *16*

De moderne economie *19*

'The day Monrovia stood still' – de dag dat Monrovia stilstond *27*

De Maryland moorden en hun politieke context *33*

'Oog om oog, tand om tand' *37*

De staatsgreep *41*

Na de staatsgreep *44*

2 'Paradise lost' *53*

'Het verloren paradijs' *53*

De burgeroorlogen *58*

Wat aan de eerste burgeroorlog voorafging *59*

De eerste burgeroorlog, 1989–1997 *61*

De tweede burgeroorlog, 1999–2003 *71*

De rol van Burkina Faso *78*

De Verenigde Naties en Liberia *78*

Het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone *83*

De Waarheids- en Verzoeningscommissie *88*

3 Vallen en opstaan *97*

President Ellen Johnson Sirleaf *97*

Toenemende kritiek op president Sirleaf *113*

Nawoord *123*

Bronnen *127*

Leessuggesties *132*

Index *137*

Lijst van kaarten, foto's en boxen

Kaarten

- 1 Liberia, West-Afrika, Afrika *xi*
- 2 Politieke/administratieve indeling (counties) *xii*
- 3 Taal- en etnische groepen (stammen) *xiii*
- 4 Infrastructuur *xvi*
- 5 Monrovia, 1960 en 2013 *14*
- 6 Detailkaart Monrovia, 2013 *15*
- 7 De moderne economie *104*

Foto's

- 1 Wapen van Liberia met nationaal motto *xxii*
- 2 President Tubman met zijn gezin op paleis Soestdijk, 1956 *2*
- 3 President Joseph Jenkins Roberts, 1854 *6*
- 4 Liberia Kolonie, met Amerikaanse kolonisatiemaatschappijen, 1839 *9*
- 5 Monrovia, de hoofdstad van Liberia, 1888 *10*
- 6 Pioniers-, kolonisten- of Americo-Liberiaanse huizen *20*
- 7 De vier zuilen van de macht in Liberia *21*
- 8 Universiteit van Liberia *22*
- 9 Monrovia, stadsimpressies, 1975 *23*
- 10 De drie pijlers van de moderne economie, 1975 *26*
- 11 President William R. Tolbert, Jr. *29*
- 12 Selectie van kranten over rituele moorden in Liberia, 1976-1980 *37*
- 13 Selectie van kranten over rituele moorden in Maryland County, 1977-1979 *39*
- 14 Openbare uitvoering doodstraf 'Harper Seven', Harper, februari 1979 *40*
- 15 Militairen arresteren de Americo-Liberiaanse familie S., Monrovia, 12 april 1980 *46*
- 16 Het nieuwe kabinet, april 1980 *48*
- 17 President Samuel Doe, 1990 *63*
- 18 Alhaji Kromah *66*
- 19 Zes militieleiders *68*
- 20 Charles Taylor, president, 1997-2003 *70*
- 21 Voormalig president Taylor geboeid, op weg naar 'Den Haag', 2006 *81*
- 22 Interim-President Amos Sawyer en de auteur in Den Haag, 1995 *96*
- 23 Ellen Johnson Sirleaf's autobiografie *This child will be great*, 2009 *99*
- 24 President Ellen Johnson Sirleaf ontvangt eredoctoraat in Tilburg, 2012 *101*
- 25 Liberia: 80 jaar grondstoffenleverancier *108*
- 26 Rechtsstaat, persvrijheid, vrij van angst 2013 *114*
- 27 Monrovia, straatbeelden, 2012 *120*
- 28 Zichtbaar oorlogsgeweld *121*
- 29 Reizen in het binnenland, 1973, 1980, 2012 *122*
- 30 Onderwijs *124*
- 31 Afgestudeerde met getinte brillenglazen: Alhaji Kromah *125*

Boxen

- 1 De buitenlandse handelshuizen in Liberia 10
- 2 De oudste Nederlandse handelscontacten met West-Afrika:
de *West-Indische Compagnie* 11
- 3 Bloedige staatsgrepen in Afrika 45
- 4 Herman 'Hank' Cohen: diplomaat en lobbyist 62
- 5 Samuel Dokie 65
- 6 Het *Revolutionary United Front* in Sierra Leone 69
- 7 Ivoorkust 74
- 8 VN-embargo's en sancties 79
- 9 De verspreiding van Liberianen over de wereld 111
- 10 Liberianen in Nederland 113

Lijst van afkortingen

ACDL	Association for Constitutional Democracy in Liberia
ACS	American Colonization Society
AFL	Armed Forces of Liberia
AFRC	Armed Forces Revolutionary Council
AL	Americo-Liberiaan
ALIMUSA	Association of Liberian Ministers in the USA
ALLA	Association of Liberian Lawyers in the Americas
ASC	Afrika-Studiecentrum
ATU	Anti-Terrorist Unit
AU	Afrikaanse Unie
BBP	bruto binnenlands product
BDF	Bong Defense Front
Bengoma	Liberian Mandingo Association in the Netherlands
BMC	Bong Mining Company
BTC	Barclay Training Center
CIA	Central Intelligence Agency
CIJ	Coalition for International Justice
COLIDAP	Citizens of Liberia in Defense of Albert Porte
CPA	Comprehensive Peace Agreement
CRC	Central Revolutionary Council
DRC	Democratische Republiek Congo
ECOMIL	ECOWAS Mission in Liberia
ECOMOG	ECOWAS Cease-fire Monitoring Group
ECOWAS	Economic Community of West African States / Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten
EFLA	European Federation of Liberian Associations
EU	Europese Unie
FDA	Forestry Development Authority
FELMAUSA	Federation of Liberian Mandingo Associations in the USA
GC	Governance Commission
GCA	Global Coalition for Africa
GEMAP	Governance and Economic Management Assistance Programme
GSA	General Services Administration
GVL	Golden Veroleum Liberia

HIPC	Heavily Indebted Poor Countries
HMC	Hendrik Muller & Co.
ICC	International Criminal Court / Internationaal Strafhof
IMF	International Monetary Fund / Internationaal Monetair Fonds
INPFL	Independent National Patriotic Front of Liberia
ISS	Institute of Social Studies
KLM	Koninklijke Luchtvaart Maatschappij
LAH	Liberian Association Holland
LAMCO	Liberian-American-Swedish Minerals Company
LBDI	Liberian Bank for Development and Investment
LDF	Lofa Defense Force
LECUSA	Liberian Episcopalian Community in the USA
LMC	Liberia Mining Company
LP	Liberian Perspectives
LPN	Liberian Professional Network
LPC	Liberia Peace Council
LPP	Liberia Past and Present
LPP	Liberian People's Party
LURD	Liberians United for Reconciliation and Democracy
MODEL	Movement for Democracy in Liberia
MOJA	Movement for Justice in Africa
MPEA	Ministry of Planning and Economic Affairs
NACMA	National Association of Cape Mountainians in the Americas
NIOC	National Iron Ore Company
NKAA	National Krao (Kru) Association in the Americas
NPFL	National Patriotic Front of Liberia
OAC	Oost-Afrikaanse Compagnie
OAE	Organisatie van Afrikaanse Eenheid
ODA	Official Development Assistance
OFPP	Office of Fiscal Policy and Planning
OLM	Organization of Liberians in Minnesota
OSJI	Open Society Justice Initiative
OTC	Oriental Timber Company
PAL	Progressive Alliance of Liberia
PPP	Progressive People's Party
PRC	People's Redemption Council / Raad voor de Verlossing van het Volk
RIA	Robertsfield International Airport
RTC	Royal Timber Corporation
RUF	Revolutionary United Front
SCSL	Special Court for Sierra Leone / Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone

SPA	Special Programme for Africa
SSA	Sub-Sahara Afrika
TI	Transparency International
TRC	Truth and Reconciliation Commission / Waarheids- en Verzoeningscommissie
TWP	True Whig Party
UL	University of Liberia / Universiteit van Liberia
ULAA	Union of Liberian Associations in the Americas / Unie van Liberiaanse Organisaties in de Amerika's
ULIMO	United Liberation Movement for Democracy
ULIMO-J	United Liberation Movement for Democracy – Johnson groep
ULIMO-K	United Liberation Movement for Democracy – Kromah groep
UNDP	United Nations Development Programme / Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties
UNIBOA	United Bassa Organization in the Americas
UNMIL	United Nations Mission in Liberia
UNOMIL	United Nations Observer Mission in Liberia
USAA	United Sarpo Association in the Americas
VK	Verenigd Koninkrijk
VN	Verenigde Naties
VOC	Verenigde Oost-Indische Compagnie
VRVN	Veiligheidsraad van de Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten van Noord-Amerika
WIC	West-Indische Compagnie
WTC	World Trade Center

Kaart 1 Liberia, West-Afrika, Afrika

Kaart 2 Politieke/administratieve indeling (counties)

Kaart 3 Taal- en etnische groepen (stammen)

Toelichting bij Kaart 3

De kaart toont het officiële aantal van zestien ‘stammen’, zoals in Liberia naar ‘etnische groepen’ wordt gerefereerd. Dit valt deels samen maar is niet helemaal

hetzelfde als de in het land gesproken talen. Dat zijn er meer.¹ Globaal onderscheiden we in Liberia drie taalgroepen: de Kru-sprekenden, de Mande groep en de Mel of Westatlantische taalgroep. Verder wordt in Liberia Engels gesproken en een lokale variant, het Liberiaanse *pidgin* Engels, dat nagenoeg altijd een tweede taal is, naast de moedertaal. De tien meest gesproken Afrikaanse talen zijn (tussen haakjes een grove schatting van het aantal sprekers anno 2012 – schattingen van de schrijver):

- 1) Kpelle (500.000 – 600.000)
- 2) Bassa (400.000 – 450.000)
- 3) Grebo (400.000 – 425.000)
- 4) Kru (250.000 – 275.000)
- 5) Mano (200.000 – 250.000)
- 6) Gio (175.000 – 200.000)
- 7) Loma (175.000 – 200.000)
- 8) Kissi (125.000 – 150.000)
- 9) Vai (100.000 – 150.000)
- 10) Gola (100.000)

Tien talen worden door naar schatting minder dan 100.000 Liberianen gesproken. Meer dan de helft hiervan kent slechts maximaal 15.000 sprekers. Het meest gesproken zijn het Gbande (oorspronkelijk ongeveer 100.000, maar tijdens de burgeroorlogen is naar schatting de helft naar buurland Guinee gevlucht, waarvan een onbekend aantal is teruggekeerd), Mandingo, Krahn, Mende, Belle en Dei. De laatste twee talen worden door minder dan 15.000 mensen gesproken. Alle talen worden ook in de buurlanden Guinee, Ivoorkust en Sierra Leone gesproken.

Tot slot een overzicht van de verschillende schrijfwijzen en alternatieve namen van Liberiaanse stammen:²

Bassa	Belle, Belleh, Kowaa, Kwaa, Kuwaa
Dei	De, Dey, Dewoi, Dewoin
Gbande	Gbandi, Gbunde, Bande, Bandi
Gio	Gyo, Ge, Gio-Dan, Dan, Da, Yacouba, Yacuba
Gola	-
Grebo	Gblou Grebo (Gboloo), Wedeboo Grebo; centraal/noordelijk/zuidelijk Grebo
Kissi	Kisi, Gisi, Gizi, Kissien
Kpelle	Kpele, Kpwessi, Gbese, Pessa, Pessy

¹ Charles Meur vermeldt in zijn *Peoples of Africa – Ethnolinguistic Map* (Ed. Marc Léo Felix, Brussel, 2001) 31 verschillende ethno-linguistische groepen (kaart 12). De website van Liberia's Ministry of Information, Cultural Affairs & Tourism vermeldt ook dat er in Liberia 31 inheemse talen worden gesproken (<http://www.micatliberia.com>).

² Bronnen: Charles Meur, *Peoples of Africa – Ethno-linguistic Map* (Marc Léo Felix, ed., Brussel, 2001); Teah Wulah *The Forgotten Liberian – History of Indigenous Tribes* (Bloomington/Indiana, 2005); <http://www.ethnologue.com>.

Krahn	Kran; noordelijke, oostelijke, westelijke Krahn/Kran; zuidelijke Krahn/Kran = Sapo/Sarpo/Sapan
Kru	Klao, Klaoh, Klau, Kroo, Kroumen, Krumen
Loma	Loghoma, Looma, Lorma, Bouze, Busy, Buzi
Mandingo	Manya, Manya Kan, Malinke
Mano	Mann, Maa, Mah, Mawe
Mende	Boumpe, Hulo, Kossa, Kosso
Vai	Vay, Vei, Vy, Gallinas, Gallines

Kaart 4 Infrastructuur

Liberia's infrastructuur in vogelvlucht

Wegen

Het wegennet bestaat 10.600 km waarvan 657 km is geasfalteerd. Twee geasfalteerde wegen vormen de hoofdwegen van Liberia: een west-oost verbinding en een noord-

zuid verbinding. De eerstgenoemde weg gaat van de plaats Bo, op de grens met Sierra Leone, via Monrovia en Harbel naar Buchanan in Grand Bassa County over een afstand van bijna 300 km. De noord-zuid verbinding is een eveneens ongeveer 300 km lange weg tussen Monrovia en Ganta in Nimba County.

Tijdens en onmiddellijk na het regenseizoen zijn de meeste wegen moeilijk of niet begaanbaar voor gemotoriseerd verkeer. Afhankelijk van het gebied – kustgebied of binnenland – betreft dit de periode mei/juni tot oktober/november. De zware regenval, de talloze rivieren en riviertjes en het gebrek aan onderhoud dragen bij aan de slechte staat en soms zelfs afwezigheid van bruggen.

Spoorwegen

Het land heeft drie spoorwegen, met een totale lengte van 490 km. Ze zijn alle drie aangelegd voor het transport van ijzererts van de mijnen naar de havens en niet voor het vervoer van personen. De oudste spoorlijn bracht het ijzererts van Bomi Hills naar de Free Port van Monrovia. Later werd de lijn doorgetrokken naar de *Mano River Mines* (NIOC), ook een ijzererts mijn, op de grens met Sierra Leone gelegen. Totale lengte: 148 km. De tweede spoorlijn liep van de ijzererts mijnen in Bong County naar de haven van Monrovia (77 km). De derde en langste spoorlijn (267 km) gaat van Yekepa – in het noorden van het land, in Nimba County, waar zich in het grensgebied met Guinee de grootste ijzererts mijn van het land bevond – naar de haven van Buchanan in Grand Bassa County. Door de burgeroorlogen kwam de ijzerertsproductie stil te liggen en werden de spoorwegen niet meer onderhouden. Om ze weer in gebruik te kunnen nemen zijn grote investeringen nodig. De rehabilitatie van de Yekepa–Buchanan spoorlijn is inmiddels het verst gevorderd (door *ArcelorMittal*).

Havens

Er zijn vier havens die van belang zijn voor de in- en uitvoer. Het zijn, van west naar oost: Monrovia, Buchanan, Greenville (Sinoe County) en Harper (Maryland County). Monrovia is de best uitgeruste en grootste haven, mede door zijn algemene economische betekenis. De haven van Buchanan dient vooral voor de uitvoer van ijzererts, een functie die de haven van Greenville zal hebben zodra de geplande ijzerertsproductie in het binnenland (Grand Gedeh County) op gang gekomen is. Voorlopig is het belangrijkste product dat de haven van Greenville verlaat tropisch hout, wat ook het geval is in Harper.

De staat van onderhoud van alle havens is onvoldoende voor de huidige en toekomstige behoefte. Alle vier vereisen grote investeringen wegens achterstallig onderhoud en voor uitbreiding.

Vliegvelden

Er zijn twee vliegvelden met geplaveide startbanen. Robertsfield International Airport, op ongeveer 75 km van de hoofdstad Monrovia gelegen, is het belangrijkste internationale vliegveld. Daarnaast is er Spriggs Payne Airfield, dat zich in de hoofdstad bevindt tussen de wijken Sinkor en Old Road. Bovendien zijn er naar schatting 50 vlieg-

veldjes in het binnenland, vaak niet meer dan een ongeplaveide, soms geïmproviseerde, landingsstrook.

Energie

Door de verwoesting van de waterkrachtcentrale in Mount Coffee tijdens de burgeroorlogen is de publieke energievoorziening nagenoeg nihil. De heropbouw vergt investeringen van bijna 200 miljoen euro, waarvan inmiddels het grootste deel is toegezegd door internationale donoren en financiële instellingen. De talloze rivieren en stroomversnellingen vormen een onbenut waterkrachtpotentieel.

Voorwoord

Het West-Afrikaanse land Liberia is geen land dat de meeste Nederlanders onmiddellijk op de kaart zouden kunnen aanwijzen. De beelden die dit land wel oproept hebben vooral betrekking op de zelfs naar Afrikaanse maatstaven gruwelijke burgeroorlogen die het land wereldnieuws maakten. In het gunstigste geval doet de naam Liberia denken aan de talrijke schepen die onder Liberiaanse vlag varen. Ooit was Liberia daardoor het land met de grootste geregistreerde handelsvloot ter wereld. Zoals Liberia ooit de grootste rubberplantage ter wereld had en Afrika's grootste ijzerertsexporteur was, en nummer 3 op de wereldranglijst van ijzerertsexporteurs.

In Liberia woonde in de tweede helft van de vorige eeuw de grootste Nederlandse gemeenschap ('kolonie') in Afrika, na de Republiek Zuid-Afrika. De handelsbetrekkingen tussen Liberia en Nederland waren navenant sterk en leidden tot staatsbezoeken over en weer. Een van Liberia's meest bekende, en langst regerende, presidenten (gedurende 27 jaar!) – president Tubman – was een geregelde gast op paleis Soestdijk van de toenmalige Nederlandse koningin Juliana. Tussen beide families bestonden hartelijke en vriendschappelijke betrekkingen. De relaties tussen beide landen zijn ouder dan menigeen zou vermoeden en gaan zelfs terug tot begin 1600 toen Nederlandse handelaren zich vestigden in het gebied dat thans onder de republiek Liberia valt.

Maar deze publicatie gaat niet over economische betrekkingen of de economie van Liberia, althans niet uitsluitend. Het gaat vooral over mensen, voornamelijk Liberianen, waarvan ik sommigen goed heb leren kennen in de jaren die ik in Liberia heb doorgebracht en die een grote indruk op mij hebben gemaakt. Ik werkte toen aan de Universiteit van Liberia. Toen mijn vrouw en ik er voor het eerst heen reisden werd Liberia internationaal gezien als een van de in politiek opzicht meest stabiele landen van Afrika, zij het met een conservatief bewind, gebaseerd op een eenpartij-systeem, zoals dat in nagenoeg alle Afrikaanse landen toen het geval was.

Achteraf bezien bleek Liberia een kruitvat te zijn, dat ontplofte door de gewelddadige staatsgreep van sergeant-majoor Samuel Doe die een periode van dictatuur en mensenrechtenschendingen inluidde en verdergaande economische neergang met zich meebracht. Het vormde de opmaat voor veertien jaren van burgeroorlog. Pas na het gedwongen vertrek van krijgshoofd-president Charles Taylor en de verkiezing van zijn rivaal Ellen Johnson Sirleaf tot president is er weer sprake van enige politieke stabiliteit, mede dankzij een VN-vredes-

macht, en van positieve economische vooruitzichten. Charles Taylor werd in 2012 door het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone tot 50 jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens zijn aandeel in de burgeroorlog in buurland Sierra Leone. De verkiezing van Ellen Johnson Sirleaf is historisch te noemen: de eerste democratisch gekozen vrouwelijke president van Liberia, zelfs van Afrika. Maar het land is verwoest en de vier miljoen mensen tellende bevolking verdeeld en getraumatiseerd.

Wat ooit hoopvol was gestart als de eerste op westerse leest geschoeide Afrikaanse republiek werd een drama. Het vrijheidsideaal van de Amerikaanse kolonisten – mulatten, vrijgeboren zwarten en ex-slaven – is uiteengespat. Het paradijs op aarde waarvan zij tijdens de oversteek over de Atlantische Oceaan droomden, bleek niet te bestaan. Anno 2013 leven misschien zelfs wel een half miljoen Liberianen buiten Liberia omdat zij geen vertrouwen of toekomst hebben in hun Afrikaanse thuisbasis.

In dit persoonlijk getinte relaas heb ik geprobeerd een beeld van het land te schetsen waarbij de oorsprong en oorzaken van veel van de politieke problemen naar voren zijn gebracht. Ik had daarbij voor ogen een zo leesbaar mogelijk boekje te schrijven, voor een breed publiek. Daarom heb ik zoveel als mogelijk en verantwoord was het gebruik van eind- of voetnoten beperkt. Waar mogelijk is in de tekst verwezen naar belangrijke of gebruikte bronnen.

Sommige informatie in dit boekwerkje is in een of andere vorm al eerder van mijn hand verschenen, soms gedrukt, soms online. Op diverse plaatsen is gebruik gemaakt van mijn proefschrift over Liberia. Dit begon als een beschrijving van de *dual economy* van Liberia in de jaren zeventig van de vorige eeuw en was bestemd voor Liberiaanse studenten. Uiteindelijk groeide het uit tot een werk over de economische geschiedenis van dit West-Afrikaanse land.³ Van de andere bronnen noem ik met name de website *Liberia Past and Present* en het blog *Liberian Perspectives* (die ik in 2001 resp. 2007 startte). Ik verwijs voor meer bronnen naar het opgenomen overzicht. Voor de meer geïnteresseerde lezer is bovendien een lijst van leessuggesties toegevoegd.

Tot besluit van dit voorwoord zijn woorden van dank op hun plaats. Dank aan allen die op enigerlei wijze, direct of indirect, hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze publicatie. Het betreft hier een grote en gevarieerde groep, die zowel geïnterviewden en andere bronnen van informatie in zowel Liberia als elders omvat, Liberianen en niet-Liberianen, als zij die op een meer inhoudelijk-technische wijze hebben bijgedragen. Met name wil ik dank zeggen

³ De term *dual economy* ('dubbele economie') verwijst naar de twee gescheiden 'werelden' van een moderne, monetaire, op westerse leest geschoeide economie - weliswaar klein uit het oogpunt van werkgelegenheid maar overheersend door zijn monetaire omvang – en de voornamelijk zelfvoorzieningseconomie waarin de meerderheid van de bevolking tracht te overleven.

aan Ton Dietz, Stephen Ellis en Dick Foeken van het Afrika-Studiecentrum (ASC) in Leiden voor hun commentaar en samengaan­de suggesties die geleid hebben tot belangrijke verbeteringen van een eerdere versie. Verder dank ik de leiding van het ASC voor het besluit deze publicatie uit te brengen en ASC-editor Dick Foeken voor zijn waardevolle en onmisbare werk. De heldere en informatieve kaarten zijn het voortreffelijke werk van Nel de Vink (DeVink Mapdesign). Ook ben ik veel dank verschuldigd aan de makers van de opgenomen foto's die enthousiast en geheel belangeloos hun foto's ter beschikking hebben gesteld. Tot slot, mijn vrouw Els. Zij heeft niet alleen een belangrijke bijdrage geleverd tijdens de stormachtige jaren zeventig in Liberia, zoals in de tekst is beschreven. Haar geduld met mijn soms bijna grenzeloze passie voor 'Liberia' heeft ook een belangrijke rol gespeeld in mijn blijvende belangstelling voor dit West-Afrikaanse land. Haar rol als steun en klankbord en ontwerper van de toegankelijke site *Liberia Past and Present* is niet te onderschatten.

Indien deze publicatie bijdraagt aan meer kennis over Liberia en meer belangstelling voor het Afrikaanse continent, dan heeft het daarmee aan een belangrijke doelstelling beantwoord. Ik wens de lezer daarbij veel leesplezier.

Fred van der Kraaij
1 februari 2013

Foto 1 Wapen van Liberia met nationaal motto *The love of liberty brought us here*

‘The love of liberty brought us here’

‘De liefde voor de vrijheid bracht ons hier’

Monrovia is de hoofdstad van Liberia, gelegen op de kust van West-Afrika. Ik bevind me met mijn vrouw Els hoog in de lucht aan boord van de KL 585 die ons van Amsterdam naar Monrovia brengt. Het is 1 februari 1975. Vier keer per week vliegt de KLM van Amsterdam naar Monrovia en terug en het vliegtuig, een DC-8, is altijd volgeboekt. De reden? Tussen Liberia en Nederland bestaan hele goede economische betrekkingen. De handelsrelaties waren altijd al goed en de economische relaties zijn na het einde van de Tweede Wereldoorlog verder uitgebreid en opgebloeid door investeringen in ijzermijnen en rubberplantages, de exploitatie van de tropische regenwouden en de uitvoering van infrastructurele werken in dit West-Afrikaanse land. Ook bestonden er tussen de staatshoofden van beide landen hartelijke betrekkingen. William Tubman, de langst regerende president van Liberia, was regelmatig te gast op paleis Soestdijk (Foto 2), zijn vrouw Antoinette een persoonlijke vriendin van koningin Juliana. Prins Bernard nam zoals gebruikelijk de relaties met het bedrijfsleven voor zijn rekening. Op het hoogtepunt van de economische betrekkingen tussen de twee landen, eind jaren zestig van de vorige eeuw, woonden er bijna 2.000 Nederlanders in Liberia, waarmee dit land na Zuid-Afrika de grootste Nederlandse gemeenschap in Afrika huisvestte.

Tijdens de voorbereidingen op mijn verblijf in Liberia las ik veel over dit land dat een leemte in mijn kennis van Afrikaanse landen vormde. Door mijn reis door de Sahel enkele jaren eerder was ik vertrouwd geraakt met de francofone landen van West-Afrika en hun koloniale en postkoloniale geschiedenis. Verder

Foto 2 President Tubman met zijn gezin op paleis Soestdijk, 1956. Naast hem Koningin Juliana, uiterst rechts de latere koningin Beatrix.

had een enthousiaste leraar op de middelbare school mij de aanloop naar politieke onafhankelijkheid in de Engelse koloniën in Oost- en Zuidelijk Afrika bijgebracht. Zijn lessen over de chaotische eerste jaren van onafhankelijkheid van de voormalige Belgische kolonie Congo in Centraal-Afrika hadden op mij een onvergetelijke indruk gemaakt. Maar van Liberia wist ik helemaal niets. *Terra incognita* zouden cartografen dit noemen, onbekend land. Mijn voorbereidingen brachten me naar Leiden, waar tegenover het NS-station het Afrika-Studiecentrum was gevestigd. Tot mijn grote verbazing en vreugde trof ik daar een uitgebreide Liberia-documentatie aan – gevolg van de stevige en oude relaties tussen Nederland en Liberia, maar dat werd mij pas veel later duidelijk. Al lezend raakte ik steeds meer onder de indruk van dit land en gefascineerd door zijn ontstaansgeschiedenis.

In het begin van de 19^e eeuw waren er in de Verenigde Staten ongeveer 2 miljoen Amerikanen van Afrikaanse afkomst en ontstond er een beweging die zich inzette voor de verhuizing van vrijgemaakte slaven, vrijgeboren zwarten en kleurlingen naar Afrika. Men noemde het ook wel repatriëring, maar dit was in feite onjuist. Zij hadden 'Afrika' nooit eerder gezien: hun voorvaders waren als

slaaf naar de Nieuwe Wereld verscheept, zichzelf in de Verenigde Staten geboren en opgegroeid. De eerste, grootste en belangrijkste van deze bewegingen was de *American Colonization Society*, een particuliere organisatie die steun genoot van de Amerikaanse regering. In navolging ervan ontstonden soortgelijke organisaties in andere staten: Vermont, Massachusetts, Connecticut, New York, Pennsylvania, Maryland, Virginia, Ohio, Indiana, Kentucky, Mississippi enz. Deze *colonization societies* zetten zich in voor de verhuizing van de zwarte bevolking naar het continent van hun voorvaderen. De blanke bestuurders van deze kolonisatiemaatschappijen hadden hiervoor verschillende overwegingen: christelijke motieven, humanitaire principes, politieke afwegingen, eigenbelang en ... vooroordelen, zelfs racisme. Rassenscheiding was immers in alle staten normaal en alleen de blanke bevolking genoot alle burgerrechten.

De eerste kolonisten uit de Verenigde Staten arriveerden in 1821 op wat toen nog de Malagueta- of Greinkust heette, het latere Liberia. Later volgden er nog tienduizenden. De oorspronkelijke bewoners van het gebied noemden hen 'Amerikanen', want zij gedroegen zich als Amerikanen, kleedden zich Amerikaans en aten Amerikaans voedsel dat de kolonisatiemaatschappijen hen verstreken. Zij spraken Engels en geen Afrikaanse taal. De Amerikaanse marine, die voor de Afrikaanse kust patrouilleerde om het in 1807 door het Amerikaanse parlement ingestelde verbod op de invoer van slaven af te dwingen, zette de bevrijde slaven van onderschepte slavenschepen aan wal in de Amerikaanse kolonie. 'Dumpte' is misschien een beter woord. Ze werden volledig aan hun lot overgelaten in een totaal onbekend gebied. De bevrijde slaven waren vaak afkomstig uit het meer oostelijk gelegen kustgebied van West-Afrika – de Goudkust en de Slavenkust – en uit Centraal-Afrika, met name Angola en Congo. Om deze redenen noemden de Amerikaanse kolonisten hen Congolezen, *Congo people*. Zij spraken geen Engels noch een van de lokale Afrikaanse talen, hadden hun eigen Afrikaanse eetgewoonten en gebruiken, en waren in feite cultureel onwetteld.

De Malagueta- of Peperkust waar de Amerikaanse kolonisten zich vestigden was al bewoond door zo'n twintig volkeren. De Gola zijn volgens overlevering van hen de oudste. Onbekend is wanneer zij zich hier vestigden; wel is bekend dat zij uit Centraal-Afrika kwamen. De Gola waren voornamelijk landbouwers en jagers. Andere stammen¹ kwamen uit het drogere noorden, de Sahel. Ongeveer 8000 jaar geleden lukte het een aantal van hen de dichte, zeer moeilijk toe-

¹ In Liberia wordt de term 'stam' gebruikt als 'etnische groep' wordt bedoeld – door zowel de bevolking als officiële instanties. De begrippen 'stam' en 'etnische groep' kennen een verschillende betekenis en het gebruik van de term 'stam' is vanuit wetenschappelijk oogpunt omstreden. Omdat Liberianen meer vertrouwd zijn met de term 'stammen' dan de term 'etnische groepen', en ook omdat het verschil tussen beide begrippen vooral specialisten aangaat, volg ik het Liberiaanse spraakgebruik.

gankelijke tropische oerwouden van de kustgebieden te overwinnen en zich in het gebied te installeren. Het waren landbouwers en handwerklieden – pottenbakkers, smeden en wevers – die in cultureel en taalkundig opzicht aan elkaar verwant waren. Tot deze groep behoren de Kpelle, Loma, Gbande, Mende, Mano en Gio.

In de 16^e en 17^e eeuw kwamen in twee verschillende migratiegolven nog twee groepen mensen aan. De ene kwam uit wat nu Ivoorkust is, ten oosten van het huidige Liberia. Hun migratie was veroorzaakt door het uiteenvallen van de noordelijker gelegen grote West-Afrikaanse rijken Mali en Songhaï, en bestond uit Bassa, Belle, Dei, Kissi, Kru, Grebo en Krahn. De tweede groep bestond uit Vai en Mandingo's en kwam vanuit het noordwesten, het huidige Guinee. De Vai vestigden zich in het westen van wat nu de republiek Liberia is. In tegenstelling tot de andere, animistische, stammen zijn de Vai moslim en vooral bekend omdat zij als een van de weinige volkeren van tropisch Afrika een eigen handschrift hebben ontwikkeld. De Mandingo's kwamen vanuit het huidige Guinee en Mali en zijn ook moslim. Zij installeerden zich aanvankelijk in het westen; later verspreidden zij zich door hun handelsactiviteiten verder in het gebied.²

De Amerikaanse kolonisten noemden hun kolonie Liberia – naar het Latijnse liber, vrijheid – en de hoofdstad Monrovia, ter ere van de Amerikaanse president James Monroe. In 1847, vijfentwintig jaar na de eerste succesvolle landing van kolonisten, maakten zij geschiedenis en riepen een onafhankelijke staat uit, met een door een Amerikaanse Harvard-professor geschreven grondwet en een op de Amerikaanse vlag lijkende Liberiaanse vlag. De inheemse bevolking werd uitgesloten van het burgerschap. De kolonisten noemden zich *Americo-Liberianen*, ook wel *pioniers*. Het nationale motto werd *The love of liberty brought us here* – 'De liefde voor de vrijheid bracht ons hier'. Het officiële embleem van de republiek toont een zeilschip, dat de pioniers naar Afrika vervoerde, landbouwgereedschap dat zij meebrachten (een ploeg), een vredesduif en een palmboom. De eerste negen presidenten van Liberia waren allen in de Verenigde Staten geboren. Pas in 1884 kreeg Liberia voor het eerst een president die in Liberia was geboren, maar nog steeds een Americo-Liberiaan was.

² Ze vormen drie grote taalgroepen. De Westatlantische (Mel) taalgroep, in het westen van wat nu Liberia is, bestaat uit de Gola en de Kissi; de Mande-sprekenden in het noorden en noordwesten zijn de Vai, Mende, Mandingo, Kpelle, Mano, Gio, Loma en Gbande, en de Kru-sprekende volkeren, die voornamelijk in het zuidoosten wonen, zijn de Bassa, Belle, Dei, Kru, Krahn en Grebo. Sommige talen worden door minder dan 50.000 mensen gesproken. De tien meest gesproken talen – door meer dan 100.000 mensen – zijn in volgorde van belangrijkheid: Kpelle, Bassa, Grebo, Kru, Mano, Gio, Loma, Kissi, Vai en Gola. Verder wordt er in Liberia Engels en een lokale variant daarvan, het Liberiaanse *pidgin* Engels, gesproken.

Ik las tijdens mijn voorbereidingen dat sinds enkele jaren de president van het land een Baptistendominee was, William Tolbert. Hij was een kleine, bescheiden, intelligente man. Gedurende 20 jaar had hij als vicepresident in de schaduw gestaan van de conservatieve president William Tubman, die het land 27 jaar lang als zijn persoonlijk bezit en met dictatoriale hand leidde, à la 'Papa Doc' in Haïti, de zusterrepubliek van Liberia in het Caraïbisch gebied. Tijdens William Tubman's regeerperiode droegen mannen bij officiële bijeenkomsten verplicht smoking, jacquet en hoge hoed; vrouwen waren in de tropische hitte gekleed in elegante japonnen, lange handschoenen en zijden kousen. Alle regeeringsuitgaven boven de 25 dollar (de Amerikaanse dollar was en is nog steeds de nationale munt) moesten door Tubman persoonlijk worden geautoriseerd. Toen hij kort na zijn zoveelste herverkiezing overleed, volgde de dominee Tolbert hem op – en ontpopte zich vervolgens als een hervormer, ook al was hij evenals Tubman een 'Americo-Liberiaan', afstammeling van de stichters van de republiek. Ik werd steeds nieuwsgieriger naar deze oudste republiek van Afrika, die door het dagblad De Telegraaf ooit als een negeroperette werd weggezet.

Na een vlucht van negen uur, inclusief een tussenstop in Freetown, Sierra Leone, naderden we de luchthaven van Monrovia. De laatste uren voor zonsopgang had ik het landschap onder ons zien veranderen. De Saharawoestijn had plaats gemaakt voor de Sahel die op zijn beurt was overgegaan in een dichtbegroeide compacte groene massa, het tropische regenwoud. Het kustgebied van Liberia, Sierra Leone en Guinee-Conakry is een van de regenrijkste gebieden van Afrika. In het westen van Liberia valt jaarlijks vijf meter regen, meer naar het oosten 'slechts' vier meter, overwegend tussen mei en oktober. In het binnenland, op 'het plateau' – zo genoemd vanwege zijn hoogte, tussen 300 en 700 meter boven zeeniveau – valt minder, maar nog altijd zo'n twee meter per jaar. De afwatering van al dat regenwater gebeurt via een vijftiental rivieren of stroomgebieden – op vrij regelmatige afstand van elkaar gelegen en min of meer parallel – die bijna zonder uitzondering in zuidwestelijke richting stromen en in de Atlantische Oceaan uitmonden. Twee van deze rivieren vormen de grens met een buurland. In het westen is de Mano de grens tussen Liberia en Sierra Leone, in het oosten is de Cavalla de grensrivier tussen Liberia en Ivoorkust. Het hydro-elektrische potentieel van al deze rivieren is een zegen, maar de hoeveelheid neerslag en de hoge luchtvochtigheid – 100 procent aan het einde van het regenseizoen – maken dat het gebied een van de ongezondste van het Afrikaanse continent is en bezorgden het de reputatie van *white man's grave*.

We landden keurig op tijd op Robertsfield International Airport (*Robertsfield*) waar de KLM als enige buitenlandse luchtvaartmaatschappij een eigen aankomst- en vertrekhal had. Bij het aflopen van de vliegtuigtrap viel de vochtige

warmte als een bijna verstikkende, natte deken op ons. De buitentemperatuur van rond de 30 graden stond in schril contrast met de frisse, luchtgekoelde temperatuur in het vliegtuig. Het internationale vliegveld van Monrovia *Robertsfield* is genoemd naar Liberia's eerste president, Joseph Jenkins Roberts (Foto 3). Een bijzondere man – oorspronkelijk uit de staat Virginia (VS) waar hij werd geboren – die als kleine jongen naar de kolonie Liberia kwam. Hij was nauwelijks te onderscheiden van een blanke: hij was een zogenaemde octoroon (1/8^e negerbloed). Als volwassen pionier vocht hij zowel tegen de inheemse bevolking als tegen slavenhandelaren die het gezag van de kolonisten betwistten, hielp het grondgebied van de kolonie uitbreiden, was een succesvolle handelaar en leidde uiteindelijk de kolonie naar de onafhankelijkheid.

Joseph J. Roberts was ook de grondlegger van *Liberia College*, dat in 1862 zijn deuren opende, de voorloper van de Universiteit van Liberia. In 1951 ondertekende president Tubman de wet die de Universiteit van Liberia creëerde. In mijn handbagage had ik een contract met de Staat Liberia, waarmee ik was aangesteld als lector economie aan het *College of Business and Public Administration*, een van de zes faculteiten van de *University of Liberia*.

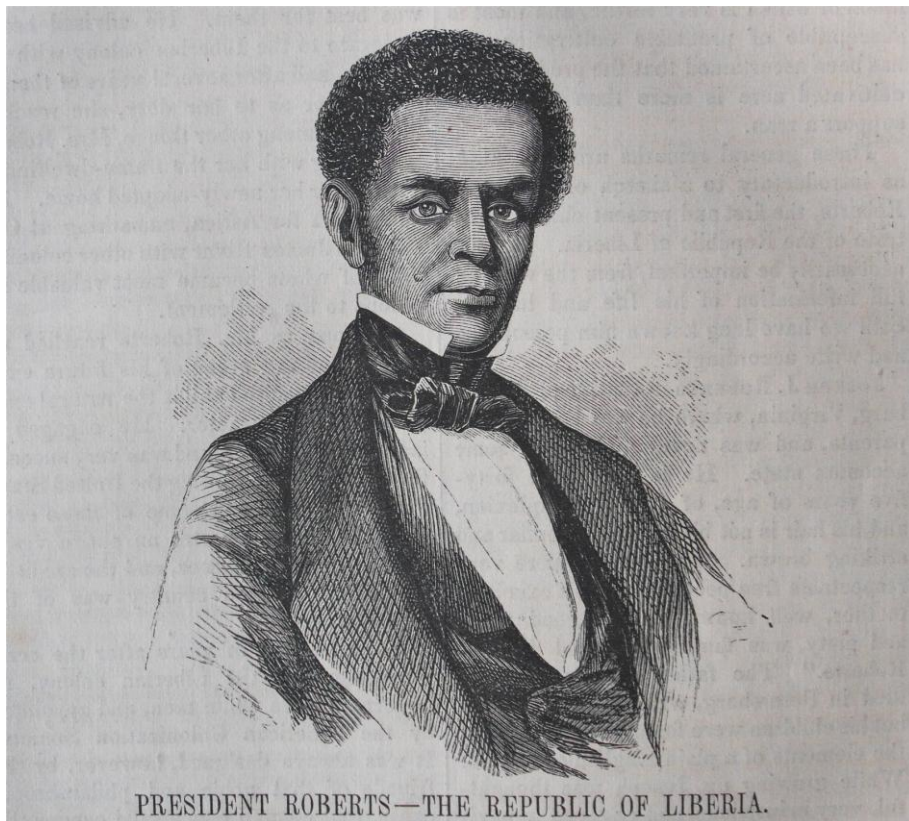

Foto 3 President Joseph Jenkins Roberts, 1854

Monrovia, 1975

Het telexbericht dat ik in Nederland naar de personeelsafdeling van de universiteit had verstuurd met de mededeling dat wij op 1 februari, om 21:40 uur, met de KL 585 op *Robertsfield* zouden landen, was niet op de beoogde bestemming aangekomen. Bij aankomst was althans geen spoor van een vertegenwoordiger van de Universiteit te bekennen. Ook niet nadat we de douaneformaliteiten hadden afgewikkeld en het KLM-gebouwtje hadden verlaten. Geen nood, buiten wachtten tientallen taxi's op potentiële klanten en voor we het wisten lag onze bagage in de kofferbak van een ervan en zat er voor ons niets anders op dan gauw in de gammele Datsun te stappen.

Binnen enkele minuten hadden wij de verlichting rondom de KLM terminal achter ons gelaten en reden een donkere weg in, alleen verlicht door de koplampen van de taxi. De donkere tropennacht voelde warm en vochtig aan, door de open ramen waaide een zwoele wind. *Robertsfield* bevindt zich op 75 kilometer van Monrovia. De weg voert langs de Firestone rubberplantage, en het dorpje van de plantagewerkers, Harbel. Dit is genoemd naar de Amerikaanse rubbermagnaat en investeerder Harvey Firestone, die in 1926 een onwaarschijnlijk voordelige overeenkomst sloot – voor Firestone – met de toenmalige Liberiaanse regering, en naar zijn vrouw Idabelle: *Har-Bel*, oftewel Harbel. De ligging van *Robertsfield* naast de grote rubberplantage is niet toevallig. Het vliegveld werd in de Tweede Wereldoorlog door de Amerikanen aangelegd om de Liberiaanse rubber zo snel mogelijk naar de oorlogsindustrie in de Verenigde Staten te transporteren.

De taxichauffeur was een spraakzame Guineeër, Amadou Diallo. Hij overlaadde ons met verhalen over Liberia en tussen neus en lippen door ook over zijn eigen land waar de radicaal-socialistische Pan-Afrikaan Sékou Touré de scepter zwaaide. Guinee's eerste president Sékou Touré had zich de toorn van de Franse koloniale heersers op de hals gehaald door in het historische referendum van 1958 vóór onmiddellijke onafhankelijkheid te kiezen wat het land op een Franse boycot en een internationaal isolement kwam te staan. Het belang van het individu was voor president Touré ondergeschikt aan dat van de gemeenschap, zo zei Amadou. Hij legde ons uit dat het heersende regime in Guinee de doelstelling 'natievorming' zó belangrijk vond dat het alle middelen leek te rechtvaardigen, inclusief de onderdrukking van fundamentele mensenrechten. Slachtoffers waren vooral Peulh, zo zei hij. Deze werden in politiek en economisch opzicht achtergesteld bij Sékou Touré's Malinké (Mandingo) stamgenoten. Amadou Diallo was een gevluchte Peulh en stak zijn misnoegen over de in veel jonge Afrikaanse landen zeer populaire Sékou Touré niet onder stoelen en banken. Later zou ik ontdekken dat Liberia en vooral Monrovia tal van Guineeërs her-

bergde – taxichauffeurs, kleermakers, kleine handelaren – en dat de meesten van hen de harde hand van Sékou Touré waren ontvlucht.

Amadou Diallo reed ons rechtstreeks naar het meest prestigieuze hotel van Monrovia, het Ducor Intercontinental. Het was niet alleen het meest luxueuze hotel van Monrovia, en dus Liberia, maar van geheel West-Afrika. Gelegen op Snapper Hill, op Kaap Mesurado, een rotsachtige heuvel met aan de ene kant een panoramisch uitzicht op de stad en aan de andere kant de Atlantische Oceaan, bevatte het tien verdiepingen tellende hotel meer dan 200 kamers en suites (natuurlijk allemaal airconditioned, hoewel dat toen allesbehalve een vanzelfsprekendheid was), drie restaurants, bioscoop, tennisbaan en veel meer attracties. Een eiland van luxe in, wat later bleek, een oceaan van ellende en armoede.

De volgende morgen presenteerde ik me bij mijn werkgever, de decaan van het *College of Business and Public Administration*, Romeo Horton, een forse man en joviale vijftiger. Ik had hem vier maanden eerder in Nederland ontmoet, tijdens het sollicitatiegesprek, dat had plaatsgevonden in de Amstelveense villa van een KLM-directeur die lid was van de Raad van Advies van het *College of Business and Public Administration*. De goede relatie tussen deze KLM-directeur en Romeo Horton typeerde de nauwe betrekkingen tussen Nederland en Liberia en illustreerde de bijzondere positie van de KLM in Liberia. Later, in Liberia, werd me pas duidelijk dat Romeo Horton een hele hoge Liberiaan was, daar *big shot* genoemd. Het gesprek met de licht getinte Romeo Horton had trouwens eerder het karakter van een kennismaking dan van een sollicitatie; hij lachte veel en hard en de beslissing over mijn aanstelling werd bijna als terloops genomen.

De decaan verontschuldigde zich voor het feit dat er niemand op het vliegveld was geweest om ons naar Monrovia te rijden en maakte tegelijk duidelijk dat de installatie in het Ducor slechts zeer tijdelijk zou zijn. De volgende dag verhuisden we naar een bescheidener hotel, *Travellers Roost*, strategisch gelegen *downtown* in de hoofdstraat, Broad Street. Veel keuze was er trouwens niet. Monrovia had een tiental moderne hotels, met in totaal 430 kamers. De stad zelf was met 200.000 inwoners vrij klein te noemen, zeker voor een hoofdstad.

In de meeste landen heeft een belangrijke handelsplaats of een regionaal knooppunt zich geleidelijk aan tot hoofdstad ontwikkeld. In Liberia vond het tegenovergestelde plaats. Het land is vanuit zijn hoofdstad tot stand gekomen. De eerste immigranten landden op een eilandje in de monding van de Mesurado rivier, Dozoa Eiland, later herdoopt in Eiland van de Voorzienigheid, Providence Island. Na enkele weken vestigden ze zich op het nabije vasteland, op een van de drie kapen die het land rijk is, Kaap Mesurado. Korte tijd heette

de vestiging Christianopolis, maar uit dankbaarheid jegens de Amerikaanse president James Monroe, die het immigratieavontuur mogelijk had gemaakt, werd het in 1824 Monrovia.

De kolonie op Kaap Mesurado, 'Liberia Kolonie', groeide jaarlijks, zowel op natuurlijke wijze als door nieuwe immigranten uit de Verenigde Staten en ondanks de dodelijke ziekten en de conflicten met de inheemse bevolking. De uitbreiding van de Liberia kolonie hield ook nieuwe nederzettingen van kolonisten in, enkele tientallen kilometers verderop in het binnenland. Bovendien stuurden ook kolonisatiemaatschappijen uit andere staten vrijgemaakte slaven en kleurlingen naar de Peperkust en ontstonden er drie andere kolonies: 'Maryland in Africa', 'Mississippi in Africa' en 'Bassa Cove'. Uiteindelijk gingen de vier kolonies op in de republiek Liberia. Foto 4 ('Liberia Kolonie') laat zien uit welk deel van de Verenigde Staten de kolonisten kwamen: uit het noorden ('Pennsylvania Colony') of ten zuiden van de Mason-Dixonlijn, die de grens vormde tussen de noordelijke en zuidelijke staten (zoals Maryland, Mississippi, Louisiana).

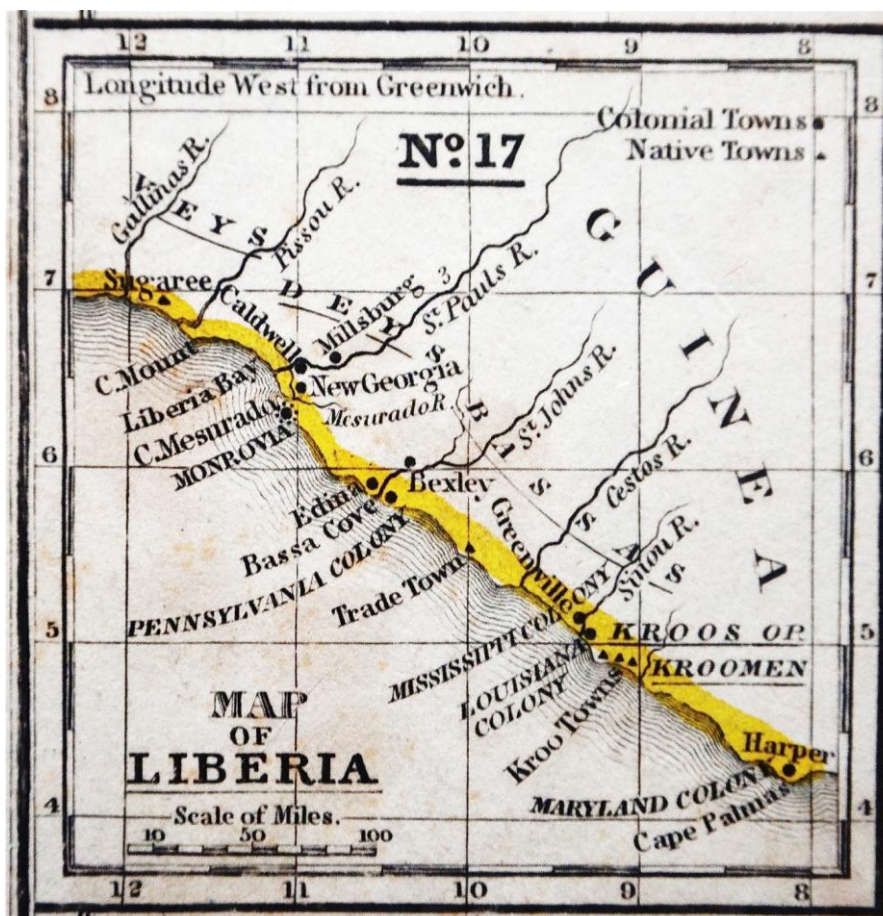

Foto 4 Liberia Kolonie, met Amerikaanse kolonisatiemaatschappijen, 1839 (Mitchell)

Monrovia had 1000 inwoners toen de kolonisten de onafhankelijkheid uitriepen. De bevolking bestond uit immigranten en bevrijde slaven, de *Congo people*. De stad groeide langzaam in de eerste decennia na de onafhankelijkheid. Rond 1900 had het naar schatting nog maar 4000 inwoners, waarvan 2500 Americo-Liberianen, die op de Kaap woonden, samen met de ‘Congo-lezen’. De inheemse bevolking leefde in een noordelijker gelegen wijk, Kru Town genaamd, het tegenwoordige West Point.

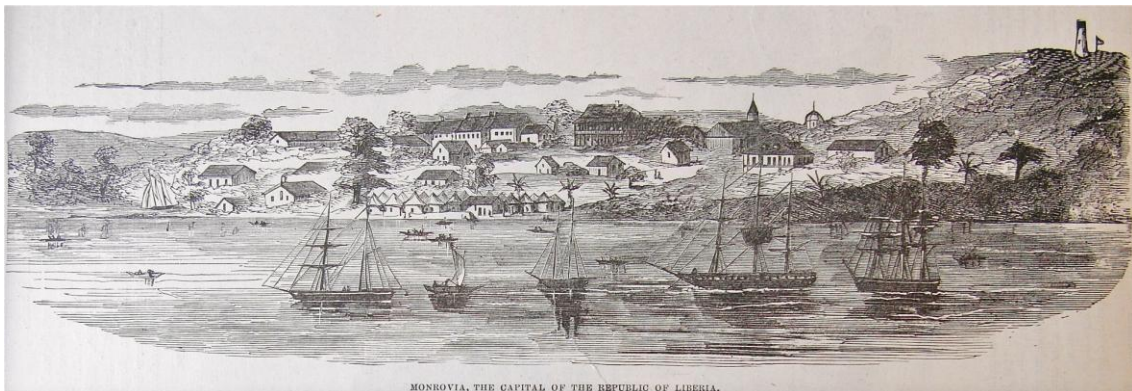

Foto 5 Monrovia, de hoofdstad van Liberia, 1888

Box 1 De buitenlandse handelshuizen in Liberia

De oudste buitenlandse handelshuizen in Liberia waren Duits (E. Woermann) en Nederlands (H. van Rijckevorsel en *Hendrik Muller & Co*: HMC). Laatstgenoemde, de HMC, had in 1862 in vijf kustplaatsen vestigingen. In 1892 nam de *Oost-Afrikaansche Compagnie* (OAC) de handel in Liberia van HMC over. OAC bestaat nog steeds onder dezelfde naam in Liberia, ook al is het sindsdien verscheidene malen van eigenaar gewisseld, en is daarmee de oudste en bekendste handelsonderneming in het land.

Oude Nederlandse kaarten van de Greinkust maken al melding van ‘het hujs van de Neerlanders’ rond 1600 in Cabo de Monte, zoals de Portugezen de kaap hadden genoemd. Waarschijnlijk verwijst dit naar een handelspost die Nederlandse handelaren hier in 1602 vestigden. Ook de *West-Indische Compagnie* (1621–1674, WIC I) bezat een handelsvestiging in Cape Mount, in het huidige Robertsport. Zie Box 2.

Met de toename van moderne economische activiteiten groeide het inwonersaantal. Vanaf de jaren 1920 nam het aantal buitenlandse handelaren in Monrovia toe: Libanezen en Amerikaanse en Europese handelshuizen, met name Duitse en Nederlandse. Zowel de groothandel als de detailhandel in het land was in buitenlandse handen. De Americo-Liberianen hielden zich ver van commerciële activiteiten en gaven de voorkeur aan een overheidsbaan, de

**Box 2 De oudste Nederlandse handelscontacten met West-Afrika:
de *West-Indische Compagnie***

De Portugese kapitein, ontdekkingsreiziger en cartograaf Pacheco Pereira rapporteerde in 1505 over een schip uit Vlaanderen dat in 1475 op de Greinkust was gestrand waarna de 35-koppige bemanning in handen viel van daar levende kannibalen. Pacheco Pereira maakte hier bij 'Vlaanderen' geen onderscheid tussen Noord- en Zuid-Nederland. In 1591 belandde een schipper uit Medemblik, Barent Erikszoon, bij ongelukkig toeval op het eiland Principe, in de Bocht van Guinee, en werd door Portugezen op het naburige eiland São Tomé gevangen gezet. Vrijgekomen organiseerde hij in 1593 een Nederlandse handelsexpeditie naar het gebied. Andere Hollanders en ook Zeeuwen volgden al snel zijn voorbeeld. Ook in 1593 keerde een Nederlandse schipper, Cornelis Freeks Vrijer, uit Angola terug in zijn thuishaven, Enkhuizen. De historische publicaties van Berent ten Broecke ('Paludanus', 1596), Pieter de Marees (1602) en Dierick Ruiters (1623) vormen hiervoor belangrijke bronnen.

Rond 1600 hadden Nederlandse handelaren vestigingen in zowel de Boven-Guinese als de Beneden-Guinese kustgebieden: in Senegambia (het eiland Goree), en verder zuidwaarts langs de kust, in de huidige landen Guinee-Bissau, Sierra Leone, Liberia en Ghana (Boven-Guinee) en, nog zuidelijker, aan de monding van de Congo rivier en in Angola (Beneden-Guinee). In deze jaren ontstonden de eerste plannen voor de oprichting van een *West-Indische Compagnie*, naar het voorbeeld van de *Verenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC) die in 1602 was gecreëerd. Het duurde nog tot 1621 voor het zover was: in dat jaar werd de *Eerste West-Indische Compagnie* (WIC) opgericht. Haar werkterrein omvatte zowel de reguliere goederenhandel als de kaapvaart: de Verenigde Nederlanden vochten in deze tijd ('Tachtigjarige Oorlog') voor onafhankelijkheid van Spanje en, nadat Portugal onder de Spaanse Kroon was gekomen, ook tegen de Portugezen. Geografisch opereerde de WIC in het gehele Atlantische gebied: de beide Amerika's, het Caraïbisch gebied en West-Afrika – zowel Boven- als Beneden-Guinee.

Een van de meest bekende wapenfeiten van de WIC is de verovering van de zilvervloot in de haven van Matanzas, Cuba, door admiraal Piet Hein (1628). Veel belangrijker voor de ontwikkeling van de WIC was de verovering van het voornaamste Portugese fort op de kust van West-Afrika, St. Jorge da Mina, aan de Goudkust, het huidige Ghana, in 1637. Elmina, zoals de Nederlanders het fort herdoopten, werd het hoofdkwartier van de WIC. In korte tijd verwierf de WIC vele tientallen handelsvestigingen op de kust van Guinee, zowel via veroveringen als eigen bouw, in het gebied tussen Arguin, in het huidige Mauritanië, en Benguela, in het zuiden van Angola. Elmina zou tot 1872 Nederlands bezit blijven. De veroveringen van São Tomé (1641–1648), Angola (1641–1647) en Brazilië (1630–1654) waren van veel kortere duur.

De sterke handelspositie van de Nederlanden in Afrika – lees: op de Afrikaanse kusten – ging samen met een bloei van de cartografie en leverde beroemde Nederlandse cartografen als Blaeu, Doncker, Janssonius, Visscher, de Wit, Schley, van der Aa en vele anderen op. De Amsterdammer Olfert Dapper, tot slot, publiceerde in 1668 zijn *Naukeurige Beschrijvinge der Afrikaensche gewesten*. Het werk was een nationaal en internationaal succes. Het werd vele keren herdrukt en in veel talen vertaald. Evenals de beroemde cartografen was Dapper nooit in Afrika geweest. Zij baseerden hun kennis over Afrika op scheepsjournaals en gesprekken met zeelui. Olfert Dapper's beroemde boek is vermoedelijk gebaseerd op een manuscript van een Nederlandse handelaar die in de jaren 1640 in *Cape Mount* verbleef en bevat een van de eerste gedocumenteerde verslagen van de Greinkust.

politiek of de advocatuur. De inheemse bevolking, voornamelijk Kru, Bassa en Vai, werkte in de scheepvaart, in winkels en als hulp in de huishouding.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog leefden er naar schatting 12.000 mensen in de hoofdstad. De stad bood een armoedig aanzicht. Er waren geen geplaveide straten, geen elektriciteit, riolering, stromend water, sanitaire voorzieningen of telefoon. De grote veranderingen kwamen in de tweede helft van de 20^e eeuw. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen belangrijke infrastructuurle werken tot stand. Een diepzeehaven in Monrovia maakte een eind aan het lossen van schepen op zee en het overladen op kleine bootjes die de vracht aan land brachten. Een brug over de St. Paul rivier, iets buiten Monrovia, vormde een belangrijk onderdeel van de spoorweg die de eerste ijzermijn van het land, in het plaatsje Bomi Hills ten noordwesten van de hoofdstad, verbond met de nieuwe haven. Het wegennetwerk van Liberia, dat uit nauwelijks meer bestond dan de weg tussen de hoofdstad en het internationale vliegveld, kreeg een flinke uitbreiding met een weg tussen Monrovia en een belangrijke stad in het binnenland, Ganta – bij de grens met Guinee – die het binnenland ontsloot. Al deze werken werden met Amerikaanse ontwikkelingsfondsen gefinancierd.

Toen in 1962 voor het eerst sinds 1847 (!) een landelijke volkstelling werd gehouden telde de hoofdstad 85.000 inwoners, een verviervoudiging ten opzichte van 1950. De grote meerderheid van de nieuwkomers kwam uit het binnenland. Ook verhuisden er Americo-Liberianen naar Monrovia. Geleidelijk vervaagde het onderscheid tussen de woongebieden van Americo-Liberianen – die zich vooral aan de kust hadden gevestigd – en van de inheemse bevolking. Laatstgenoemden installeerden zich steeds meer in de pionierssteden aan de kust terwijl Americo-Liberianen uit deze plaatsen naar de hoofdstad vertrokken.

Steeds meer landbouwgebieden rond Monrovia moesten wijken voor permanente bewoning. De namen van de nieuwe wijken bevatte een duidelijke verwijzing naar de tribale oorsprong van de bewoners: Vai Town, Logan Town, Loma Quarter, Bassa Community, New Kru Town. Uitbreiding van de stad was door de Atlantische Oceaan in het westen en de talloze kreken en moerassen aan de overzijde van de Mesurado rivier in het oosten slechts mogelijk in noordelijke en zuidelijke richting.

Ten noorden van Kaap Mesurado kwam op deze manier Bushrod eiland bij de hoofdstad. Het urbanisatieproces slokte zelfs oorspronkelijke pioniersstadjes als Brewerville en Virginia op, 20 km van Monrovia ('de heuvel'). Richting zuidoosten gebeurde hetzelfde met gebieden als Sinkor en Old Road. De plaatsjes Johnsonville en Paynesville, oorspronkelijk 15 km ten zuiden van Downtown Monrovia, werden buitenwijken van de hoofdstad. Op deze wijze ontstond er een stedelijk gebied langs de kust met een lengte van 30 à 40 km, in de vorm van een L waarvan de hoek naar beneden wijst.

Deze hoek bestaat uit een strook land van krap twee kilometer, met in het midden een verbindingsweg, de Tubman Boulevard. In het zuiden wordt deze strook begrensd door de Atlantische Oceaan, in het noordoosten door de Mesurado Lagune en uitgebreide mangrovemoerassen. De op deze wijze ontstane flessenhals is elke werkdag een ramp voor het verkeer tussen aan de ene kant Bushrod eiland in het noorden van de stad en Downtown Monrovia ('de heuvel'), met het commerciële centrum en de meeste ministeries en andere overheidsdiensten, en aan de andere kant de meer residentiële gebieden in het steeds verder uitbreidende zuidoosten, zoals de wijken Sinkor en Old Road, en verderop, Paynesville. Kaart 5 geeft deze ontwikkeling van Monrovia goed weer en laat duidelijk zien dat de hoofdstad in 1960 nog maar een klein gebied omvatte. Een halve eeuw later is de stad zowel in noordelijke als zuidelijke richting enorm uitgebreid. Kaart 6 toont de expansie van de hoofdstad in detail.

Tijdens mijn recente bezoek aan Monrovia in 2012 merkte ik op dat de enorme groei van de stad met een belangrijke verschuiving gepaard is gegaan. Steeds meer ministeries en andere overheidsdiensten bevinden zich thans in de wijk Sinkor, waar ook veel diensten verlenende bedrijven zich hebben gevestigd, evenals de hoofdkantoren van de vele non-gouvernementele organisaties die sinds en vooral na de burgeroorlog in het land actief zijn. De luxe villa's waarin tot het uitbarsten van de burgeroorlog Monrovia's welgestelden woonden – Americo-Liberianen, Libanezen en westerse *expats* – zijn thans vervangen door hotels of kantoren, of in verval geraakt. Downtown Monrovia, 'op de heuvel', eens het bruisende hart van de hoofdstad, is een gebied geworden waar degenen wonen die zich geen beter onderdak kunnen veroorloven. Door zijn hoge bevolkingsdichtheid bevindt zich hier nog steeds de middenstand – winkeliers en zelfstandige ambachtsslui – plus een levendige straathandel waarin Monrovia zich niet onderscheidt van andere Afrikaanse hoofdsteden.

Ten tijde van onze aankomst, in 1975, woonde bijna een kwart miljoen mensen in Monrovia, een verdrievoudiging in minder dan vijftien jaar tijd. De overgrote meerderheid had een stammenachtergrond. De afstammelingen van de pioniers en stichters van de republiek, de *Americo-Liberianen* zoals zij zich graag noemden, vormden nauwelijks tien procent van de hoofdstedelijke bevolking. Deze minderheidspositie bleek niet uit hun greep op de landelijke politiek en hun aandeel in de moderne economie. Het duurde niet lang voordat ik er achter kwam dat de veelgeroemde politieke stabiliteit van Liberia slechts schijn was en dat ik in een kruivast was beland.

Kaart 5 Monrovia, 1960 en 2013

Kaart 6 Detailkaart Monrovia, 2013

De Universiteit van Liberia

De oudste universiteit in Sub-Sahara Afrika is Fourah Bay College in Sierra Leone, opgericht in 1827, gevolgd door de Universiteit van Kaapstad in Zuid-Afrika (1829). We hebben het dan over moderne universitaire instellingen met een westers curriculum en gaan hiermee voorbij aan oude islamitische universiteiten zoals die van Timboektoe, in het noorden van Mali, waar aan het einde van de middeleeuwen tienduizenden studenten studeerden en die bekend was tot ver in de Arabische wereld.

Liberia College (1862) is in 1951 opgegaan in de Universiteit van Liberia, die daarmee een van de oudste universiteiten is van het continent. In het midden van de jaren zeventig van de vorige eeuw waren er 1600 studenten ingeschreven, verdeeld over zes faculteiten. In totaal had Liberia zo'n 2000 universitaire studenten. Cuttington College, in het binnenland bij de stad Gbarnga gelegen, was de enige andere instelling voor hoger onderwijs in het land.

Vier faculteiten van de Universiteit van Liberia (UL) waren ondergebracht op de nauwe strook land tussen de twee delen van de hoofdstad ('de flessenhals'), schuin tegenover het officiële onderkomen van de president van het land, de *Executive Mansion*. Het *College of Business and Public Administration* was een van deze vier faculteiten, tevens een van de jongste, gecreëerd begin jaren zeventig. Het bestond uit een bedrijfskunde- en economieafdeling plus een onderzoeksinstituut, het *Economics and Management Research Center*, dat tweemaal per jaar *The Liberian Economic and Management Review* uitgaf. De meeste van de ruim 20 stafleden gaven college in de managementafdeling. Met mijn komst bestond de economieafdeling uit drie personen: een Liberiaan, hoofd van de afdeling, een Zuid-Rhodesiër – Zimbabwaan zouden we tegenwoordig zeggen – met wie ik zeer bevriend zou raken, en ondergetekende. We gaven college aan ruim 400 studenten: 150 eerstejaars, 125 tweedejaars, 75 derdejaars en 50 vierdejaars. Later kwamen twee Ghanezen de faculteitsstaf versterken – en nog veel later drie Nederlanders.

Het grote enthousiasme en de enorme leergierigheid van de studenten stonden in schril contrast met de aanwezige fysieke faciliteiten. In de lokalen en zaaltjes waar we les gaven bevond zich het minimum. De studenten zaten op oude houten collegestoeltjes, waarvan soms de schrijfplank ontbrak, voorin stond een oude, houten, kale tafel die als lessenaar diende, en in het gunstigste geval zorgde een plafondventilator voor de circulatie van de warme, vochtige tropenlucht. In de regentijd sloeg de regen bij windvlagen naar binnen, omdat ramen óf niet dicht konden óf ontbraken. Borstel en krijt voor het zwarte schoolbord waren er niet. Ik werd geacht deze van lokaal naar lokaal waar ik les gaf mee te nemen. Vergat ik ze een keer mee te nemen, dan waren ze in de

kortste keren verdwenen. Bijna alle studenten waren werkstudenten die hun studie zelf financierden. Velen van hen gaven les op een schooltje in de hoofdstad, waar krijt en borstel even schaars waren als op de universiteit. Het ergste van alles was echter het ontbreken van studieboeken.

De universiteitsbibliotheek strekte zich uit over drie verdiepingen van het hoofdgebouw en bevatte volgens de trotse bibliothecaris ruim 80.000 boeken. De Africana afdeling bevatte zo'n 5000 publicaties waaronder enkele honderden over Liberia. Hoewel de bibliotheek 200 à 300 studieplaatsen bood en 14½ uur per dag open was, was het er altijd druk. Tot mijn verbijstering kwam ik er al gauw achter dat geen enkele student een studieboek bezat. Alles werd in de bibliotheek of van een medestudent geleend. Halverwege het eerste semester constateerde ik dat voor de eerstejaarsstudenten die de vakken macro-economie en micro-economie deden, in de bibliotheek slechts drie exemplaren van het verplichte studieboek aanwezig waren. Ik kon het nauwelijks geloven: drie studieboeken voor twee groepen van 75-80 studenten! Voor derde- en vierdejaarsstudenten 'Internationale economie en handel' en 'Internationale financiële instellingen' was zelfs geen enkel studieboek beschikbaar!

De studenten moesten zich redden met de aantekeningen die zij tijdens de colleges maakten. Natuurlijk was dit niet voldoende. Ik moest dus iets doen. Dit was onwerkbaar. Bovendien besloot ik het anders aan te pakken. Het verplichte studieboek van een beroemde Amerikaanse professor, Paul Samuelson, was zonder enige twijfel zeer geschikt voor Amerikaanse collegestudenten. De lange hoofdstukken over de Amerikaanse economie en het gegoochel met miljarden dollars leken me echter ongeschikt en zeker niet relevant voor studenten in een Afrikaans land waar de jaarlijkse nationale begroting amper 100 miljoen dollar bedroeg. In de volgende weken ging ik op zoek naar documenten over de Liberiaanse economie en publieke sector. Ik bezocht de ministeries in *Downtown* Monrovia, vooral die van Financiën en van Planning & Economische Zaken, hun publicatie- en reproductieafdelingen en praatte me de kantoren van *Deputy Ministers* en soms zelfs van ministers binnen. Het was ontzettend stimulerend te ervaren hoe de introductie *University of Liberia* deuren voor me opende. Ik kon alles lenen of krijgen – rapporten, studies, jaarverslagen, zelfs soms heet van de naald zoals na de oprichting van de *Economic Community of West African States*, ECOWAS, in juli 1975. Ik liep in de week na de oprichting van ECOWAS het kantoor van de *Deputy Minister for Planning and Economic Affairs* binnen, een positie die te vergelijken is met die van staatssecretaris van een ministerie in Nederland, en liep naar buiten met de originele conferentiedocumenten die hij me meegaf.

In de avonduren schreef ik op basis van deze rapporten een syllabus over de Liberiaanse economie voor de studenten. Ik deed dit met veel interesse en

plezier en het sprak de studenten gelukkig erg aan. De meeste studenten kwamen uit het binnenland, slechts enkelen hadden een Americo-Liberiaanse achtergrond. De kinderen van de rijke elite studeerden niet aan de Universiteit van Liberia, maar in het buitenland. Heel af en toe verwerkte ik wat pikant materiaal in de colleges, zoals toen de president van het land, William Tolbert, een Boeing 737 voor zichzelf kocht die meer kostte dan de gezamenlijke begroting van alle lagere en middelbare scholen in het land. Ik voedde met mondjesmaat een politieke discussie die ik tegelijkertijd tijdens de colleges niet toeliet – niet kón toelaten. Ik had hiervoor alle reden. Het College van Bestuur van de universiteit, onder leiding van een van de grootste *big shots* en conservatieve *hardliners* van het land, Richard Henries, had het jaar vóór mijn aankomst een kritische docent van het *College of Business and Public Administration* weggestuurd. Zonder het me te realiseren had ik zijn plaats ingenomen. Mijn voorganger heette Togba Nah Tipoteh. Ik zou nog veel over en van hem horen in de volgende decennia.

Er was nog een andere mogelijkheid om het studieboekenprobleem aan te pakken. Mijn vrouw, die op de Nederlandse ambassade werkte, vertelde mij over het bestaan van Nederlandse ontwikkelingsfondsen voor de aanschaf van studieboeken voor arme ontwikkelingslanden. In overleg met de universiteit stelde ik lijsten van boeken samen die in de universiteitsbibliotheek ontbraken en die noodzakelijk of nuttig waren voor de studenten economie. Er waren hiermee geen grote bedragen gemoeid, maar voor de Universiteit van Liberia en de studenten vormde het een belangrijke aanvulling en zekerheid. De Nederlandse regering doneerde de boeken aan de universiteit en ik zorgde ervoor dat ‘mijn’ studenten voorrang kregen bij de uitleen. Enkele jaren achtereen hebben de universiteit en de studenten kunnen profiteren van deze effectieve en niet dure steun. Ik heb ervan geleerd dat goede ontwikkelingshulp niet veel geld hoeft te kosten. Later zou ik nog meer van zulke mogelijkheden ontdekken.

Er was nog een ander gevolg van mijn speurtocht naar informatie over de Liberiaanse economie. De contacten in de ministeries en de lokale kantoren van VN-instellingen leverden veel bruikbare gegevens op over de aard en structuur van de economie en de overheidssector. Al gauw was mij duidelijk dat de nationale economie eigenlijk uit twee delen bestond die onderling weinig banden hadden. Er was de moderne economie, die voornamelijk bestond uit de rijke ijzerertsminen van het land, de plantages – voornamelijk rubber – en de houtexport. Daarnaast was er de zelfvoorzieningseconomie van de grote meerderheid van de Liberianen in het binnenland. Tussen deze twee delen bestond een enorme kloof, bijna even groot als die tussen de bevolkingsgroepen die er hun bestaan aan ontleenden. Er was nog een derde groep die in dit economische stelsel een grote rol speelde: de buitenlandse investeerders en eige-

naren van de mijnen, plantages en hout-exportmaatschappijen. Tussen lokale elite en buitenlandse investeerders bleek een uiterst ingewikkeld en verfynd netwerk te bestaan van relaties, belangen en intriges. Hoe meer ik erover te weten kwam, hoe meer het me boeide. Ik begon mijn papieren speurtocht in Monrovia uit te breiden met interviews en bezoeken aan plantages, ijzererts-mijnen en houtmaatschappijen, wat me in alle uithoeken van het land bracht. Het resulteerde zeven jaar later in een proefschrift over de economische geschiedenis van Afrika's oudste republiek. Maar voordat het zover was, gebeurde er iets heel anders.

De moderne economie

De moderne economie van Liberia begon met de komst van *Firestone* en buitenlandse handelaren in de jaren twintig van de vorige eeuw, maar kwam pas goed van de grond met de exploitatie van de grote ijzerertsvoorraden die het land bleek te hebben. Het was een Nederlander, H. Terpstra, die het ijzererts 'ontdekte'. Natuurlijk waren de oudste bewoners van het gebied dat nu Liberia vormt al bekend met het ijzer in de bodem en zij gebruikten het ook, maar het waren Nederlandse geologen die in 1934 in de buurt van Bomi Hills op een enorme hoeveelheid ijzererts van zeer hoge kwaliteit stuitten en de details ervan bekend maakten aan de buitenwereld. Het luidde een nieuw tijdperk in voor het land, al zou het nog enige tijd duren voordat het erts daadwerkelijk werd gedolven.

Toen het eenmaal zover was duurde het niet lang of het Liberiaanse ijzererts stond internationaal hoog genoteerd. In de jaren zestig van de vorige eeuw werd Liberia Afrika's grootste ijzerertsexporteur en de derde op de wereldranglijst. Vier grote ijzerertsmijnen waren verantwoordelijk voor de nationale productie die in zijn geheel werd uitgevoerd. Alles was in buitenlandse handen, al was de Liberiaanse regering officieel voor 50 procent mede-eigenaar. Onder de buitenlandse investeringen waren de grootste Duitse investeerder in tropisch Afrika en de grootste naoorlogse Zweedse investeerder in het buitenland. Ook waren Amerikaanse investeerders actief in de mijnbouw. Een substantiële investering van de Nederlandse onderneming *Wm. H. Muller & Co.* in Liberia's eerste ijzermijn, in de Bomi heuvels (Bomi Hills), was op het laatste moment niet doorgestaan vanwege de naoorlogse deviezenrestricties, opgelegd door de Nederlandse regering. Wel namen de uiteindelijk Amerikaanse investeerders hoofdzakelijk Nederlanders in dienst voor de technische en administratieve functies (de eerste lokale *General Manager* was een Nederlander), ging een groot deel van het Bomi Hills erts naar de Hoogovens in IJmuiden en verdienden

Foto 6 Pioniers-, kolonisten- of Americo-Liberiaanse huizen

Foto 6a
Americo-Liberiaans huis,
omgeving Bentol,
Montserrat County,
1975

Foto 6b
Americo-Liberiaans huis,
omgeving Bentol,
Montserrat County,
1975

Foto 6c
Americo-Liberiaans huis,
Careysburg,
Montserrat County,
1975

Foto 7 De vier zuilen van de macht in Liberia

Foto 7a Monrovia, *Executive Mansion* ('Presidentieel paleis')

Foto 7b Monrovia, *Capitol Building* ('Parlement')

Foto 7c Monrovia, *Temple of Justice* ('Hooggerechtshof')

Foto 7d Monrovia, *Masonic Lodge Palace* ('Vrijmetselaarsloge')

Foto 8 Universiteit van Liberia

Foto 8a Stenen monument, hoofdingang campus Monrovia

Foto 8b Campus 1975. In het witte gebouw is nu het *Business College* gevestigd (2012)

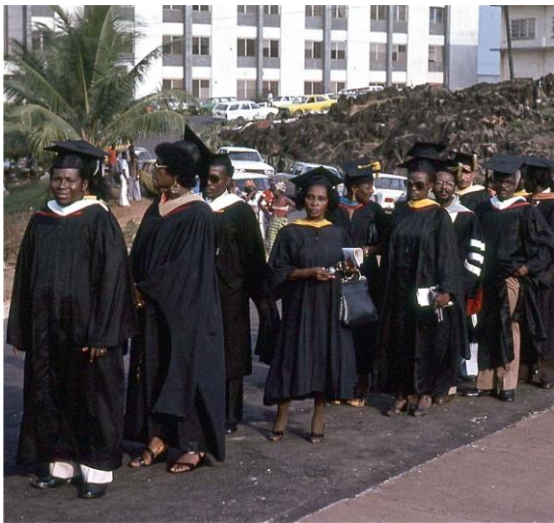

Foto 8c Academische stoet met de latere Interim-President Amos Sawyer (rechts, met decaan-toga), 1977

Foto 8d Leslokaal in 2012, nauwelijks verschillend van 1975

Foto 9 Monrovia, stadsimpressies, 1975

Foto 9a Downtown Monrovia met Broad Street, panorama vanaf Ducor Hotel, 1975

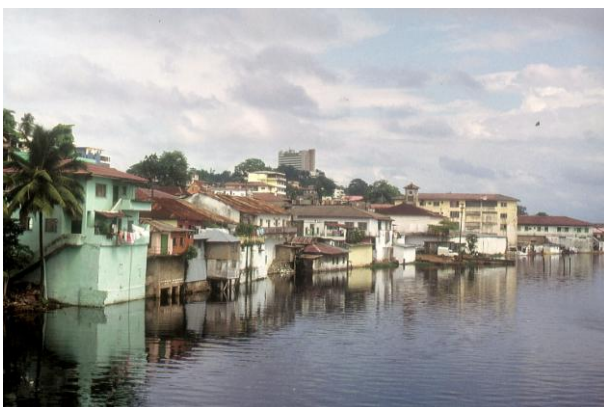

Foto 9b Stadscentrum, Waterside met Ducor Hotel (achtergrond), 1975

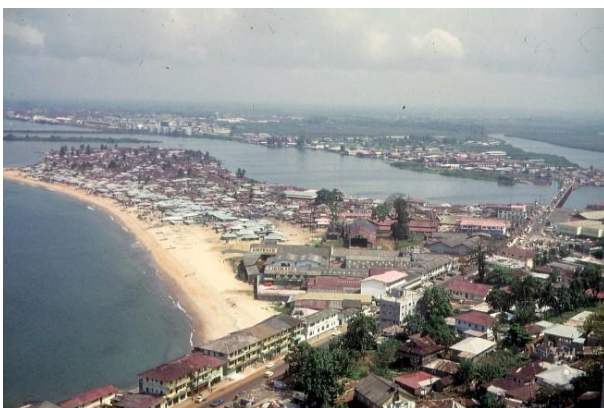

Foto 9c West Point en Bushrod Island (rechts achter) vanaf Ducor Hotel, 1975

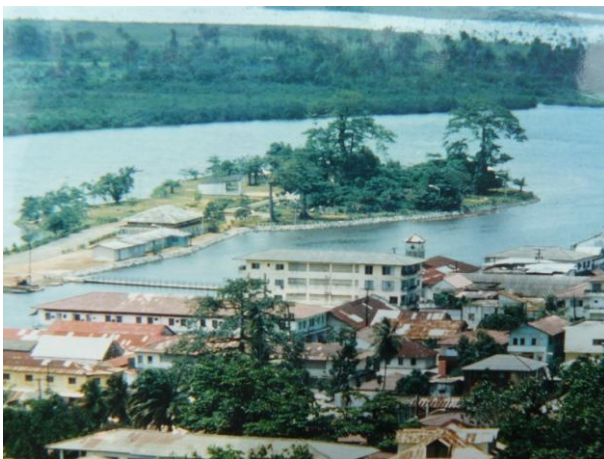

Foto 9d Providence Island in de Mesurado rivier, 1975

Nederlandse handelaren er goed aan. *Wm. H. Muller & Co.* bezat de exclusieve verkooprechten voor alle landen buiten de Verenigde Staten en de niet-exclusieve rechten in de VS.

Nederland was ook goed vertegenwoordigd in de plantagesector. Het belangrijkste product was rubber, maar er waren ook concrete pogingen op grote schaal koffie, cacao, bananen en palmproducten te produceren. De grootste investeerders waren Amerikaans – met *Firestone* en *Goodrich* voorop – maar ook Duitse en Nederlandse bedrijven waren actief. Firestone bezat met de historische concessieovereenkomst van 1926 in Liberia de grootste rubberplantage ter wereld en tevens de grootste latexfabriek ter wereld. Nederlandse kennis en ervaring, veelal opgedaan in Indonesië waar Nederlanders na 1957 niet meer welkom waren, waren erg gewild bij vooral *Firestone* en *B.F. Goodrich* die met een groot tekort aan deskundigen op het gebied van tropische landbouw kampen. In mindere mate waren Nederlanders betrokken bij de houtwinning, die vooral in de jaren zeventig opkwam, toen de tropische bossen in buurland Ivoorkust opraakten.

De goud- en diamantwinning in het land vond en vindt plaats tegen een decor dat sterk doet denken aan het 'Wilde Westen' van de VS aan het einde van de 19^e eeuw, waar geen wetten heersten en *outlaws* het voor het zeggen hadden. Goud wordt bijna in het gehele land aangetroffen, zij het in wisselende hoeveelheden. Rapportage erover is hoogst onbetrouwbaar. Betrokkenen en belanghebbenden hebben geen enkele reden om hier open over te zijn. De niet aflatende interesse van buitenlandse investeerders, avonturiers en handelaren is een onmiskenbaar teken van de winstgevendheid van deze bedrijfstak. Hetzelfde geldt voor de diamantwinning. De meeste diamanten lijken voor te komen in het westen van het land, in de bedding van de Lofa rivier en in het gebied tussen de Lofa en Mano rivieren, grenzend aan Sierra Leone. Nederlanders waren hier aanvankelijk ook actief. Het geologenteam dat in 1934 het ijzererts van *Bomi Hills* ontdekte was eigenlijk op zoek naar goud en diamanten. Officiële productie- en exportstatistieken zijn zeer onbetrouwbaar omdat veel van de diamantproductie in buurland Sierra Leone het land uit wordt gesmokkeld en via Liberia zijn weg vindt naar de diamantslijperijen in Europa, met name in Antwerpen en Amsterdam.

De sterke toename van buitenlandse economische bedrijvigheid tijdens de regeringsperiode van president Tubman (1944-1971) – investeringen door Liberianen waren zeldzaam – leidde tot een aanzienlijke groei van de overheidsinkomsten, al was dit verre van optimaal door de genereuze investeringsvoorwaarden: alle buitenlandse investeerders genoten zonder uitzondering jarenlang belastingvrijdom. En als er al belasting verschuldigd was, waren de tarieven heel laag, zoals ook in geval van de registratie van buitenlandse ondernemingen

(‘belastingparadijs’) en van schepen (*‘flag of convenience’*). Op papier had en heeft Liberia nog steeds een van de grootste handelsvloeden ter wereld, al doen de meeste in Liberia geregistreerde schepen dit West-Afrikaanse land nooit aan.

Het succes van de *Open Door Policy* – het aantrekken van buitenlands kapitaal en kennis tegen aantrekkelijke voorwaarden – leidde tot een spectaculaire groei en transformatie van de Liberiaanse economie. Op het hoogtepunt ervan kende Liberia een van de hoogste economische groeicijfers ter wereld: ruim 10 procent per jaar. Een team van Amerikaanse deskundigen dat deze veranderingen onderzocht kwam echter met een snoeihard oordeel: *growth without development* oordeelden zij – ‘groei zonder ontwikkeling’, dus wel groei maar geen ontwikkeling. De regering van president Tubman was er niet blij mee. Nog harder was het oordeel over de verdeling van de economische groei. Bijna 90 procent van het nationale inkomen vloeide naar nog geen drie procent van de bevolking (van toen anderhalf miljoen inwoners). Het betrof hier de 45.000 afstammelingen van de stichters van de republiek, de Americo-Liberiaanse gemeenschap. Dat deze situatie onhoudbaar was, was voor de hand liggend, maar de elite leek het zich niet aan te trekken.

Grote problemen ontstonden toen in de tweede helft van de jaren zeventig van de vorige eeuw de economie verslechterde. De moderne economie en de overheidsinkomsten leunden sterk op de drie uitvoerproducten ijzererts, rubber en hout, maar de uitvoer had erg te leiden onder de internationale recessie, terwijl de invoer flink in waarde steeg door de olieprijsverhogingen, de eruit voortvloeiende internationale inflatie en de monetaire instabiliteit van de US dollar, Liberia’s munt. Terwijl de overheidsinkomsten dus sterk onder druk stonden, stegen de overheidsuitgaven sterk. Het begrotingstekort liep dan ook snel op. Voor de financiering van de publieke sector, inclusief veel verliesgevend staatsbedrijven, werd in toenemende mate geleend – tegen zeer ongunstige voorwaarden. Ook werd veel geld geleend voor de financiering van het gastheerschap van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) dat Liberia in 1979/80 vervulde: naar schatting 100 à 200 miljoen dollar. Ter vergelijking: de jaarlijkse begroting bedroeg ruim 300 miljoen dollar. Een groot deel van de extra uitgaven was voor een conferentiecomplex in Virginia, bij Monrovia, het *Africa Hotel* met een zwembad in de vorm van het Afrikaanse continent en aangrenzend 51 bungalows voor de bezoekende staatshoofden, een nieuw gebouw voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de hoofdstad en een presidentieel vliegtuig. Opgeschroefde en valse facturen dreven de kosten verder op. Slechts een klein deel van het geld werd besteed aan de aanleg van wegen, bruggen en andere nuttige infrastructurele werken.

Foto 10 De drie pijlers van de moderne economie, 1975

Foto 10a Rubber: tappen van rubberbomen, Firestone-plantage, Harbel

Foto 10b IJzererts: LAMCO dagbouw, Yekepa, Nimba County

Foto 10c Hout: houtkap, Maryland County

De regering van president Tolbert leende op onverantwoorde wijze om dit alles te financieren, waardoor de nationale schuld snel opliep. Een pikant detail is dat president Tolbert in augustus 1979 de *Deputy Minister of Finance* Ellen Johnson Sirleaf had bevorderd tot *Minister of Finance*. In beide functies was zij dus verantwoordelijk voor het gevoerde uitgavenbeleid, inclusief het schuldenbeleid. In haar autobiografische boek *This child will be great* gaat de latere President Ellen Johnson Sirleaf in op deze ‘onverstandige en gevaarlijke handelwijze’ (*unwise, if not downright dangerous*) en haar vruchteloze verzet tegen president Tolbert’s onderschatting van de economische en politieke werkelijkheid. Als president zou zij Liberia’s schuldeisers later overhalen tot een grote schuldkwijtschelding.

Tekenend voor het gevoerde beleid van de presidenten Tubman en Tolbert was dat het totale bedrag aan buitenlandse leningen (zowel bilaterale, multilaterale als commerciële kredieten) in de periode 1944-1977 de overheidsinkomsten uit de concessiesector, opgebracht door buitenlandse ondernemingen, overtrof.

Het was in deze context van economische achteruitgang, groeiende nationale schuld en ongelijke verdeling van de opbrengsten van de economische groei dat de inheemse bevolking in toenemende mate publiekelijk stelling nam tegen het bestuur van het land door een minderheid, zijn stem liet horen tegen de corruptie, het nepotisme en het eenpartijstelsel, en meer politieke vrijheid en deelname begon op te eisen.

‘The day Monrovia stood still’ – de dag dat Monrovia stilstond

Zoals vermeld was de politieke macht in handen van een relatief klein aantal families van Americo-Liberiaanse oorsprong en de economische macht in handen van buitenlanders die nauw samenwerkten met de regerende elite. In feite hadden de twee partijen elkaar nodig. De buitenlandse investeerders waren er op uit om hun economische belangen veilig te stellen – de levering van grondstoffen – en de Americo-Liberiaanse politieke leiders om aan de macht te blijven en een deel van de opbrengsten van de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van het land af te romen.

De Americo-Liberiaanse elite bestond uit niet meer dan 30 families, hoewel deze nooit tegelijk aan de macht waren. Ten tijde van President William Tubman waren het de Tubman, Padmore, Barnes, Grimes, Sherman, Weeks, Anderson en Yancy families die de touwtjes in handen hadden. Zij werden, nadat William Tolbert president Tubman was opgevolgd, vervangen door de Tolbert-clan die bestond uit de Tolbert, Hoff, David, McClain, Holder en Pierre families. De politieke machine die zij allen gebruikten was de *True Whig Party*; in feite was deze

politieke partij aan de macht sinds 1878. Sporadisch staken andere politieke partijen de kop op. Sinds 1955 echter was Liberia *de facto* een één-partijstaat. De *True Whig Party* had hele nauwe banden met de in 1867 opgerichte Liberianse Vrijmetselaarsloge waarvan uitsluitend Americo-Liberianen lid konden zijn.

Tot verbazing van velen toonde president Tolbert zich gedurende de eerste jaren van zijn presidentschap een hervormer. Hij bekritiseerde de buitenlandse investeerders en begon de concessieovereenkomsten met hen te herzien, met als eerste de gehate Firestone-overeenkomst van 1926. Verder veranderde hij het rigide anticommunistische buitenlandse beleid van zijn voorganger en verving de officiële, westerse kledingnormen door Afrikaanse kledij. Hij introduceerde al gauw slogans als '*Humanistic Capitalism*', '*From Mat to Mattresses*', '*Total Involvement for Higher Heights*', '*Rally Time*' en '*War Against Ignorance, Disease and Poverty*'. Tolbert moedigde investeringen in de landbouw aan, met name de productie van rijst, het belangrijkste voedingsgewas van de Liberianen. '*Integrated rural development*' en '*self-help*' projecten werden sleutelbegrippen. Zijn relatief progressieve ideeën en beleid stuitten op verzet van de meer behoudende elementen in de *True Whig Party* en de families waartoe zij behoorden. Aldus ontkwam hij niet aan de rivaliteit tussen de Americo-Liberianse families. Hij reageerde hierop door steeds meer familieleden te benoemen op officiële posten. En omdat de Tolbert-familie een van de grootste van het land was waren weldra alle sleutelposten bezet door zijn directe of indirecte familieleden.

Een van zijn broers, Frank, was de *president pro-tempore* van de Senaat en beëdigde William Tolbert als president in 1976, na presidentsverkiezingen waarin hij de enige kandidaat was. Een andere broer, Stephen ('Steve'), was Minister van Financiën en eigenaar van een conglomeraat van ondernemingen dat op diverse terreinen een monopolie bezat. Minister Steve Tolbert leidde de belangrijke onderhandelingen met Firestone tot hij in een mysterieus vliegtuigongeluk om het leven kwam. Een van William Tolbert's dochters, Christine, was *Deputy Minister* van Onderwijs en had het monopolie op de invoer en verkoop van schoolboeken. Tolbert oudste zoon (beter bekend onder zijn initialen 'A.B.') was een vooraanstaand en invloedrijk parlamentslid en onder meer voorzitter van de landelijke federatie van vakbonden. De Minister van Defensie was een schoonzoon. De Minister van Informatie, de burgemeester van Monrovia en de *Superintendent* van Montserrado County (te vergelijken met onze Commissaris van de Koning) waren neven. De burgemeester van Tolbert's geboortedorp Bentol was een nicht. De *Chief Justice*, de hoogste rechter van het land, was ook familie. De lijst is te lang om in zijn geheel op te noemen.

Foto 11 President William R. Tolbert, Jr.

Foto 11a Monrovia, met president Idi Amin (Uganda), 1975

Foto 11b Bezoek Mano River Mines, NIOC, Grand Cape Mount County, 1977

Foto 11c Bezoek Harper, Maryland County, 1978

Foto 11d Bezoek Sanniquellie, Nimba County, 1980

William Tolbert, die begon als een hervormer, was al na enkele jaren gecorrumpeerd door familieleden te bevoordelen, hun economische belangen te verdedigen en critici op deze situatie de mond te snoeren. Toen minister Steve Tolbert tijdens de onderhandelingen voor de opkoop van een grote plantage van zijn Duitse eigenaren zijn positie misbruikte door andere Liberiaanse aspirantkopers buitenspel te zetten, schreef een van Liberia's meest bekende en integere journalisten, Albert Porte, een vlammend protest: *'indistinguishable from open thievery, highway robbery and daylight burglary'*. Dit kwam Porte op een veroordeling wegens smaad en een hoge boete te staan. Het oppositieblad *The Revelation* waaraan hij meewerkte werd verboden – de rechtbank die dit besloot werd voorgezeten door een van Tolbert's familieleden – en de editors gevangen gezet. Toen ik Albert Porte enkele jaren later over de aankoop en andere zaken interviewde in zijn bescheiden huisje in Crozierville legde hij me uit dat achter de controversiële overname een machtsstrijd tussen leidende Americo-Liberiaanse families speelde die door de Tolbert-clan werd gewonnen. Door Steve Tolbert's voortijdige dood stierf de rechtzaak tegen Albert Porte een stille dood, maar het was te laat. Het zou niet lang meer duren voordat de vlam in de pan sloeg en de situatie tot een uitbarsting zou komen. Met name aan de Universiteit van Liberia en op Cuttington College laaiden de protesten op en werd de roep om politieke hervormingen steeds sterker.

Een van de actiefste organisaties was MOJA, de *Movement for Justice in Africa*, opgericht door Togba Nah Tipoteh, Amos Sawyer en Dew Tuan Wleh Mayson, intellectuelen die een academische functie combineerden met die van politiek activist. Togba Nah Tipoteh, in Liberia landelijk bekend als 'Tipoteh', is een Kru uit het zuidoosten van het land en was mijn voorganger op de *Business College* van de universiteit, tot hij door politieke *hardliners* van het regime werd ontslagen. Opmerkelijk, en niet zonder politieke betekenis, is dat hij de eerste dertig jaar van zijn leven als Rudolph Nah Roberts door het leven ging. Amos Sawyer was een van mijn sympathiekste collega's van de universiteit. Hij doceerde in die tijd politieke wetenschappen en was – en is nog steeds – een van de grootste deskundigen van de politieke cultuur en geschiedenis van het land. Met zijn populaire actualiteiten- en discussieprogramma FORUM op de nationale televisie was hij erg geliefd onder de inwoners van Monrovia – verder reikte de nationale televisie in die tijd niet. Tijdens de eerste burgeroorlog zou hij gedurende enige jaren het interim-presidentschap vervullen. Over zijn achtergrond bestaan verschillende visies, Americo-Liberiaan volgens veel Liberianen. Waarschijnlijk omdat zijn moeder is opgegroeid in een Americo-Liberiaanse familie, in Sinoe County, maar haar tribale oorsprong is Sarpo, een van de Kru-sprekende volkeren in het zuidoosten van het land. Zijn vader is afkomstig uit Sierra Leone en kwam pas op latere leeftijd naar Liberia. Niet bekend is of hij

een Creoolse of tribale achtergrond heeft. Hoe dan ook, Amos Sawyer staat voor mij voor de 'echte' Liberiaan, los van achtergrond en vooroordelen.

Dew Mayson was een professor op Cuttington College, geboren en opgegroeid in arme omstandigheden in het binnenland van Sinoe County. Een vierde belangrijke MOJA activist, Boima Fahnbulleh, ook een universiteitsprofessor, was een Vai en afkomstig uit het westen van het land. Het viertal Tipoteh, Sawyer, Mayson, Fahnbulleh speelt al veertig jaar een grote rol in de landelijke politiek en is nog steeds actief. MOJA bestaat anno 2012 nog steeds en Tipoteh is nog steeds voorzitter.

Ook in het buitenland roerden progressieve Liberianen zich. In de Verenigde Staten richtte een groep Liberiaanse studenten de *Progressive Alliance of Liberia* (PAL) op. Ook PAL kende zowel deelnemers van tribale oorsprong als Americo-Liberianen. De organisatie werd geleid door de Americo-Liberiaan Gabriel Baccus Matthews. Onder de vele Liberiaanse leden met een tribale achtergrond zijn met name te noemen PAL-secretaris-generaal Oscar Quiah, een Sarpo uit Sinoe County, en de uit Nimba County afkomstige Marcus Dahn. Latere hoofdrolspelers in de Liberiaanse politiek Charles Taylor, Ellen Johnson Sirleaf en Winston Tubman waren ook bij de organisatie betrokken, al speelden zij geen prominente rol. Hun deelname illustreert het *family affair* karakter van de Liberiaanse politiek, maar hierover later meer. PAL zou een grote rol gaan spelen in de roep om een meerpartijenstelsel.

PAL registreerde zich eind jaren zeventig als politieke partij in Liberia, om onduidelijke redenen hiertoe aangemoedigd door president Tolbert. Eenmaal in Liberia gevestigd was de politieke agitatie niet meer te stoppen. De buitenlandse investeerders moesten het ontgelden: *Firestone* werd beschuldigd van uitbuiting van de duizenden rubberappers en PAL riep op tot onafhankelijke vakbondsactie. De eerste ijzermijn van het land, de *Liberia Mining Company*, werd een symbool van kapitalistische uitbuiting genoemd en zowel ijzermijnen als houtmaatschappijen werden opgeroepen de achteruitgang van het milieu, waarvoor zij verantwoordelijk werden gehouden, onmiddellijk te stoppen. Het partijblad *The Revolution* vond gretig aftrek in de straten van Monrovia. Maar het grootste succes van PAL was een puur binnenlandse aangelegenheid: de rijstprijis.

Rijst is het volksvoedsel bij uitstek in Liberia. Ooit was het land zelfvoorzienend geweest, maar dat was voordat de buitenlandse ondernemingen tienduizenden Liberianen tewerkstelden op de plantages en in de ijzermijnen. Gecombineerd met een regeringsbeleid dat de landbouw verwaarloosde had dit ertoe geleid dat meer dan een kwart van de nationale rijstconsumptie werd ingevoerd. Vooral in de stedelijke kustgebieden werd geïmporteerde rijst geconsumeerd, het binnenland was zelfvoorzienend. President Tolbert propageer-

de al in zijn beginjaren een grotere binnenlandse productie, maar het mocht niet baten. In de tweede helft van de jaren zeventig lanceerde hij een nieuwe slogan: *'It's no joke, no more imported rice after 1980'* – 'Het is geen grap, geen geïmporteerde rijst meer na 1980'. Eind jaren zeventig kondigde de regering aan de rijstprijz te verhogen. De prijs van geïmporteerde rijst zou omhoog gaan van 22 naar 30 dollar per zak van 100 (Amerikaanse) ponden, die van lokaal geproduceerde rijst zou worden verhoogd van 22 naar 25 dollar voor een zak van 100 pond. Met een gemiddeld maandsalaris van 80 dollar was dit een grote aanslag op de koopkracht van de Liberianen. Per maand verbruikt een familie ten minste één zak rijst. Nog erger was het voor de werklozen. Alleen al in Monrovia waren ruim 75.000 werklozen, op een bevolking van een kwart miljoen mensen.

Ik kreeg hiermee direct te maken. Samen met een Ghanese collega van het *College of Business and Public Administration* vervulde ik een *part-time* adviseursfunctie in het Ministerie van Financiën. Wij werkten binnen het *Office of Fiscal Policy and Planning* dat toen onder de *Deputy Minister for Fiscal Affairs*, Ellen Johnson Sirleaf, viel. Hoewel het voorstel om de rijstprijz te verhogen van het Ministerie van Landbouw kwam, dat onder leiding stond van minister Florence Chenoweth, adviseerden wij hierover binnen Financiën. Wij hadden een aantal inhoudelijke bezwaren en enkele politieke overwegingen. Het argument dat de lage rijstprijz een productieverhoging ontmoedigde vonden wij niet overtuigend. De laatste jaren steeg de nationale rijstproductie, zij het langzaam. Verder hadden in het verleden prijsverhogingen nooit aanleiding geven tot spectaculaire productiestijgingen. Bovendien was het aantal commerciële rijstproducenten klein zodat vooral zij van een prijsverhoging zouden profiteren en niet de rijstboeren in de zelfvoorzieningseconomie. Maar ons grootste bezwaar had een politiek karakter: President Tolbert was de grootste rijstproducent van het land. De maatregel zou zeker door de bevolking worden uitgelegd als zijnde in zijn grote voordeel. Daarnaast was de grootste rijstimporteur van het land een van zijn vele neven. Ons advies aan *Deputy Minister* Sirleaf was kort maar krachtig: afzien van de prijsverhogingen.

De stedelijke bevolking was inderdaad woedend over het voorstel. PAL leider Baccus Matthews en anderen riepen de Monroviaan op tegen de voorgestelde rijstprijzverhoging te protesteren. Het was 14 april 1979. *'First they took our land. Then they took our money. Now they want to take our rice. No way!!'* klonk het in de straten van Monrovia: 'Eerst namen ze ons ons land af. Toen moesten wij hen belasting betalen. Nu willen ze onze rijst. Geen sprake van!!'

De verboden demonstratie liep uit op een bloedbad. De inheemse bevolking van Liberia protesteerde op een manier zoals zij nog nooit eerder had gedaan. De politie schoot met scherp op de demonstranten. Op grote schaal vonden

plunderingen plaats, geen winkel bleef gespaard. Ook overheidsgebouwen moesten het ontgelden. Toen ik enkele dagen na wat de geschiedenis is ingegaan als de *Rice Riots* op een markt in een van de buitenwijken van Monrovia wat Liberiaanse peper kocht, kreeg ik het verpakt in een brief van een buitenlandse investeerder, afkomstig uit het ernaast gelegen gebouw van de *Forestry Development Authority* (FDA) dat door de uitzinnige bevolking was geplunderd. Toen de balans werd opgemaakt waren er officieel 70 doden te betreuren, alsmede meer dan 400 gewonden, maar het is waarschijnlijk dat de echte aantallen veel hoger waren: 400 doden en zo'n 1000 gewonden. We zullen het nooit precies weten. Er is nooit een officieel onderzoek ingesteld naar wat er precies gebeurde op *'The day that Monrovia stood still'*, zoals Albert Porte dit later treffend verwoordde in een document waarin hij de politieke leiders aanklaagde. Tijdens de ernstige ongeregelde heden hielden demonstranten op straat voorbijgangers aan en vroegen hen om een stammentaal te spreken. Dit was nog nooit eerder gebeurd en was duidelijk een poging om Americo-Liberianen, bijna nooit een stammentaal machtig, te identificeren. De inheemse bevolking accepteerde blijkbaar niet langer de overheersing door een minderheid die hen bijna alle rechten ontzegde en in armoede hield. Maar het zou allemaal nog veel erger worden.

De Maryland moorden³ en hun politieke context

Het verschijnsel 'rituele moorden' is waarschijnlijk zo oud als de bewoning van het gebied dat nu de republiek Liberia vormt. Het fenomeen is niet beperkt tot dit land. Het komt ook voor in andere Afrikaanse landen en op andere continenten. In traditionele samenlevingen is het geloof wijdverbreid dat rituele mensenoffers noodzakelijk zijn om de belangen van de gemeenschap te beschermen of te bevorderen. Toen het kustgebied waar nu Liberia ligt nog als Malagueta-, Grein- of Peperkust bekend stond, was het berucht om zijn geheime genootschappen, rituele mensenoffers en zelfs kannibalisme.⁴ Het 'Poro genootschap', voor jongens en mannen, en het 'Sande genootschap', voor meisjes en vrouwen, vormen de ruggengraat van de tribale gemeenschappen in met name Liberia en Sierra Leone, alsook in delen van Guinee en Ivoorkust. Wat zich tijdens initiatieceremonies afspeelt is geheim. Op overtreding van de

³ Dit deel is gebaseerd op *Ritual Killings – Past and Present, From Cultural Phenomenon to Political Instrument* van de website *Liberia: Past and Present of Africa's Oldest Republic* (in 2005 gepubliceerd door mijzelf op basis van persoonlijke waarnemingen en eigen onderzoek, waaronder interviews).

⁴ Zoals onder andere gemeld door Olfert Dapper (*Naukeurige Beschrijvinge der Afrikaensche gewesten*, 1668), Willem Bosman (*Nauwkeurige beschrijving van de Guinese Tand- Goud- en Slavekust*, 1703) en Chevalier des Marchais (door J.B. Labat gepubliceerd als *Voyage du Chevalier des Marchais en Guinée, Isles Voisines, et à Cayenne, en 1725-27, 1731*).

geheimhoudingsplicht staat de doodstraf. Alle ingewijden – en ook niet-ingewijden – in deze landen weten dit. Naar schatting is de helft van de Liberiaanse bevolking lid van een geheim genootschap. Niet ongebruikelijk is dat ook de president van het land lid is van een geheim genootschap.

De Poro en Sande genootschappen zijn in Liberia legaal, maar wel zijn sommige praktijken verboden of aangepast, zoals de duur van de *bush school*, de periode van inwijding in de riten en geheimen van de stam, meestal op een afgelegen plek in de jungle. Geheime genootschappen die rituele mensenoffers een centrale plaats in de rites geven zijn echter bij de wet verboden, zoals de *Leopard Society*, die in het hele gebied voorkwam, en de *Snake Society* en de *Crocodile Society*. Dat wil niet zeggen dat zij niet meer voorkomen. Integendeel. De regering in Monrovia vaardigde lang wetten uit zonder controle te hebben op de naleving ervan in het binnenland. Traditionele organisaties en rites, waaronder antropomorfe praktijken (rituele moorden en kannibalisme) konden daardoor lang bijna ongestoord blijven bestaan.⁵ Het geloof dat de consumptie van mensenvlees speciale krachten geeft aan het individu en de gemeenschap beschermt, bleek in de tweede helft van de vorige eeuw nog wijdverbreid en rotsvast. Opvallend daarbij was dat dit niet beperkt was tot traditionele stammengemeenschappen, maar dat ook leden van de Americo-Liberiaanse elite aan deze praktijken deelnamen. Voor hen stond niet het gemeenschapsbelang, maar persoonlijk gewin voorop, zoals uit het onderstaande blijkt. De Vrijmetse-laarsloge speelde in dit verband een geheimzinnige rol waarover in Liberia alleen gefluisterd werd.

Het betreft hier een wezenlijk verschil met vroegere, tribale rites. Wat ooit een traditioneel cultureel verschijnsel was, werd in de loop van de tweede helft van de 20^e eeuw een politiek instrument. De openbare verwijzingen in kranten en op radio en televisie naar de betrokkenheid van politiek vooraanstaande personen en van kandidaten voor prestigieuze politieke posities, waaronder leden van het Americo-Liberiaanse *establishment*, schokten het land. De twee meest geruchtmakende zaken waren die van de Maryland- en Sinoe-moorden, verwijzend naar de gebieden waar de rituele moorden plaatsvonden: Maryland County, in het zuidoosten van het land, en Sinoe County, meer centraal aan de kust gelegen. Maar ook elders in het land kwamen deze moorden voor, vooral in verkiezingstijd, zoals de laatste jaren ook in andere Afrikaanse landen is geconstateerd.

⁵ Zie onder meer Harry Johnston (*Liberia*, 1906), Richard Strong (*The African Republic of Liberia and the Belgian Congo – Based on the Observations Made and Material Collected During the Harvard African Expedition 1926-27, 1930*), Graham Greene (*Journey without Maps*, 1936), Werner Junge (*African Jungle Doctor – Ten Years in Liberia*, 1952) en Abe Guenther (*Jungle Pilot in Liberia*, 1992).

In 1976 interviewde ik een Nederlandse arts die in het ziekenhuis werkte waar veertig jaar eerder de Duitse arts Werner Junge had gewerkt (zie voetnoot 5), in Robertsport, de hoofdstad van Cape Mount County in het westen van Liberia. Een half jaar eerder had hij autopsie verricht op een vermoord jong meisje dat enkele organen miste. De politie arresteerde al snel een man en een vrouw die bekenden dat zij de rituele moord hadden uitgevoerd in opdracht van een parlamentslid dat Cape Mount County in Monrovia vertegenwoordigde. Vervolgens werden de twee vermeende daders op last van 'Monrovia' naar de hoofdstad overgebracht, waarna niemand meer iets van de moordzaak had vernomen. In de doofpot gestopt.

In de tweede helft van de jaren zeventig gebeurde er in politiek opzicht veel. In 1976 werd president William Tolbert opnieuw geïnaugureerd na verkiezingen waarin hij de enige kandidaat was. Een nieuwe regeringsperiode betekende een nieuw kabinet en dus nieuwe politieke carrières. Verder waren er parlamentsverkiezingen, zowel voor de Senaat als voor het Huis van Afgevaardigden. Ook dit hield nieuwe mogelijkheden in voor ambitieuze politici. Bovendien overleden kort na elkaar vier belangrijke politieke leiders: de uit Sinoe County afkomstige vicepresident, de nationale voorzitter van de *True Whig Party* (TWP) die ook minister in het kabinet van president Tolbert was, de secretaris-generaal van de TWP (die ook minister was) en de minister van Financiën en broer van de president, Steve Tolbert. Deze opengevallen plaatsen moesten worden gevuld. Daar kwam bij dat de overleden vicepresident en de twee TWP-partijbonzen uit grote Americo-Liberiaanse families kwamen die een belangrijke steun vormden voor president Tolbert. Zijn machtsbasis dreigde gevaar te lopen. Hij moest hier dus snel iets aan doen, maar politiek gezien was het koorddansen. Terwijl Tolbert de politieke deelname van autochtone Liberianen wilde vergroten moest hij tegelijkertijd de conservatieve krachten binnen de TWP – die niets van machtsdeling met autochtone Liberianen wilden weten – ervan overtuigen dat hij hun belangen zou blijven dienen.

President Tolbert koos als zijn nieuwe vicepresident een Methodistenbischop, Bennie Warner. Zijn vader was een Bassa, uit Bong County, zijn moeder kwam uit Namibië, maar Bennie Warner was opgegroeid in een Americo-Liberiaanse familie en had door zijn huwelijk stevige wortels in het Americo-Liberiaanse *establishment*. Bovendien was de overleden secretaris-generaal van de TWP zijn peetoom. Het was een opmerkelijke keuze van Tolbert. Het was pas de tweede keer in de nationale geschiedenis dat een niet-Americo-Liberiaan vicepresident werd. Ruim vijftig jaar eerder had Charles King, een van Liberia's

meest controversiële presidenten⁶, Henry Too Wesley, een Grebo uit Maryland County, als vicepresident voor zijn tweede ambtstermijn gekozen (1924).

Verder veranderde Tolbert de top van de TWP. De nieuwe nationale voorzitter werd James Anderson, tot dan vicevoorzitter, uit Maryland County. Tijdens de Tubman-periode zaten leden van de Anderson-familie op politiek belangrijke functies, maar zoals eerder opgemerkt, de 30 Americo-Liberiaanse families die traditioneel de dienst uitmaakten in het land regeerden nooit tegelijkertijd en de Anderson-familie verdween na de machtsovername door Tolbert met andere aan Tubman gelieerde families naar de achtergrond van het politieke toneel. Als nieuwe vicevoorzitter koos Tolbert een politieke vertrouweling en zijn plaatsvervanger bij afwezigheid, Reggie Townsend. Tegelijk werd de nieuwe functie van tweede vicevoorzitter gecreëerd. Deze ging naar een politicus uit Nimba County, Senator Jackson Doe (geen familie van de latere president). Jackson Doe was een Gio en opgegroeid in een van de bekendste Americo-Liberiaanse families van het land, de Grimes-familie, een van de voornaamste steunpilaren van Tolbert's voorganger, president Tubman.

In dezelfde periode stonden de nationale kranten bol van de gevallen van rituele moorden, vaak 'verlevendigd' met foto's. De levenloze lichamen die ergens gedumpt waren gevonden, misten steevast enkele vitale organen of bepaalde lichaamsdelen. In het hele land kwamen deze moorden voor: in het binnenland, aan de kust, maar ook in de hoofdstad. Geen gebied bleef gespaard: het ergst leek het toe te gaan in Maryland County, in het oosten van het land, maar ook werden gevallen gerapporteerd in Cape Mount County, in het westen, in Lofa County, in het noordwesten, in Nimba County, Bong County, Grand Bassa County, in centraal Liberia, zelfs in Montserrado County en de hoofdstad Monrovia. Ik heb ter illustratie enkele berichten uit Liberiaanse kranten opgenomen (Foto 12). Waarschijnlijk vormen de gerapporteerde gevallen slechts het topje van de befaamde ijsberg. Zelden werden vermoedelijke daders gearresteerd, nog zeldzamer waren rechtszaken. Er waren twee opvallende en geruchtmakende uitzonderingen: de berechting van de moordenaars van Moses Tweh in Maryland County en van Princelett Hilton Teah in Sinoe County.

⁶ In 1930 traden president King en zijn toenmalige vicepresident Allen Yancy onder internationale druk af nadat een commissie van de Volkerenbond hun betrokkenheid, en die van de politieke top van het land, bij een slavernijschandaal had vastgesteld.

Foto 12 Selectie van kranten over rituele moorden, 1976-1980

Foto 12a 'President Tolbert waarschuwt', *The Liberian Star*, 15 juli 1977

Foto 12b Kru Coast Territory: *Sunday Express*, 6 november 1977

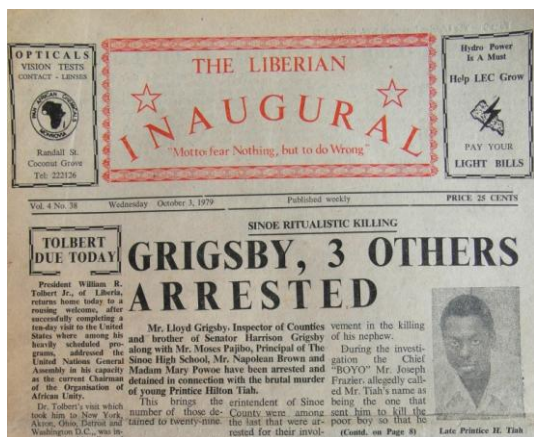

Foto 12c Sinoe County: *The Liberian Inaugural*, 3 oktober 1979

Foto 12d 'Houden rituele moorden verband met verkiezingen in 1983?', *The Sunday People*, 30 maart 1980

'Oog om oog, tand om tand'

In Maryland County werden in korte tijd 14 mensen vermoord. Het ging hier om rituele moorden, want alle gevonden lijken misten enkele organen of andere lichaamsdelen die, zoals elke Liberiaan weet, voor *juju* worden gebruikt, 'medicijn' dat macht en kracht verschaft. Zelfs voor Liberiaanse begrippen was dit aantal hoog. Nadat het verminkte en levenloze lichaam van Moses Tweh, een visser en populaire volkszanger, op het strand van Harper, de *county* hoofdstad, was gevonden was de maat vol voor Tolbert. Nadat hij eerst zijn persoonlijke vertegenwoordiger in Maryland County, de *Superintendent* – te vergelijken met onze Commissaris van de Koningin – had ontslagen omdat hij niets over de 14 moorden aan hem had gerapporteerd, onvoldoende actie had

ondernomen en zelfs het politieonderzoek had tegengewerkt, werden de *Superintendent* en elf anderen gearresteerd, beschuldigd van rituele moord op Moses Tweh. *Superintendent* Daniel Anderson, want zo heette hij, was de zoon van de nationale voorzitter van de TWP. Een van de andere verdachten was Allen Yancy. Hij vertegenwoordigde Maryland County in het Huis van Afgevaardigden en was een neef van president William Tubman. Allen Yancy was de zoon van een voormalige vicepresident van de republiek en drager van tal van nationale en internationale onderscheidingen, waaronder, pikant, een uit Nederland.

Het was alsof het land werd getroffen door een aardbeving, maar dan een politieke. Het was in de geschiedenis van het land niet eerder voorgekomen dat zulke *big shots* van rituele moord werden beschuldigd, gearresteerd en zich voor de rechter moesten verantwoorden. De inwoners van Harper en delen van Maryland County leefden elke dag met de angst het slachtoffer van rituele moord te worden. In deze periode woonden wij in Harper, zelfs op een van de meest gevreesde plaatsen, op het schiereiland, aan het einde van een 's avonds onverlichte weg die naar de vuurtoren leidde. Tussen het begin van deze weg, waar de tempel van de Vrijmetselaars stond, en enkele honderden meters verderop, iets voorbij de geel beschilderde villa van wijlen president Tubman, liepen de inwoners van Harper 's avonds met angst en vrezes. Teveel waren er verdwenen zonder een spoor achter te laten en degenen die werden teruggevonden deelden hetzelfde lot: verminkt voordat zij werden vermoord. Immers, de kracht van de *juju* bestaat eruit de organen en andere lichaamsdelen levend te 'oogsten' en vervolgens te consumeren.

Daniel Anderson, Allen Yancy en vijf andere verdachten – de overigen waren overleden of werden als getuigen voor de staat (*state witness*) gespaard – werden veroordeeld tot de strop, ook in tweede instantie, door de *Supreme Court*, die werd voorgezeten door de hoogste rechter van het land – en lid van de Tolbert-clan – James Pierre. Op 16 februari 1979 werden zij bij zonsopgang terechtgesteld.

Ik bevond me om 5 uur 's ochtends tussen meer dan 15.000 mensen, inwoners van Harper en omgeving, voor de galgen die enkele dagen eerder waren opgetrokken. De menigte was opgewonden en maakte veel kabaal, ondanks het vroege tijdstip. Naast me stond een Ierse pater die mij, ongevraagd, commentaar gaf op wat stond te gebeuren. 'Ze hebben het verdiend', zei hij strak. We bevonden ons op minder dan een kilometer afstand van de gevangenis waar de veroordeelden hun laatste nacht hadden doorgebracht. Toen het busje met de gevangenen aankwam, viel de kakelende menigte als bij toverslag stil. Een onwerkelijke, absolute stilte. Die absolute stilte was onwezenlijk en vormt een

Foto 13 Selectie van kranten over rituele moorden in Maryland County 1977-1979

Foto 13a 'In staat van beschuldiging gesteld' – Sunday Express, 28 augustus 1977

Foto 13b 'Schuldig!' – The Liberian Age, 28 oktober 1977

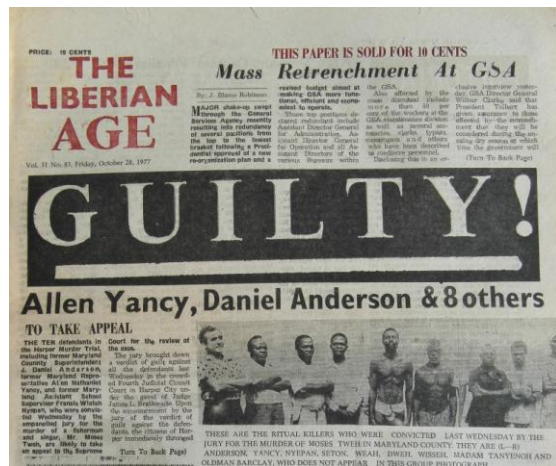
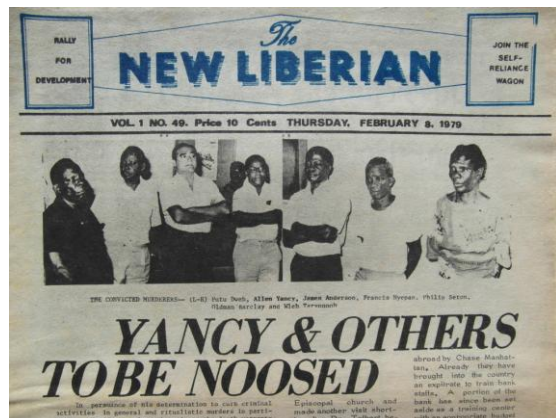

Foto 13c 'De doodstraf' – The New Liberian, 8 februari 1979

van de meest indrukwekkende ervaringen die ik tijdens mijn jaren in Afrika heb meegemaakt. De rillingen liepen over mijn rug en ik kreeg kippenvel. Maar ik zou gauw een nog veel indrukwekkender en onvergetelijker ervaring krijgen.

Het was bijna zes uur en de zon kwam op. De sheriff begon het aftellen. Om exact zes uur deed de beul zijn werk. Met een schok vielen de zeven lichamen toen het luik onder hun voeten werd weggetrokken. De menigte bleef nog minstens tien minuten doodstil, toen begonnen de aanwezigen weer te praten, steeds meer en steeds harder. De mensen liepen naar de galgen waar de zeven levenloze lichamen hingen. De kap die de geëxecuteerden over hun hoofd hadden gehad was afgenomen, zodat iedereen kon zien wie de gehangene was. Mensen begonnen te dansen op straat, riepen slogans. *'When you kill, the law will kill you'*, zei mijn buurman en liep weg. *'Wie doodt, wordt door de wet gedood.'*

Enkele dagen later trad James Anderson af als nationale voorzitter van de TWP. Verbitterd omdat hij binnen de partij en ook van president Tolbert geen steun had gekregen om zijn zoon te sparen. Hij zwoer wraak. Binnen de TWP tekenden zich duidelijk twee kampen af die de 30 grootste Americo-Liberiaanse families scheidde. Voor buitenstaanders was de scheiding moeilijk te zien of te begrijpen vanwege de talrijke onderlinge huwelijken en persoonlijke relaties. Zo was een van Tolbert's dochters getrouwd met een van de zonen van William Tubman, een andere dochter was getrouwd geweest met een Yancy. *'Liberian politics is a family affair.'* Tenminste, dat was het, in elk geval tot 1980.

Foto 14 Openbare uitvoering doodstraf 'Harper Seven', Harper, februari 1979

Waren de rituele moorden afgelopen na de executie van de ‘Zeven van Harper’? Allesbehalve. Enkele maanden na de executies in Harper werd op het strand van Greenville, hoofdstad van Sinoe County, het verminkte lichaam van Princelett Hilton Teah gevonden. Ook in dit geval werden *big shots* en hooggeplaatste politici en ambtenaren verdacht en gearresteerd, alsmede de ‘hoofd-Boyo’, zoals rituele moordenaars in Liberia worden genoemd. Het jaar erop hoorde ik op de BBC radio een rapportage over rituele moorden in Liberia, Maryland County. Onder de gearresteerden bevond zich de burgemeester van Harper....

Ook in volgende decennia vielen er veel slachtoffers van rituele moorden, al zal niemand ooit weten hoeveel – zowel tijdens de dictatuur van Samuel Doe (1980-1990) als tijdens de twee burgeroorlogen (1989-1997 en 1999-2003) en het presidentschap van Charles Taylor (1997-2003); zelfs ten tijde van het presidentschap van Ellen Johnson Sirleaf, Afrika’s eerste democratisch gekozen vrouwelijke president.

De staatsgreep

Er waren eind jaren zeventig twee oppositionele groeperingen die ageerden tegen de regering Tolbert en de heersende elite. Daarnaast waren er enkele kritische *civil society* organisaties die vaak één specifiek doel hadden, zoals de *Citizens of Liberia in Defense of Albert Porte* (COLIDAP), en was een aantal studentenorganisaties politiek actief. Bovendien waren er studentenleiders en journalisten die geen blad voor de mond namen. Opvallend hierbij was de tolerantie die de regering Tolbert aanvankelijk aan de dag legde, de redelijke mate van persvrijheid die in het land heerste en de gemengde achtergrond van de opposanten en critici. Het feit dat een aantal van hen uit het Americo-Liberiaanse *establishment* afkomstig was leverde hen wellicht een dosis bescherming en ‘sympathie’ van de politieke top op, waar ook tegenstanders met een tribale achtergrond van hebben geprofiteerd.

De oudste oppositiebeweging was MOJA, de *Movement for Justice in Africa* met als belangrijkste prominenten Tipoteh, Sawyer, Fahbulleh en Dew Mayson. Zoals eerder gemeld was MOJA geen politieke partij, eerder een voorloper van wat later een *civil society organisation* zou heten, een *grassroot organisation* (in het Nederlands: een volksbeweging).

De tweede oppositionele groepering was PAL, de *Progressive Alliance of Liberia*, onder leiding van Baccus Matthews, Oscar Quiah, Marcus Dahn en Chea Cheapoo, de geadopteerde zoon van een belangrijke Americo-Liberiaan, Joseph Chesson, de minister van Justitie van president Tolbert. Begin 1980 had PAL zich omgevormd tot politieke partij, de *Progressive People’s Party* (PPP) en was offi-

cieel geregistreerd. Dit was een belangrijke gebeurtenis. Het betekende het formele einde van de officieuze eenpartijstaat die Liberia onder president Tubman was geworden. Tussen MOJA en PPP bestonden allerlei verbanden, de kopstukken van de twee bewegingen hadden onderling nauwe relaties. Toch bestonden er verschillen en ook wel geschillen tussen bepaalde personen, zowel over en weer als binnen elk van deze organisaties.

Toen de PPP het aftreden eiste van president Tolbert en de politieke leiders de bevolking tot een algemene staking opriepen om de eis kracht bij te zetten, werden zij op beschuldiging de regering gewelddadig omver te willen werpen gearresteerd. Het was maart 1980. In deze context arriveerden mijn vrouw en ik met ons 2-jarig zoontje op 31 maart in Monrovia.

Kort na de *Rice Riots* hadden we het land verlaten. Mijn *sabbatical year* in Harper, Maryland, zat erop al was mijn proefschrift bij lange na niet af. Inmiddels had ik een andere baan: bij een plattelandsontwikkelingsproject in Burkina Faso, een van de armste en minst ontwikkelde landen van de Sahel, zelfs van het Afrikaanse continent, en zoals de meeste Sahellanden een land zonder zeehaven. De meest nabije haven was die van Abidjan in Ivoorkust, op zo 'n 1100 km afstand van Ouagadougou, de hoofdstad van Burkina Faso en onze nieuwe woonplaats. Het was in die tijd gebruikelijk dat expats hun privéauto zelf inklaarden. Ik keek hier niet naar uit. Eerdere ervaringen, in de haven van Monrovia, hadden me geleerd dat je een forse dosis geduld diende te hebben – om niet uit je vel te springen uit nijd over de Kafkaïaanse bureaucratische hindernissen – en een dikke huid – tegen corrupte douaneambtenaren – om de inklaringsprocedure snel en zonder extra te betalen tot een succesvol einde te brengen. Omdat ik Monrovia inmiddels goed kende en wist dat tal van oud-studenten in de haven werkten gokte ik erop dat het gemakkelijker zou zijn onze auto in Monrovia in te klaren dan in het voor mij onbekende Abidjan. We zouden dan via het noorden van Ivoorkust naar Burkina Faso rijden.

De spanning liep snel op nadat de regering een flinke prijs op het hoofd van PPP-leden had gezet en een aantal van hen gevangen had gezet. Tolbert stond onder sterke druk van de *hardliners* van het regime om niet toe te geven. Uit gesprekken die ik in Monrovia in de avonduren had met vrienden, voormalige collega's van de universiteit en met oud-studenten werd me duidelijk dat er met de eerste verjaardag van de *Rice Riots*, 14 april, grote moeilijkheden te verwachten waren. Inmiddels had ik onze nieuwe auto zonder al te veel moeilijkheden uit de haven opgehaald – inderdaad met hulp van oud-studenten. Het was een Peugeot 304 familiewagen, want Els was vijf maanden zwanger van ons tweede kind.

Het leek me verstandiger maandag 14 april niet af te wachten en we besloten de dag ervóór naar Ouagadougou te vertrekken. Zaterdags nog even proviand

inslaan, de benzinetank volgooien voor de ruim 1000 km lange rit, en CFA Francs kopen, dan konden we zondags vroeg weg. De boodschappen waren snel gedaan. Omdat we geen airconditioning in de auto hadden konden we alleen niet-bederfelijke etenswaren meenemen, plus een ruime voorraad drinkwater. Op Waterside, in het commerciële centrum van Monrovia, bij de haven, kocht ik bij geldhandelaren op straat voor 700 dollars bijna 160.000 Francs CFA, genoeg voor de eerste dagen in Ivoorkust en Burkina Faso. We waren klaar voor de reis.

Op zaterdag 12 april werden we wakker door schietgeluiden. Losse knallen, maar ook het ratelende geluid van automatische wapens. Mijn eerste reactie was verbazing, vervolgens ongeloof. Onmiddellijk de radio aangezet en daar was het onvermijdelijke, bijna niet te geloven bericht. De koude rillingen liepen over mijn rug, ondanks de tropische warmte en de vochtige lucht. Ik hoorde de nieuwslezer met een eentonige, nasale stem de tekst voorlezen:

'God is tired. After 133 years the enlisted men of the Liberian Army led by Master Sergeant Samuel Doe have toppled the Government because of rampant corruption and continuous failure of the Liberian Government to effectively handle the affairs of the Liberian people. No plane is allowed to come in. No plane is allowed to go out.'

Oftewel:

'God heeft er genoeg van. Na 133 jaar hebben soldaten van het Liberiaanse leger onder leiding van sergeant Samuel Doe de regering afgezet wegens chronische corruptie en het bij voortdurend in gebreke blijven de belangen van het volk te dienen. Er mogen geen vliegtuigen landen, er mogen geen vliegtuigen vertrekken.'

We hadden het geluk te logeren bij het waarnemend hoofd van de UNDP (de ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties), de Amerikaanse Judy Sims. Zodoende kwamen we er via haar snel achter wat er was gebeurd. In de vroege ochtend van 12 april waren 18 militairen van de *Armed Forces of Liberia*, het officiële leger, het presidentiële paleis binnengedrongen, hadden zich een weg geschoten naar de slaapvertrekken van president Tolbert en zijn vrouw Victoria, en de president ter plekke vermoord, beter gezegd: afgeslacht.

De staatsgreep leverde de eerste president van tribale oorsprong in de geschiedenis van het land op. Het is tragisch dat William Tolbert, die zijn presidentschap begon als een van Liberia's progressiefste presidenten – hij was zelfs een van de eerste presidenten die een stammentaal sprak – het slachtoffer werd van het conflict dat de betrekkingen tussen de Americo-Liberiaanse kolonisten en de Afro-Liberiaanse bevolking kenmerkte sinds de kolonisten in 1821 voet aan wal hadden gezet.

De staatsgreep en de dood van Tolbert verbaasde om nog een andere reden. President Tolbert sliep bijna nooit in het presidentiële paleis. Hij overnachtte bijna altijd in zijn geboortedorp Bentol, vlakbij Monrovia. Volgens hardnekkige

geruchten kwam dit door zijn bijgeloof. Hij geloofde er heilig in dat zijn voorganger, president Tubman, rituele ceremonies in het paleis had laten uitvoeren die hem ongeluk zouden brengen indien hij er de nacht doorbracht. Uitgerekend deze nacht bracht hij, onverwacht, door in de *Executive Mansion*. Een goede verklaring hiervoor ontbreekt. De staatsgreep verbaasde iedereen. Zelfs de anders zo goed geïnformeerde Amerikaanse ambassade, met ruim 500 medewerkers een van de grootste in Afrika en naar alle waarschijnlijkheid het hoofdkwartier van de CIA op het continent, was volkomen verrast, aldus de Amerikaanse ambassadeur Julius Walker die ik hierover interviewde. Toch circuleerden al gauw verhalen in Monrovia dat in de nacht van de staatsgreep blanke mannen die een niet-Liberiaans Engels spraken waren gesignaleerd rond de *Executive Mansion*, dat op slechts enkele honderden meters afstand lag van de Amerikaanse ambassade.

Volgens andere, niet bevestigde geruchten waren de dagen van president Tolbert hoe dan ook geteld en waren er twee concurrerende groepen militairen op uit hem af te zetten. Onduidelijk is in hoeverre beide groepen van elkaars plannen wisten. ‘De ene groep militairen had de zegen van de Amerikanen’, zo vertelde mij Tom Kamara, een van Liberia’s bekendste journalisten, een maand voor zijn onverwachte overlijden. ‘Deze groep Liberiaanse militairen stond onder leiding van majoor William Jarbo en was van plan het konvooi auto’s met daarin Tolbert tussen Monrovia en Bentol in een hinderlaag te lokken en de president vervolgens te overmeesteren. De tweede groep was die van een aantal lagere officieren en gewone soldaten, hier in Monrovia. Doordat Tolbert op het laatste moment besloot in de *Executive Mansion* te overnachten waren zij degenen die ‘s nachts toesloegen en hem vermoordden.’

Na de staatsgreep

We zaten die ochtend van de 12^e april aan de radio gekluisterd, Judy hing voortdurend aan de telefoon – het was een wonder dat de telefoonverbindingen intact bleven – en we probeerden ons zo goed als mogelijk een beeld te vormen van wat er was gebeurd. Een staatsgreep, dat kwam weliswaar vaker voor, maar een gewelddadige machtswisseling waarbij het staatshoofd werd vermoord, dat was toch een bijzonderheid, zelfs in Afrika in die tijd. Ik herinnerde me maar een paar gevallen (zie Box 3).

Er werd overdag onophoudelijk geschoten. We konden alleen maar gissen dat het vreugdeschoten van machtsdronken soldaten waren of intimidatiepogingen van de nieuwe machtshebbers. Het leek niet op gevechten en dat was ook de informatie die Judy telefonisch kreeg. Zelf de straat op gaan om pools-

Box 3 Bloedige staatsgrepen in Afrika

Het aantal geslaagde én mislukte staatsgrepen in de periode 1960-1980 schat ik op zo'n 200. Het aantal echte mislukte staatsgrepen is moeilijk in te schatten vanwege de soms politiek gemotiveerde beschuldigingen. In de meeste gevallen vluchtte de afgezette president na een geslaagde coup naar het buitenland. Slechts weinig staatsgrepen liepen slecht af voor de zittende president.

President William Tolbert was de vierde Afrikaanse president die een staatsgreep niet overleefde. In 1963 was in Togo president Sylvanus Olympio tijdens een coup vermoord. In Madagascar werd begin 1975 kolonel Richard Ratsimandrava na één week president geweest te zijn doodgeschoten. Enkele maanden later doodden coupplanners president François Tombalbaye van het Middenafrikaanse land Tsjaad.

In twee andere landen overleefde de zittende president een staatsgreep niet, ook al mislukte deze. In Nigeria kwamen aldus in 1966 generaal Ironsi aan zijn einde en in 1976 generaal Murtala Muhammed. Een jaar later kwam in Congo-Brazzaville president Marien Ngouabi, ook een militair, bij een mislukte coup om het leven.

In twee andere Afrikaanse landen werd het staatshoofd na de geslaagde staatsgreep om het leven gebracht. De Ethiopische keizer Haile Selassie werd een jaar na de geslaagde militaire staatsgreep van 1974 vermoord door zijn opvolger, Mariam Mengistu, de 'Rode Keizer'. Dictator Francisco Macias Nguema van Equatoriaal Guinee werd in 1979 door zijn neef Teodoro Obiang Nguema afgezet en na een schijnproces geëxecuteerd.

hoogte te nemen was natuurlijk uit den boze. We zaten veilig in een huizencomplex waar VN-personeel en ook familie van de Liberiaanse eigenaar, een voormalige minister, woonden. Downtown Monrovia werden honderden mensen gearresteerd waaronder nagenoeg het hele kabinet en de top van de TWP. Het was duidelijk dat de grote afrekening die de Amerikaan Raymond Leslie Buell al in 1947 had voorspeld aan de gang was.⁷ De jacht op Americo-Liberianen was in volle gang.

Tijdens onze lunch werd plots hard en indringend aan de voordeur gebeld. In de deuropening stond een nerveuze jonge Americo-Liberiaanse vrouw, dochter van de huiseigenaar, met in haar handen een grote, in bruin papier verpakte doos die ze Judy aanbood. 'Hier, dit zijn onze familiejuwelen, diamanten, goud en zilver, alsjeblieft wil je deze voor ons bewaren, want als de soldaten ons komen ophalen zijn we ze zeker kwijt. Bij jou is het in veilige handen, je bent van de VN, en dan krijgen we het later wel van je terug.' Judy was geschokt door het voorstel om de diplomatieke status van de VN te gebruiken om de materiële belangen van deze rijke familie te beschermen en weigerde het kostbare pak met juwelen aan te nemen, hoe de bezoeker ook smeekte. 'Ik kan dit niet doen. Ik heb de verantwoordelijkheid ook voor mijn gasten', en ze wees naar ons, 'een klein kind en een hoogzwangere vrouw'. De Americo-Liberiaanse ver-

⁷ Raymond Leslie Buell, *Liberia: A Century of Survival 1847-1947* (Philadelphia, 1947). Zie Leessuggesties.

trok en ik vroeg me af wat er in haar omgng. Een uur later kwamen vier legervoertuigen afgeladen met militairen de *compound* binnenrijden. Aan alle kanten staken geweren en ander schiettuig de lucht in. Ze stopten voor het huis van de eigenaar van de *compound*. We wachtten het verdere verloop niet af en doken zekerheidshalve de badkamer in, voor het geval het gewelddadig zou worden.

Door een klein raampje kon ik zien dat de familie S. werd afgevoerd. Het was een schokkende ervaring. Drie jeeps verlieten daarop de *compound*, met de gevangenen, één jeep bleef achter. De soldaten gingen het huis binnen. Ik dacht aan de juwelen en vroeg me af waar ze waren.

Foto 15 Militairen arresteren de Americo-Liberiaanse familie S., Congo Town, Monrovia, 12 april 1980

Twee dagen later won onze nieuwsgierigheid het van onze angst en voorzichtigheid. We, dat zijn Judy, Els (vijf maanden zwanger), ons tweejarig zoontje Anton en ikzelf. We verlieten in een auto met VN-nummerplaat de *compound* die aan de rand van de hoofdstad was gelegen en reden langzaam en behoedzaam naar het centrum. Overal in de straten van Monrovia zagen we mensen zingen en dansen, '*Finally we are independent!*', 'Eindelijk zijn we onafhankelijk!' Het militair vertoon was nog volop aanwezig. Soldaten gedroegen zich alsof ze oppermachtig waren.

In de dagen erna zou ik nog vaker teruggaan naar de stad en het was niet ongewoon om, in een taxi, aangehouden te worden door een met zijn wapen zwaaiende militair. Meestal wilden zij slechts een onbetaalde rit afdwingen, wat ik maar niks vond, maar om een andere reden dan de taxichauffeur. Zat ik met

iemand achterin, wat meestal het geval was, dan gebeurde het wel dat de soldaat zijn wapen nonchalant over zijn schouder gooide, de loop richting achterbank. Zat ik voorin de auto en ging hij achterin zitten, dan had ik ook een onprettig gevoel omdat ik niet wist welke richting zijn wapen op wees. Maar het weerhield me niet rond te rijden: ik moest zien te achterhalen wanneer en hoe we het beste het land konden verlaten, bestemming Ouagadougou.

Bijna ging de reis helemaal niet door. Op de vierde dag na de staatsgreep arriveerden militairen in de *compound*. Judy was aan het werk op het UNDP-kantoor en mijn vrouw Els en ik waren met ons zoontje in haar huis achtergebleven. We zagen dat de soldaten de auto's die in de binnenplaats stonden in beslag begonnen te nemen en daar stond ook onze gloednieuwe Peugeot tussen. Toen ze de autosleutels wilden, gebaarde Els snel naar me dat ik me ver uit hun gezichtsveld moest houden. Vervolgens liep ze op hen af, waarbij ze haar dikke buik zo veel mogelijk vooruitstak en onbedaarlijk begon te huilen. In Liberiaans *pidgin* Engels snikte ze *'My husband gone-oh. He not there and he took de car keys.'* Ik hield mijn adem in, of de tragi-komedie zou aanslaan en de truc zou lukken. *'Missie, you don't cry-oh'*, hoorde ik een mannenstem zeggen, *'no mayah! You don't cry missie.'* 'Niet huilen missie, het geeft niet.' Vervolgens reden ze weg in de auto's die ze hadden gevorderd. In de meeste gevallen werden deze later teruggevonden, met een lege benzinetank, maar in sommige gevallen met veel schade want de meeste soldaten hadden nooit eerder een auto bestuurd.

De dag na de staatsgreep had sergeant Samuel Doe, de leider van de coup, op de radio aangekondigd dat hij het nieuwe staatshoofd was en maakte hij zijn kabinet bekend. Dit bestond uit tot dusver onbekende soldaten – die zonder uitzondering zichzelf ruim in rang bevorderden – en burgers, waaronder een aantal bekende PPP en MOJA leiders, door de coupgelegers bevrijd uit de gevangenis. Baccus Matthews werd tot minister van Buitenlandse Zaken gebombardeerd, Chea Cheapoo tot minister van Justitie en Tipoteh tot minister van Planning en Economische Zaken. Fahnbulleh werd minister van Onderwijs en Oscar Quiah kwam op Binnenlandse Zaken. De meesten van hen hoorden hun benoeming op de radio. George Boley werd Doe's rechterhand. Evenals Doe, die zichzelf inmiddels tot generaal bevorderd had, was Boley een Krahn. Deze stam woont in het oosten van het land, in het grensgebied met Ivoorkust. Het is een van de kleinste Liberiaanse stammen, hooguit 50.000 mensen.

Hoeveel slachtoffers er het gevolg van de coup waren zal wel nooit bekend worden. Het lijk van president Tolbert werd met dat van een twintigtal anderen in een massagraf in Downtown Monrovia gedumpt. De eerste dagen heerste er anarchie. Er werd geplunderd, vermoord, verkracht. Ik zou later Julius Walker –

Foto 16 Het nieuwe kabinet, 19 april 1980, *Weekend News*

destijds de Amerikaanse ambassadeur in Liberia – interviewen die me vertelde dat de eerste weken niemand wist waar hij aan toe was, noch hij noch zijn Russische collega. Was de staatsgreep ideologisch geïnspireerd geweest? Het was de tijd van de Koude Oorlog. Voor de VS stond veel op het spel. De Amerikaanse ambassade was een springplank voor CIA-agenten naar de rest van het Afrikaanse continent. Even buiten Monrovia bevonden zich de zendinstallaties van de *Voice of America*, die over geheel Sub-Sahara Afrika uitzond. In een buiten-

wijk van de hoofdstad stond een reusachtige communicatietoren, de Omega-installatie, bestemd voor het monitoren van de scheepvaart in de Atlantische Oceaan. De grootste rubberplantage ter wereld, eigendom van *Firestone*, bevond zich in Liberia. Toen ambassadeur Julius Walker enkele dagen na de staatsgreep bij de kersverse generaal Samuel Doe, hoofd van de *People's Redemption Council* zoals de coupplagers zich noemden, werd ontboden herkende hij tot zijn ontsteltenis het opzichtige polshorloge dat het 28-jarige nieuwe staatshoofd droeg. Het was het horloge van zijn vermoorde voorganger. Toen tijdens hun gesprek bleek dat de staatsgreep niet tegen de Amerikanen en hun belangen was gericht, maakte hij er bij het einde van het gesprek een voorzichtige opmerking over, zo zei hij mij in het interview. Gelukkig viel zijn opmerking niet verkeerd en bij latere gesprekken droeg Samuel Doe een ander horloge.

Ruim een week na de staatsgreep gingen de grenzen weer open. Dit betekende dat wij konden vertrekken, maar we wilden er natuurlijk wel zeker van zijn dat de situatie in het binnenland veilig en stabiel was. Bij navraag op het *Bureau of Immigration* dat ons een uitreisvisum diende te geven, kreeg ik te horen dat een gewapende escorte verplicht was. Natuurlijk kostte dit extra geld. Ik geloofde weinig van de rechtmatigheid van deze nieuwe regel, maar was niet in een positie deze in twijfel te trekken. Ik had geen keus. Bovendien bood het voordelen: met een gewapende politieman in de auto zouden we minder gemakkelijk een prooi zijn van begerige soldaten die het op onze bezittingen inclusief onze nieuwe auto zouden hebben gemunt.

Het kostte weinig moeite en emotie afscheid van Monrovia te nemen. Opgevlucht reden we halverwege de ochtend de stad uit. Het wegennet in Liberia bestaat hoofdzakelijk uit onverharde wegen die in het regenseizoen moeilijk begaanbaar zijn. Tussen Monrovia en Totota, een centraal in het binnenland gelegen provinciale hoofdstad, ligt 140 kilometer geasfalteerde weg. Deze weg houdt op bij de grote boerderij van president Tubman, aan de rand van de stad. De resterende 260 km naar de grens, in Nimba County, is minder comfortabel en onaangenaam door de vele kuilen en het opstuivende rode zand van medeweggebruikers. We hadden het er graag voor over. Onze escorte besloot niet het gehele traject tot de grens mee te rijden en verliet ons 100 km ervoor, in Ganta, waar hij familie bleek te hebben wonen. Dat was natuurlijk geen toeval. Het kon me op dat moment weinig schelen.

Om vier uur bereikten we de grens. Ruim op tijd: om zes uur ging de avondklok in die nog steeds van kracht was. Bij het overleggen van onze paspoorten wees een van de militaire grenswachten zonder een woord te zeggen op de auto en de bagage op het dak. De stille wenk betekende dat hij een *dash* verwachtte als tegenprestatie voor het niet controleren van de bagage. Een *dash* is de Liberiaanse uitdrukking voor een niet groot omkoopbedrag, volgens over-

levering eeuwen geleden door de Nederlanders op de Peperkust geïntroduceerd om het handelsverkeer te versoepelen. Ik had nog nooit in Liberia iemand *gedashed* en was dat ook nu niet van plan. Mijn halsstarrigheid had grote gevolgen. Uiteindelijk haalde ik alle koffers, tassen en dozen, zorgvuldig met banden en touwen vastgemaakt op het bagagerek bovenop de auto, eraf. De grenswacht had intussen begrepen dat er geen geld te verwachten was en keek er nauwelijks naar om, waarna ik alles weer zorgvuldig vastsjorde bovenop de auto. Inwendig kokend maar uiterlijk beleefd nam ik de stempels in de paspoorten in ontvangst en we reden eindelijk de gammele houten brug die de grens met Ivoorkust vormde over. Opgelucht.

Aangekomen bij het kantoor van de Ivoiriaanse douane constateerden we dat het dicht was. Het was om vijf uur dichtgegaan en zou pas de volgende dag weer opengaan. Er zat ons niets anders op dan om te keren en terug te rijden naar de Liberiaanse grenspost. Inmiddels was het donker en de avondklok was ingegaan. Daar valt in Liberia niet mee te spotten, wisten wij uit de in Monrovia opgedane ervaring. We zaten vast, op de grens, en konden niet voor- of achteruit. Er zat niets anders op dan daar in de auto te overnachten. Een weinig aantrekkelijk vooruitzicht gezien de muskieten. Tot onze grote verbazing kwamen de soldaten die ons het leven zo zuur hadden gemaakt naar ons toe en boden Els aan in een van de kamertjes van de grenspost te overnachten. Haar dikke buik boezemde hen ontzag in. *'Missie, you got belly, s'pose you deliver tonight. No mammie, you cannot sleep in the car.'* 'Missie je bent zwanger en stel je voor dat je vannacht bevalt. Nee, je kunt echt niet in de auto slapen.' We hadden deze vriendelijke houding na de mislukte poging tot afpersing van slechts enkele uren ervoor niet meer verwacht. We besloten de uitnodiging toch af te slaan en bleven in de auto. De gehele nacht liepen soldaten rond de wagen. Het gaf een veilig gevoel. Wat kon ons nog gebeuren? De volgende morgen dankten we onze onvrijwillige gastheren goedgehumeurd voor hun goede zorgen en reden voor de tweede keer de grens over. Deze keer lukte het wel.

In de namiddag stopten we voor een korte pauze en luisterde ik naar mijn favoriete BBC-programma *Focus on Africa*. Het was 22 april, tien dagen na de staatsgreep. De verslaggever beschreef een massa-executie in Monrovia. Op het strand tussen het presidentiële paleis en het *Barclay Training Center* (BTC), waar zich de soldatenbarakken bevonden, waren na een 'proces' dat nauwelijks die naam verdient dertien mensen op een gruwelijke manier publiekelijk geëxecuteerd, allen Americo-Liberiaan, voormalige kabinetsleden van de regering Tolbert en hoge partijfunctionarissen van de TWP. Slechts vier ministers ontstegen de dans, onder hen de minister van Financiën en latere president, Ellen Johnson Sirleaf.

Onder de geëxecuteerden bevonden zich kopstukken van het regime: de voorzitter en de thesaurier van de TWP, de voorzitters van het Huis van Afgevaardigden, van de Senaat en van het Hooggerechtshof, enkele ministers en oud-ministers. Onder hen was ook de voormalige minister van Planning en Economische Zaken David Franklin Neal. Ik kende hem vrij goed, vond hem deskundig en eigenlijk wel sympathiek ondanks de afstand die ik meestal in acht nam als ik *big shots* ontmoette die nauw met het regime waren. Tijdens een van onze gesprekken in het huis van Romeo Horton, de decaan van het *Business College* en mijn 'baas', had hij me eens toevertrouwd dat hij besepte mee te werken met een verkeerd regime, corrupt, elitair, maar dat hij geen andere keus had en er in deze omstandigheden het beste van probeerde te maken. Ik moest aan dit gesprek denken toen ik de BBC-radiorapportage van de executies beluisterde.

Nadat de aangeklaagden in het *Barclay Training Center* door het militaire tribunaal dat hen berechtte schuldig waren bevonden en ter dood waren veroordeeld werden de veroordeelden naar het achter het BTC gelegen strand gebracht waar negen palen waren opgericht. De eerste groep veroordeelden werd onder het gejuich van duizenden toeschouwers vastgebonden en, zonder blinddoek om, doodgeschoten. Erna werden de touwen waarmee zij gebonden waren geweest losgesneden en werden de vier anderen aan de palen vastgebonden, met aan hun voeten de dode collega's. Ook deze vier werden onder groot gejuich doodgeschoten, waarna het executiepeloton en het jonge nieuwe staatshoofd, de 28-jarige generaal Samuel Doe, zich triomfantelijk met de geëxecuteerden lieten fotograferen en filmen door de aanwezige nationale en internationale pers.

De gruwelijke beelden gingen al snel de wereld over. Liberia maakte weer geschiedenis maar niet op een positieve of vreedzame manier. Tegenwoordig zijn de filmpjes van de executies op het strand bij Redemption Road en het eraan voorafgaande schijnproces te downloaden via *YouTube*. Op één van deze filmpjes herkende ik geschokt en met moeite David Franklin Neal als de ongeschooren man die zeven dagen na de coup in vuile kleren voor de militaire rechtbank van de *People's Redemption Council* terecht stond. Geen recht op verdediging, geen recht op beroep, het was het snelrecht van de overwinnaars.

Het zou allemaal nog veel erger en barbaarser worden, maar dat kon niemand weten of zelfs maar vermoeden. Wij vervolgden onze reis naar Burkina Faso, waar wij twee dagen later zonder problemen aankwamen. Vanuit het buitenland volgde ik de verdere ontwikkelingen in Liberia.

‘Paradise lost’

‘Het verloren paradijs’

*De sergeant-president Samuel Doe 1980–1990*¹

Na de staatsgreep van 12 april werd geleidelijk meer over Samuel Doe bekend. Hij was als Samuel Kanyon Doe geboren in Tuzon, een dorp in het oosten van het land, waarschijnlijk op 6 mei 1951. De eerste berichten na de coup spraken over een 28-jarige sergeant van het nationale leger, de *Armed Forces of Liberia* (AFL), als leider van de staatsgreep. Zijn ouders waren boeren en straatarm. In 1979 volgde hij een korte militaire training in de Verenigde Staten. In oktober van dat jaar werd hij bevorderd tot sergeant. Omdat hij de hoogste in rang was van de 18 samenzweerders – voor het merendeel Gio, Kru en Krahn uit het noorden en oosten van het land – werd hij de coupleider en later het hoofd van de Raad voor de Verlossing van het Volk (*People’s Redemption Council*, PRC). Ten tijde van de staatsgreep volgde Samuel Doe in Monrovia de avondschool en zat hij in de vierde klas van de middelbare school, de *Marcus Garvey Memorial High School*. Het is interessant te vermelden dat Togba Nah Tipoteh en Amos Sawyer op deze school ook les gaven, maar het is onduidelijk of en zo ja, in hoeverre dit een rol heeft gespeeld, of dat het een toevallige samenloop van omstandigheden was.

Al in de eerste week na de staatsgreep maakte Doe bekend dat hij het economische beleid niet zou veranderen. In een BBC-interview in juni van hetzelfde jaar beantwoordde hij de vraag of Liberia een kapitalistisch land zou blijven met

¹ Dit deel over president Doe is deels gebaseerd op *President Samuel K. Doe (1980-1990). De master sergeant-president*, van de website *Liberia: Past and Present of Africa’s Oldest Republic* (in 2004 gepubliceerd door mijzelf op basis van eigen onderzoek inclusief interviews) en deels op mijn blog *Liberian Perspectives*.

een enthousiast *Ja!*. Maar er was in ieder geval één groot verschil met het voorgaande regime: hoewel in het kabinet veel hoogopgeleide ministers zaten, waarvan een aantal met een doctorstitel (PhD), werd het land geleid door een *high-school kid*. Samuel Doe zegde bij herhaling toe dat het leger terug zou keren naar de barakken en ter gelegenheid van de eerste verjaardag van de staatsgreep werd een constitutionele commissie onder leiding van Amos Sawyer opgericht die de terugkeer naar een echte democratie moest voorbereiden.

Maar de zaken zouden in de volgende jaren veranderen. Doe kreeg de smaak van de luxe en de macht te pakken en omringde zich steeds meer met mensen van zijn eigen stam, de Krahn, die in aantal nauwelijks de afgezette Americo-Liberiaanse elite overtrof. Het nepotisme en de corruptie van de nieuwe leiders gaven aanleiding tot gemor en ontevredenheid van het volk, wat tot toenemende onderdrukking leidde. Geleidelijk aan verslechterde het binnenlandse politieke klimaat en het respect voor mensenrechten, maar desondanks verleenden de VS – de regering van president Ronald Reagan – op ongekend grote schaal politieke, militaire en economische hulp, gespitst als het was om Liberia in het westerse kamp te houden – het was immers de periode van de Koude Oorlog.

Hoewel binnen de Raad voor de Verlossing van het Volk aanvankelijk werd getwijfeld tussen een pro-Sovjet of een pro-VS positie koos voorzitter Doe uiteindelijk voor de Amerikanen. Dit leidde tot een scheuring met aan de ene kant Samuel Doe en aan de andere kant de linkse, radicalere vicevoorzitter van de Raad, Thomas Weh-Syen, een Kru uit het zuidoosten van het land. Toen Weh-Syen in midden 1981 terugkwam van een bezoek aan de Libische leider kolonel Kaddafi – die de nieuwe machtshebbers óók het hof maakte – werden hij en vier andere ‘progressieve’ PRC-leden waaronder de jongste coupplager, Nelson Toe, 22 jaar oud, gearresteerd. Zij werden beschuldigd van een samenzwering tegen voorzitter Doe en kort daarna geëxecuteerd. In hoeverre de beschuldiging terecht was is nooit goed vastgesteld. Het leidde er wel toe dat de om zijn linkse, ‘progressieve’ ideeën bekend staande minister van Planning en Economische Zaken, Togba Nah Tipoteh, evenals Weh-Syen een Kru, besloot na een buitenlandse reis niet naar Monrovia terug te keren. Hij kreeg asiel in Nederland.

De achtergrond van de Nederlandse beslissing om Tipoteh als vluchteling te erkennen – hij kreeg hier zelfs de hoogste status – heb ik niet kunnen achterhalen ondanks de medewerking van de archiefbeheerders van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) in Den Haag. In deze stad vond de gepromoveerde econoom Tipoteh onderdak bij het *Institute of Social Studies* – betaald door BZ – waar hij op de ruime kamer van prof. Bas de Gaay Fortman terechtkwam. Hoewel laatstgenoemde niets had met Liberia of Tipoteh, zo zei hij mij in een telefonisch gesprek in september 2011, ontwikkelde zich tussen beiden een hechte vriendschappelijke relatie, die tot op de dag van vandaag voortduurt. Tipoteh

zou enkele jaren in Nederland blijven, waar we elkaar tijdens mijn vakanties – ik werkte in Burkina Faso – spraken. Tijdens deze gesprekken bleek dat hij onveranderd en meer politicus dan academicus was. Hij maakte niet altijd een vrolijke indruk, hij had last van heimwee. Ideologische gesprekken ging hij niet uit de weg. Zodra het onderwerp van mijn proefschrift ter sprake kwam, de buitenlandse investeerders in Liberia, was er geen houden aan, maar over de interne politieke situaties in zijn land sprak hij nooit. Waarschijnlijk hield dit verband met zijn vluchtelingenstatus. De asiolverlening aan Tipoteh illustreert nog eens de bijzondere en stevige betrekkingen tussen Nederland en Liberia.

Het jaar na de terechtstelling van zijn mede-couppleger en rechterhand Weh-Syen kondigde Samuel Doe per decreet af dat alle intellectuele kritiek op de Raad verboden was. Het volgende jaar beschuldigde Doe een andere sterke man van de Raad, de opperbevelhebber van het leger Thomas Quiwonkpa, een Gio uit Nimba County, van een coup poging en hem te willen afzetten. Quiwonkpa wordt wel gezien als het brein achter de staatsgreep tegen Tolbert. Omdat hij de tweede in rang was van de coupplegers (korporaal) werd niet hij, maar Samuel Doe voorzitter van de Raad. Quiwonkpa werd opperbevelhebber van het leger. Quiwonkpa was communicatiever dan Doe, sprak beter Engels (Doe beheerste nauwelijks het Engels en sprak een *pidgin*-variant, het Liberiaanse Engels), lag goed bij de pers en ambassades, en was ook onder de gewone soldaten erg populair. Vermoedelijk was Doe jaloers op hem. Bovendien verschilden ze van mening. Quiwonkpa drong in zowel directe gesprekken met hem als publiekelijk aan op een terugkeer naar een burgerregering. Hoewel Doe hem later pardonneerde maar tegelijkertijd degradeerde, vluchtte Quiwonkpa uiteindelijk naar het buitenland omdat hij zijn leven niet meer zeker was in het land waar Samuel Doe regeerde. De Raad voor de Verlossing van het Volk raakte steeds meer langs tribale scheidslijnen verdeeld, een tendens die Doe doorzette door steeds meer Krahn-stamgenoten te benoemen op belangrijke posten in het leger. Legerofficieren van Mano en Gio afkomst werkte hij weg naar onbelangrijke posities en gebieden.

Doe begon intussen ook aan zijn 'democratische verkiezing als president van Liberia' te werken. Hij creëerde een eigen politieke partij en vroeg Amos Sawyer zijn vicepresident bij de verkiezingen te worden, wat deze weigerde. Dat kwam hem duur te staan. Zijn huis werd in brand gestoken en zijn politieke partij, de *Liberian People's Party* (LPP), werd van de verkiezingen uitgesloten. In plaats van Sawyer, die door Doe gevangen werd genomen, werd Harry Moniba Doe's *running mate*. Er gebeurde nog iets opmerkelijks. In de door een commissie onder leiding van Sawyer voorgestelde nieuwe grondwet stond dat de president van Liberia tenminste 35 jaar oud moest zijn. Geen probleem voor Doe. Hij liet zijn geboortjaar veranderen. Voortaan was het 1950.

Doe won in oktober 1985 de verkiezingen met 51 procent van de stemmen. Internationale verkiezingswaarnemers rapporteerden stembusfraude en verklaarden dat niet Samuel Doe maar Jackson Doe (geen familie) de winnaar was. Jackson Doe was evenals Quiwonkpa een Gio uit Nimba County. Jackson Doe was in een van de belangrijkste Americo-Liberiaanse families – van Louis Arthur Grimes – opgegroeid en onder Tolbert minister van Onderwijs geweest. In de Verenigde Staten toonde de regering Reagan zich verheugd met de officiële uitslag die Samuel Doe als winnaar aanwees.

Een maand later viel Quiwonkpa met gewapende aanhangers vanuit Sierra Leone het land binnen om Doe af te zetten en de eigenlijke winnaar van de verkiezingen, Jackson Doe, te installeren als wettige president. Het is van belang te vermelden dat volgens sommige bronnen (zoals Tom Woewiyu, zie hieronder), Ellen Johnson Sirleaf en Charles Taylor hierbij betrokken waren, hoewel laatstgenoemden dit ontkennen. Het legertje onder leiding van Quiwonkpa wist zelfs door te dringen tot in de hoofdstad, maar toch mislukte de opzet, deels door gebrek aan steun van de VS. Quiwonkpa werd door Krahn-soldaten die trouw waren gebleven aan Samuel Doe gevangen genomen, gedood en deels gekannibaliseerd. Zijn verminkte lichaam werd publiekelijk tentoongesteld in Monrovia. Na de mislukte invasie ondernam het door de Krahn gedomineerde Liberiaanse leger op grote schaal vergeldingsacties tegen (vermeende) aanhangers van de samenzweerders. Honderden onschuldige burgers werden hierbij gedood. Geassocieerd te worden met Quiwonkpa's Gio of de etnisch verwante Mano was al voldoende om geliquideerd te worden door Doe's leger.

Het doden van Quiwonkpa en het publiekelijk tonen van zijn lijk past in een oude traditie en is zelfs deels te begrijpen: de overwinnaar toont zo zijn macht en tegelijkertijd wordt elke twijfel over de dood van de tegenstander ontzenuwd. Op deze wijze wordt gehoopt een nieuwe kiem van opstand voortijdig de kop in te drukken. Delen van Quiwonkpa's lichaam werden voor rituele doeleinden gebruikt, inclusief consumptie door zijn tegenstanders. Eigenlijk was dit een reden te meer om zijn verminkte lichaam publiekelijk te tonen. Zodoende konden alle Liberianen onder de indruk raken van de *juju* die dit Samuel Doe c.s. had opgeleverd. *Juju* is het product van traditionele rituelen die soms mensenoffers vragen. *Juju* beschermt, *juju* verschaft aanzien, *juju* geeft macht, *juju* is instrumenteel om succesvol te zijn.

Terecht kunnen we ons afvragen of deze praktijken – mensenoffers, rituele tradities en kannibalisme – in de huidige tijd nog bestaan of dat het hier om onbewezen geruchten gaat. Hiervóór heb ik al naar de praktijken van rituele moorden verwezen ('De Maryland moorden'). Laat het verhaal van Milton Blahyi hieronder voor zich spreken. Het is ontleend aan de getuigenis die Blahyi in 2008 gaf voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie (*Truth and Recon-*

ciliation Commission, TRC) die na het einde van de tweede burgeroorlog in Liberia werd opgericht.

Milton Blahyi (geb. 1971) is, volgens zijn eigen zeggen, een traditionele priester van de Sarpo-Krahn. Als jong kind was hij volgens de rituelen van zijn Sarpo stam – die in Sinoe County leeft maar gelieerd is aan de in Grand Gedeh County levende Krahn – gekozen ('voorbested') voor deze functie, nog steeds naar zijn eigen zeggen. Vrijwel onmiddellijk na zijn geboorte werd hij bij zijn moeder weggehaald. Vanaf zijn zevende werd hij door de stamoudsten onderricht in de rituelen die met het traditionele priesterschap samenhangen. Op 11-jarige leeftijd voerde hij zijn 'initiatie-offer' uit. Dit bestond uit het doden van een jong meisje dat de stamoudsten hem hadden 'aangeleverd', het verwijderen van hart en andere organen en vitale onderdelen, die hij vervolgens opat. Deze rituelen werden uitgevoerd voor het welzijn van de stam. Volgens zijn – Blahyi's – zeggen vermoordde hij met dit doel elke maand iemand ritueel in de jaren die volgden. Blahyi vertelde ook dat hij in 1982, als 11-jarige, 'zwarte kunst rituelen' uitvoerde in de *Executive Mansion*, voor Samuel Doe, om hem te beschermen.

Is het voorgaande onwaarschijnlijk? Is het onvoorstelbaar? Is het waar? Hoe betrouwbaar zijn Milton Blahyi's ontboezemingen, die onder meer zijn opgetekend door een belangrijke Liberiaanse regeringscommissie, verfilmd door Amerikaanse documentairemakers en beschreven in meerdere boeken en artikelen?² Dat in Liberia dergelijke *high priests* voorkomen kan ik uit eigen waarneming bevestigen. Grote delen van zijn verhaal komen overeen met wat ik in Half-Graway, een dorp in de omgeving van Harper meemaakte tijdens mijn verblijf in Maryland County. Maar de mijne waren toch oppervlakkige observaties, die bovendien niets zeggen over het waarheidsgehalte van de door Blahyi genoemde mensenoffers – al staat als een paal boven water dat deze in Liberia voorkomen.

In zijn na zijn bekering tot het Christendom geschreven boek *Trading Priesthood for Priesthood* heeft Milton Blahyi ons nog meer te vertellen. Vél meer zelfs, maar het gaat te ver hier nu verder op in te gaan – met één uitzondering: Blahyi claimt dat de zwarte messen van zijn Sarpo-priesterschap door Samuel Doe werden gebruikt in de nacht van 12 april om William Tolbert ritueel te ver-

² Zie zijn boek *Trading Priesthood for Priesthood: A Testimonial Account of a Liberian Brutal War General and a Traditional Priest that Dramatically Met Christ and is Now Christ's Ambassador* (Lagos: C.R.M. Press, 2006, ISBN 978-072-683-7); de recensie van dit boek door Stephanie Horton, 'The Confessions of General Butt Naked' (*Sea Breeze Journal of Contemporary Liberian Writings*, An Electronic Publication of Liberian Arts and Letters; 2008); zijn website <http://joshuamiltonblahyi.com>; het transcript van zijn getuigenis voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie (15 januari, 2008); de documentaire 'The Redemption of General Butt Naked' van de filmers Eric Strauss en Daniele Anastasion – de documentaire was een samenwerking van 'The Economist Film Project', een initiatief van *The Economist* en *PBS Newshour* en werd op 22 januari 2012 in de Verenigde Staten uitgezonden (Documentary Channel); en de talloze nieuwsberichten en website artikelen over hem.

moorden. Sindsdien zouden de messen spoorloos zijn. Dit verhaal klinkt te fantastisch om waar te zijn, maar ik wil het de lezer toch niet onthouden. Veel van wat buitenstaanders onwaarschijnlijk lijkt in Liberia, moeten we toch serieus nemen. Volgens de officiële lezing van de staatsgreep werd William Tolbert door een soldaat, Harrison Pennue, op gruwelijke wijze met een mes vermoord.

Zullen we de waarheid ooit weten? Waarschijnlijk niet. Het voorgaande is wel van belang voor wat hier volgt, zoals we verderop zullen zien.

De wraakacties op Gio- en Mano-mensen door Doe's soldaten, die in het hele land plaatsvonden maar vooral in Nimba County waar zij van oorsprong wonen, kostten naar schatting 2000 à 3000 mensen het leven. Het zou een belangrijke factor en voedingsbodem worden voor de volgende gewapende invasie, die van Charles Taylor, in december 1989.

De burgeroorlogen³

Elke poging om de twee burgeroorlogen in slechts enkele pagina's te beschrijven is gedoemd te mislukken als het doel is er een getrouw of volledig beeld van te geven. Geïnteresseerden in het onderwerp zij verwezen naar de publicaties van Stephen Ellis, Douglas Farah, Mark Huband, George Kieh, Jeremiah Kugmeh, Arthur Kulah, Jeremy Levitt, William Powers en Colin Waugh (zie Leessuggesties), hoewel slechts weinige publicaties beide burgeroorlogen systematisch en vanuit dezelfde gezichtshoek behandelen. De oorlogen veroorzaakten volgens de Verenigde Naties ruim 250.000 doden en meer dan 500.000 gewonden en getraumatiseerden. De gezaghebbende Liberia-deskundige Ellis denkt dat het aantal doden beduidend lager ligt, misschien zelfs wel 100.000 minder. Het preciese aantal zullen we wel nooit weten. Ruim 700.000 Liberianen vluchtten naar het buitenland, eenzelfde aantal sloeg binnenlands op de vlucht voor het geweld. De bevolking van de hoofdstad zwol aan tot ruim één miljoen mensen. De Liberiaanse burgeroorlogen waren van een wreedheid die ongeëvenaard was, zelfs naar Afrikaanse begrippen.

³ Zowel het deel over de burgeroorlogen als de delen over Charles Taylor zijn grotendeels gebaseerd op de volgende internet publicaties: *President Charles Gankay Taylor 1997-2003. De warlord-president, Part I*; *President Charles Gankay Taylor 1997-2003. De warlord-president, Part II, Taylor and Al Qaeda*; *Charles Taylor: 1st African Head of State Before War Crimes Tribunal*; en *Taylor and the Special Court for Sierra Leone* van de website *Liberia: Past and Present of Africa's Oldest Republic* (in de periode 2002-2011 gepubliceerd door mijzelf op basis van eigen onderzoek) en deels op mijn blog *Liberian Perspectives*.

Wat aan de eerste burgeroorlog voorafging

Met de inauguratie van Samuel Doe als president van Liberia in 1986 was officieel de Tweede Republiek begonnen. Het bracht geen politieke stabiliteit of economische vooruitgang. Integendeel. Het land gleed steeds verder af. De PRC, inmiddels ontbonden, was door Liberianen met gevoel voor humor en zelfspot herdoopt tot *People Repeating Corruption* vanwege de ongebreidelde corruptie die de eerste vijf jaren van het Doe-regime hadden gekenmerkt. De machthebbers beschouwden de staatskas als hun persoonlijke eigendom. De buitenlandse schuld bleef stijgen en rente- en aflossingsbetalingen bleven achterwege zodat Wereldbank, IMF en de VS Liberia op een zwarte lijst zetten en geen nieuwe leningen meer verstrekten. De bevoordeling van Krahn-mensen zette ook veel kwaad bloed. Er volgden echte of vermeende coup pogingen, zoals die in juli 1988 van Nicholas Podier, een van Doe's medecoupplegers, en van de minister van Defensie Gray Allison in maart 1989. De binnenlandse politieke onderdrukking nam toe en het respect voor de mensenrechten daalde naar een ongekend dieptepunt. Intussen knepen de Verenigde Staten een oogje dicht voor de dictatuur en de mensenrechtenschendingen in het land dat zij hielpen creëren, ruim 150 jaar eerder.

Niet alleen in Liberia nam het verzet tegen president Doe toe. Ook onder Liberianen in het buitenland groeide de wens een einde te maken aan zijn dictatoriale en corrupte regime. Zij creëerden in de Verenigde Staten de *Association for Constitutional Democracy in Liberia* (ACDL), een niet-gewelddadige *advocacy group* die bij de Amerikaanse autoriteiten lobbyde voor steun aan een vreedzame democratie in Liberia. Een van de oprichters en later voorzitter van de ACDL was Tom Woewiyu. Even later werd – ook in de VS – een militaire organisatie opgericht, het *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL), onder leiding van ene Charles Taylor. Een aantal ACDL-leden stond sympathiek tegenover de oprichting van de NPFL of steunde deze actief. Onder hen waren prominenten als Amos Sawyer, Ellen Johnson Sirleaf en Tom Woewiyu. Laatstgenoemde was een machtig man en, als voorzitter van zowel de ACDL als de Unie van Liberiaanse Organisaties in de Amerika's (*Union of Liberian Associations in the Americas*, ULAA) spin in het web, en de enige die openlijk zou deelnemen aan de gewapende activiteiten van het NPFL. Begin 1990 waren de voorstanders van gewapend geweld binnen de ACDL in de meerderheid.

Charles Taylor

Wie was Charles Taylor? Aanvankelijk was hij even onbekend als de jonge sergeant die in 1980 geschiedenis maakte met een gewelddadige, geslaagde coup, *high-school kid* Samuel Doe. Uiteindelijk werd Charles Taylor gevreesder en beruchter dan Samuel Doe, zowel in Liberia als elders in Afrika – zelfs ver buiten Afrika.

Charles Taylor werd in een kolonistenstadje, Arthington, bij Monrovia, geboren. Zijn vader was een Americo-Liberiaan van bescheiden komaf. Zijn moeder was een Gola-vrouw met slechts enkele jaren lagere school, die in het huishouden van de Taylor-familie werkte. De kleine Charles Taylor werd vóór hij een jaar oud was opgenomen in een bekende Americo-Liberiaanse familie waar hij opgroeide. Zijn economieopleiding volgde hij in de Verenigde Staten. Als voorzitter van de radicale Unie van Liberiaanse Organisaties in de Amerika's bekritiseerde hij president Tolbert, maar op diens uitnodiging keerde hij begin 1980 terug naar Liberia. Kort erna werd Tolbert vermoord. Onduidelijk is Taylor's positie in deze episode. Kort na aankomst in Monrovia, in 1980, trouwde hij met een Gio-vrouw die hij in de VS had leren kennen. Deze vrouw, Enid Boakai, beter bekend onder haar naam Tupee, was een familielid van ... Thomas Quiwonkpa. Charles Taylor had op deze manier een directe lijn met een van de belangrijkste coupplegers. Volgens zijn eigen latere getuigenis voor het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone koos hij onmiddellijk na de coup openlijk de zijde van de coupplegers. Niet veel later maakte Doe hem hoofd van het nationale inkoopbureau, verantwoordelijk voor alle regeringsaankopen. Toen Doe hem in 1983 beschuldigde van de verduistering van bijna een miljoen dollar vluchtte Taylor naar de Verenigde Staten. Hier ontmoette hij Quiwonkpa weer, die daar ook heen was gevlucht nadat Doe hem had beschuldigd hem te willen afzetten.

Op verzoek van Samuel Doe – die goed lag bij de regering Reagan – werd Taylor in de VS gearresteerd. Hij bracht in afwachting van zijn uitlevering 15 maanden in een Amerikaanse cel door tot hij eind 1985 op wonderbaarlijke wijze ontsnapte. Volgens sommige bronnen zou hij, op klassieke wijze, de tralies hebben doorgezaagd en vervolgens met aan elkaar geknoopte lakens de benen hebben genomen. Vele jaren later, in juli 2009, hoorde ik Taylor in Den Haag voor het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone onder ede verklaren dat dit onjuist was en dat hij gewoon via de voordeur de zwaar beveiligde (*maximum security*) gevangenis uit was gewandeld en in een zwarte auto verdween die hem daar opwachtte. Al onmiddellijk na zijn 'ontsnapping' circuleerden onbevestigde maar hardnekkige geruchten dat Amerikaanse inlichtingendiensten, van het Pentagon en de CIA, betrokken waren bij zijn ontsnapping en dat Taylor met hen een deal had gesloten om in Libië informatie over kolonel Kaddafi te verzamelen. In elk geval staat vast dat er nooit pogingen zijn ondernomen hem opnieuw te arres-

teren, terwijl het op zijn minst verbazingwekkend is dat het blijkbaar zo eenvoudig is om uit een Amerikaanse gevangenis te ontsnappen. Van Liberiaanse vrienden – de journalist Tom Kamara en de politieke activist James Fromoyan, die beiden in het midden van de jaren tachtig met Charles Taylor en zijn vriendin Agnes (Agnes Reeves, Taylor's latere tweede vrouw) in hetzelfde huis in Accra, Ghana woonden – hoorde ik nog recentelijk, in 2012, de ware toedracht. Onafhankelijk van elkaar bevestigden beide mannen dat Charles Taylor de waarheid had gesproken toen hij voor het Sierra Leone tribunaal over zijn 'ontsnapping' getuigde.

Twee maanden na Taylor's miraculeuze ontsnapping deed Quiwonkpa zijn mislukte coup poging. Een toevallige samenloop van omstandigheden? Wie zal het zeggen. In elk geval dook Charles Taylor de volgende jaren – inderdaad (!) – op in Libië, en in West-Afrika. In Ivoorkust had hij op de Amerikaanse ambassade contact met de militaire attaché Bob Richards. In Ghana raakte hij in moeilijkheden en belandde in de gevangenis waar hij dankzij Henry Fahnbulleh, een goede vriend van President Rawlings, weer uit geraakte. In Burkina Faso kreeg hij vaste voet aan de grond en beschikte over een huis in de hoofdstad Ouagadougou, dat hij gebruikte om van en naar Libië te reizen. De huur werd betaald door kolonel Kaddafi die hem ook in contact bracht met Thomas Sankara en Blaise Compaoré, twee jonge legerkapiteins die in 1983 in Burkina Faso de macht hadden gegrepen. Het is een onverklaarbare speling van het lot dat ik de staatsgreep van dit tweetal meemaakte tijdens mijn verblijf in dit land. Ik had ook nooit kunnen vermoeden dat een van hen een heel belangrijke rol zou spelen in de Liberiaanse burgeroorlog.

De eerste burgeroorlog, 1989-1997

De burgeroorlog begon als een rebellie tegen president Samuel Doe, eind december 1989, met de invasie van 200 gewapende opstandelingen onder leiding van Charles Taylor. De groep, het *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL), viel vanuit Ivoorkust – waar Guinee, Ivoorkust en Liberia aan elkaar grenzen – Nimba County binnen. In dit gebied had Doe's leger na de mislukte coup van Quiwonkpa op een vreselijke manier huisgehouden onder de Mano's en Gio's, die voornamelijk hier wonen. Het invasielegertje bestond uit Mano- en Gio-vechters en Burkinabé-militairen, was in Libië getraind (1987-1989) en werd gefinancierd door Libië, Burkina Faso, Ivoorkust en Liberiaanse opposanten in de VS. De steun van Libië komt voort uit Kaddafi's steun aan anti-Westerse opstandelingen 'waar ook ter wereld', maar vooral in Afrika. Samuel Doe was in zijn ogen slechts een verlengstuk van de VS. President Félix Houphouët-Boigny van Ivoorkust koesterde wraakgevoelens van persoonlijke aard jegens Samuel

Doe. Niet alleen had deze zijn vriend en collega William Tolbert vermoord, maar ook diens oudste zoon 'A.B.', die door soldaten van Doe uit de Franse ambassade in Monrovia was gesleurd waar hij na de coup zijn toevlucht had gezocht. 'A.B.' Tolbert was getrouwd met Houphouët's aangenomen dochter Daisy. Op de reden voor de steun van Burkina Faso zal ik verderop ingaan.

De poging van Doe de invasie militair hard neer te slaan had een averechts effect. Steeds meer Liberianen die genoeg hadden van het repressieve, corrupte en steeds gewelddadiger Doe-regime sloten zich aan bij het NPFL. Later zou blijken dat Charles Taylor ook gedrogeerde kindsoldaten inzette. Binnen een half jaar had het NPFL nagenoeg het hele binnenland in handen en was het regeringsleger, de *Armed Forces of Liberia* (AFL) teruggedrongen tot Monrovia. Beide partijen maakten zich schuldig aan vreselijke oorlogsmisdaden. In juli 1990 richtte het regeringsleger een bloedbad aan in een kerk in de hoofdstad waar 600 gevluchte Liberianen in koelen bloede werden afgeslacht.

De Amerikaanse regering stuurde oorlogsschepen die voor de kust bleven. De Amerikaanse staatssecretaris voor Afrikaanse Zaken, Herman Cohen, verklaarde publiekelijk dat de oplossing van het conflict een Liberiaanse aangelegenheid was. De schepen waren er slechts voor de evacuatie van Amerikaanse burgers. Het is onbegrijpelijk waarom de VS afzijdig bleven en een oude bondgenoot in chaos lieten ondergaan. Maar kort ervoor was de Berlijnse Muur gevallen, de Koude Oorlog was voorbij. Bovendien stond de Eerste Golfoorlog voor de deur.

Box 4 Herman 'Hank' Cohen: diplomaat en lobbyist

Herman Cohen is bekend om zijn diplomatieke, geheime deals met Afrikaanse leiders in moeilijkheden – zoals die van Angola, Ethiopië, Liberia, Mozambique, Rwanda, Soedan en Somalië – waarvan hij (deels) verslag doet in zijn boek *Intervening in Africa: Superpower Peacemaking in a Troubled Continent* (New York, 2000). Een minder bekende kant van Herman Cohen vormen zijn lobbyactiviteiten en betaalde adviseurschappen na zijn vertrek uit de diplomatieke dienst. Ik ontdekte tijdens mijn werk voor de Global Coalition for Africa (GCA, 1999-2001, in Washington bij de Wereldbank) bij toeval dat hij, mijn voorganger als Senior Adviseur binnen de GCA (1993-1998), in de tweede helft van de jaren negentig ook de betaalde adviseur was van de presidenten Blaise Compaoré (Burkina Faso), José dos Santos (Angola), Mouammar Kaddafi (Libië), Laurent Kabila (Congo-Kinshasa), en ... Charles Taylor.

Herman 'Hank' Cohen zou later, in 2008, voor Liberia's Waarheids- en Verzoeningscommissie (TRC, zie hieronder) getuigen dat zijn regering in de eerste helft van 1990 met NPFL-leider Charles Taylor – officieel een gevluchte gevangene (!) – was overeengekomen dat hij de macht zou overnemen van president Doe na diens 'vrijwillige' vertrek – lees: onder druk van de VS. Vóór het plan kon

worden uitgevoerd veranderden de VS om redenen die Cohen niet toelichtte van standpunt en lieten Liberia vallen.

De chaos werd anarchie. Een afsplitsing van het NPFL onder leiding van Prince Johnson, een Gio uit Nimba County en voormalig *Aide de Camp* van Quiwonkpa, begon tegen zowel Doe als Taylor te vechten. Het tribale karakter van het conflict werd sterker. Steeds meer Doe-aanhangers liepen over naar een van de strijdende militias. Degenen die dat niet deden traden zeer gewelddadig op tegen vooral Mano's, Gio's en ook Americo-Liberianen. Honderdduizenden vluchtelingen overstroomden de buurlanden Guinee, Sierra Leone, Ivoorkust en zelfs Ghana en dreigden daarmee de hele regio te destabiliseren. In augustus 1990 greep de regionale economische samenwerkingsorganisatie ECOWAS in en stuurde troepen (aanvankelijk 4000, uiteindelijk 12.000 man) naar Liberia. ECOMOG, zoals de vredesmacht heette, bestond voornamelijk uit Nigeriaanse militairen. De goede, zakelijke relaties tussen Samuel Doe en de Nigeriaanse machthebber, generaal Ibrahim Babangida (1985-1993) zou een verklaring voor deze interventie kunnen vormen, die in eerste instantie gericht was op handhaving van de status quo; dat wil zeggen: het in het zadel houden van Samuel Doe.

Foto 17 President Samuel Doe, 1990

Toen president Samuel Doe de volgende maand het ECOMOG-hoofdkwartier in Monrovia wilde bezoeken werd hij door *warlord* Prince Johnson gevangen genomen. Wat er volgde werd een van de meest bizarre episoden uit de burgeroorlog. Prince Johnson liet Doe doodmartelen en de moord en zichzelf filmen, een biertje drinkend terwijl zijn gevangene werd ondervraagd en gemarteld. De gruwelijke video vond later gretig aftrek in West-Afrika en is nog steeds op *YouTube* te vinden. Het verminkte lijk van Doe werd na zijn dood publiekelijk getoond, zoals Doe dat vijf jaar eerder met het lijk van Quiwonkpa had gedaan. Ook van Doe's lichaam ontbraken delen, een aanwijzing dat de overwinnaars hun slachtoffer hadden gebruikt voor *juju*.

De chaos na de moord op Samuel Doe had niet groter kunnen zijn. Prince Johnson claimde gedurende drie maanden president van het land geweest te zijn, tot de strijdende partijen in november een eerste wapenstilstand overeenkwamen. In feite bestond er al een interim-regering die in augustus door een conferentie van Liberiaanse politici in het buitenland (Gambia) was gevormd. De interim-regering werd geleid door professor Amos Sawyer. Hij was en is nog steeds een van de meest gezaghebbende en integere Liberiaanse politici; zijn handicap was wellicht dat hij meer een academicus en politicus was dan een militair. Hij was eerder dáárom bekend dan om zijn harde hand of doortastendheid. Bovendien miste hij de (militaire) middelen om besluiten af te dwingen. Er zouden dan ook in de jaren erna nog veel wapenstilstanden en vredesakkoorden volgen, die evenzoveel keren werden verbroken.

Twee factoren maakten dat alles nog ingewikkelder werd. Ten eerste nam het aantal vechtende partijen toe. Wat begonnen was als een strijd tussen Charles Taylor's *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL) en Doe's regeringsleger, de *Armed Forces of Liberia* (AFL), werd gaandeweg een strijd tussen tien partijen. Prince Johnson was leider geworden van een milizie van uit de NPFL afkomstige Mano's en Gio's, onder de naam *Independent National Patriotic Front of Liberia* (INPFL). Drie andere NPFL-leiders, Tom Woewiyu, Sam Dokie en Laveli Supuwood, splitsen zich ook af en creëerden de *Central Revolutionary Council* (Box 5: Samuel Dokie).

Voormalige militairen van het regeringsleger vormden na Samuel Doe's dood de *United Liberation Movement for Democracy* (ULIMO). Midden 1992 vielen zij vanuit Sierra Leone met succes Charles Taylor's NPFL aan – die op dat moment 90 procent van het land beheerste – waarschijnlijk geholpen door ECOMOG. De ULIMO strijders bleken niet voor de NPFL-rebellen onder te doen in wreedheid en mensenrechtenschendingen. Onenigheid tussen de leiders van de beweging maakte dat deze langs tribale lijnen uiteenviel in een Krahn-factie, geleid door generaal Roosevelt Johnson (ULIMO-J), en een Mandingo-factie, onder leiding van Alhaji Kromah (ULIMO-K).

Box 5 Samuel Dokie

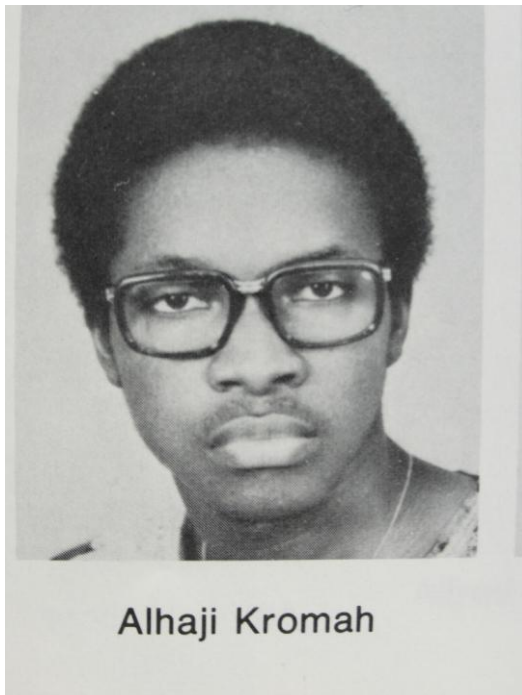
Toen Samuel Dokie in het voorjaar van 1990 mijn kantoor op de Nederlandse ambassade in Dakar, Senegal, binnenkwam maakte hij op mij niet de indruk van een revolutionair die bereid is de wapens te hanteren. Hij maakte een bijna timide indruk. We hadden elkaar via James Tarpeh leren kennen. James was een goede collega van de *University of Liberia* die ik kort ervoor in Dakar had ontmoet. Hij stond in nauw contact met Amos Sawyer die enkele maanden later – in augustus – in het naburige Banjul, Gambia, gekozen zou worden als leider van een interim-regering. Het gesprek met Samuel Dokie ging – hoe kon het ook anders – over de situatie in Liberia en de NPFL-invasie. Hij maakte voorzichtig melding van de noodzaak Liberia te bevrijden van Samuel Doe, ‘als het niet goedschiks kan, dan kwaadschiks’. Het *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL), waarvan hij een van de leiders was, zat toen blijkbaar krap bij kas, want hij vroeg me om geld voor de terugreis naar Liberia.

Samuel Dokie werd met zijn familie in 1997 vermoord. Volgens een getuige voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie van Liberia (TRC, zie hieronder) werden de moorden gepleegd door generaal Christopher Vambo in opdracht van generaal Benjamin Yeaten – beiden van de NPFL – op ‘bevel van hogerhand’, waarschijnlijk bedoelde hij hier de inmiddels president geworden Charles Taylor mee (Getuige Mustapha Allen Nicholas, alias ‘Arab Devil’, TRC, Monrovia, 15 januari 2008). Een getuige voor de aanklager van het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone verklaarde op 4 juni 2010 onder ede dat Charles Taylor samen met een andere NPFL-vechter Dokie’s lever had opgegeten (wat door genoemde betrokkene werd ontkend).

De leider van ULIMO-K, Alhaji Kromah, was naar eigen zeggen een Mandingo van koninklijke komaf. Ik had hem op de universiteit enkele jaren lesgegeven en kende hem daarom goed. Hij was een opvallende student. Zijn studieresultaten waren boven het gemiddelde, maar niet briljant. Hij viel eerder op door zijn ambities. Dit laatste verklaart zijn opportunisme en politieke keuzes – hij werkte zowel voor William Tolbert als voor Samuel Doe die hem minister van Informatie maakte. Hij was als militieleider meedogenloos, wat tot uiting kwam door de inzet van kindsoldaten, martelingen, standrechtelijke executies van gevangenen vijandige militieleden en vele moorden op onschuldige burgers, alsmede andere mensenrechtenschendingen die door zijn militie werden gepleegd. Tijdens de latere getuigenissen voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie zou zelfs een getuige verhalen over gedwongen kannibalisme, in Lofa County in 1993 (TRC hoorzitting, 22 september 2008). Ik had in de contacten met hem en de talloze gesprekken die wij hadden gevoerd nooit kunnen vermoeden dat hij in staat was leiding te geven aan een militie die onder zijn verantwoordelijkheid deze oorlogsmisdaden pleegde.

ULIMO vecht niet alleen tegen Charles Taylor’s NPFL, maar ook in het noordwesten van het land tegen een splintergroep, de *Lofa Defense Force* (LDF), waarvan de top – François Massaquoi – nauwe banden had met het NPFL. Een andere splinterbeweging, *Bong Defense Front* (BDF), vecht in het centrum van

Foto 18 Alhaji Kromah

Alhaji Kromah

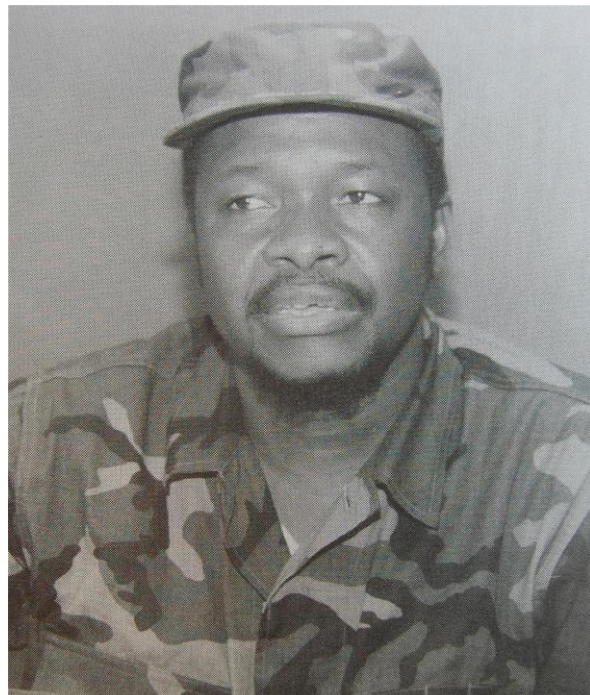
Foto 18a Student, *College of Business and Public Administration*, UL, 1977

Foto 18b ULIMO-K militieleider

het land tegen het NPFL en was gelieerd aan Alhaji Kromah. In het oosten van het land tenslotte gaf Doe's voormalige vertrouweling en rechterhand George Boley leiding aan de *Liberia Peace Council* (LPC), eveneens bestaande uit ex-AFL-militairen. Zij bevochten het NPFL vanuit het oosten. Ook George Boley's LPC maakte zich schuldig aan oorlogsmisdaden, mensenrechtenschendingen en het gebruik van kindsoldaten. Na het beëindigen van de oorlog vestigde George Boley zich in de VS waar hij in 2010 zou worden gearresteerd, vervolgd en veroordeeld voor de rekrutering en inzet van kindsoldaten. Uiteindelijk werd hij uitgewezen op basis van een door de VS ondertekend verdrag, de *Child Soldiers Accountability Act* (2008) dat de toegang tot en het verblijf in de VS van degene die verantwoordelijk is voor de rekrutering en inzet van kindsoldaten uitsluit.

Waarom deze opsomming van alle strijdende partijen? Vaak is de Liberiaanse burgeroorlog door analisten verklaard vanuit economische motieven en perspectieven. Volgens een verklaring van een hoge Amerikaanse functionaris van het ministerie van Buitenlandse Zaken, William Twaddell – voor het Amerikaanse *Congress* in juni 1996 – zouden de *warlords* alleen al in de periode 1990-1993 jaarlijks voor 422 miljoen dollar hebben gestolen aan diamanten, hout, rubber, goud en ijzererts en verkocht in Europese landen. Zover bekend werden van de opbrengsten wapens gekocht, meestal in Europa, en naar Liberia ver-

scheept via Burkina Faso en Ivoorkust (Charles Taylor's NPFL), Guinee (Alhaji Kromah's ULIMO-K) en Nigeria (Roosevelt's ULIMO-J). De grondstoffenroof maakte op deze manier de financiering van de aanschaf van wapens mogelijk. Ongetwijfeld zullen ook opbrengsten uit de illegale export hun weg hebben gevonden naar bankrekeningen van *warlords*. Maar naar mijn mening speelden economische motieven niet de hoofdrol in de proliferatie van strijdende partijen en de meedogenloosheid en wreedheid van de oorlog.

Door de strijd voerende milities werd de oorlog vooral als een stammenoorlog ervaren. Te behoren tot een 'gehate' stam was voldoende om de tegenstander te doden, martelen, verminken, verkrachten of te beroven. Veel vluchtelingen vluchtten letterlijk voor hun leven. Ik heb dit ook rechtstreeks van betrokkenen gehoord. Een van mijn vroegere studenten, een Krahn, ontmoette ik weer in 1999, tijdens mijn verblijf in Washington (1999-2001). Op zijn verzoek vermeld ik hem hier niet bij naam. Hij vertelde mij gedetailleerd over gruwelijkheden die plaatsvonden en dat Charles Taylor en zijn NPFL het in deze periode op alle Krahn hadden gemunt en de stam wilden uitroeien. Gelukkig kon hij ontkomen.

Het was een zinloze, krankzinnige en wrede oorlog. De afscheiding van een deel van het land, de opsplitsing van Liberia, is voor geen enkele oorlogspartij ooit de inzet van de strijd geweest. De *warlords* hadden als doel de dreiging uit te schakelen die van andere stammen uitging, én zij waren uit op de totale macht, gesymboliseerd door het presidentiële paleis, de *Executive Mansion* in Monrovia. Het (extra) wrange van de Liberiaanse burgeroorlog is dat de leiders van alle strijdende facties elkaar goed kenden. Liberia is met een bevolking van 3 à 4 miljoen inwoners een klein land te noemen. De belangrijkste *warlords* waren Charles Taylor, Prince Johnson, Alhaji Kromah, Roosevelt Johnson en George Boley. Er waren ook op lokaal niveau beruchte *warlords*, zoals *General Butt Naked*, oftewel Milton Blahyi, en de gevreesde vrouwelijke rebellenleider *Black Diamond*.

De belangrijkste *warlords* combineerden een militaire rol met politieke ambities. Mensen als Tom Woewiyu en Samuel Dokie waren op het tweede plan terecht gekomen, maar namen toch nog steeds een belangrijke positie in. Ook Liberiaanse politici die geen actieve rol speelden in de militaire strijd, Jackson Doe, Henry Boima Fahnbulleh, Baccus Matthews, Amos Sawyer, Ellen Johnson Sirleaf, Byron Tarr, Togba Nah Tipoteh en Winston Tubman kenden elkaar en alle *warlords* – en zij hen. Wie de interne Liberiaanse politiek wil begrijpen moet de relaties tussen deze personen kennen.

Foto 19 Zes militieleiders; v.r.n.l.: Sam Dokie (CRC, ex-NPFL), Tom Woewiyu (CRC, ex-NPFL), George Boley (LPC), Hezekia Bowen (AFL), François Massaquoi (LDF) en Roosevelt Johnson (ULIMO-J)

Alle vechtende facties maakten zich schuldig aan massamoorden, standrechtelijke executies, martelingen, verminkingen, verkrachtingen, plunderingen en brandstichting. Het juridische systeem was geïmplodeerd, de regering had geen of nauwelijks gezag. Anarchie en wetteloosheid kenmerkten het alledaagse leven in Liberia; misdaden door milities gepleegd bleven ongestraft. De 'macht' van de interim-regering onder leiding van Amos Sawyer reikte niet verder dan de hoofdstad, en dan nog alleen dankzij ECOMOG. Daar kon ook de door de interim-regering gecreëerde *Black Berets*-militie weinig aan veranderen.

De tweede complicerende factor was de rol van ECOMOG. Hoewel de voornamelijk uit Nigerianen bestaande internationale troepenmacht aanvankelijk kon bogen op successen, werd zij geleidelijk het conflict ingezogen en een van de strijdende partijen. Dit was met name het geval tijdens de aanval van Taylor's NPFL op de hoofdstad, eind 1992, 'Operatie Octopus', die duizenden inwoners van de hoofdstad het leven kostte. Taylor zou Monrovia veroverd hebben als ECOMOG dit niet had verhinderd. ECOMOG's *peacekeeping* rol kwam hiermee te vervallen en werd er een van *peace enforcing*; aan de rol van neutrale scheidsrechter kwam een eind. Hoewel dit een zeer twijfelachtige ontwikkeling was – vanuit het oogpunt van de rol van 'vredeshandhaver' – hadden de meeste inwoners van Monrovia geen moeite met de veranderde rol van 'afdwinger van vrede'. 'Thank God for ECOMOG' werd een gevleugelde uitdruk-

king. Zonder de beschermende interventie van ECOMOG zou het bloedbad in de hoofdstad niet te overzien zijn geweest, zo werd alom gevreesd.

Het verloop van de talloze vredesbesprekingen, die in ECOWAS-verband werden gevoerd teneinde tot een politieke oplossing van de burgeroorlog te komen, vertoonde al gauw een bekend patroon. Eerst gaven ECOMOG en de interim-regering toe aan NPFL-eisen, zoals de uitbreiding van ECOMOG met militairen uit andere ECOWAS-landen dan Nigeria en de komst van VN-waarnemers, UNOMIL. Vervolgens werd een wapenstilstand overeengekomen. Enige tijd later schond de NPFL de afspraken en laaide de oorlog weer op, tot nieuwe vredesbesprekingen tot nieuwe afspraken leidden, enzovoorts. Later, in een tussenfase, werd de interim-regering van president Amos Sawyer vervangen door een overgangsregering met daarin de drie belangrijkste partijen (interim-regering, NPFL en ULIMO, 1994). Ook dit voorkwam niet dat de gevechten weer oplaaiden: binnen ULIMO en tussen Boley's LPC en Taylor's NPFL. Het was hopeeloos. Bovendien werd steeds duidelijker dat er een belangrijke *spill-over* van het Liberiaanse conflict naar Sierra Leone aan de gang was (Box 6: Het *Revolutionary United Front*).

Box 6 Het *Revolutionary United Front* in Sierra Leone

Heel misschien was de bedekte steun van Sierra Leone aan ULIMO de reden waarom Charles Taylor steun begon te verlenen aan het *Revolutionary United Front* (RUF) – onder leiding van een gewezen korporaal in het nationale leger, Foday Sankoh – maar hoogstwaarschijnlijk was dit slechts een voorwendsel. Taylor en Sankoh kenden elkaar immers uit Libië.

Het RUF vocht sinds maart 1991 tegen de regering van president Momoh in Freetown. Inzet waren de diamantrijke gebieden van het land, voornamelijk in het grensgebied met Liberia. Taylor en Sankoh hadden elkaar in Libië ontmoet waar zij, en ook RUF- en NPFL- strijders, een training hadden gekregen op de militaire basis van al-Mathabh al-Thauriya al-Alamiya, het revolutionaire hoofdkwartier van Kaddafi in Benghazi, Libië. De RUF-rebellie 'triggerde' de militaire staatsgreep van april 1992 in Sierra Leone waarbij de 25-jarige legerkapitein Valentine Strasser president Momoh afzette en daarmee een van de jongste staatshoofden ter wereld werd. Taylor was inmiddels een vermogend man geworden door de (illegale) verkoop van hout, goud, diamanten en rubber en betalingen door buitenlandse investeerders die de doorgang over land in Liberia nodig hadden. Het RUF werd berucht door het afhakken van ledematen van zowel volwassenen als kinderen en andere misdaden tegen de menselijkheid.

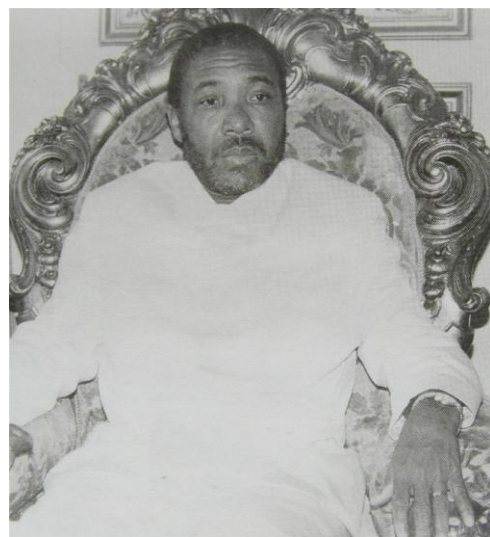
Charles Taylor's rol in de burgeroorlog in Sierra Leone leidde er uiteindelijk toe dat hij terecht moest staan voor het *Special Court for Sierra Leone*, het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone (SCSL), op beschuldiging van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid en waarvoor hij in 2012 werd veroordeeld. De burgeroorlog in Sierra Leone eindigde in 2002 na een militair ingrijpen door de vroegere koloniale macht, het Verenigd Koninkrijk.

In juli 1997 werden in Liberia presidentiële verkiezingen gehouden. Volgens internationale waarnemers waren ze *free and fair*, maar niemand twijfelde eraan of er was sprake van intimidatie. Charles Taylor won de verkiezingen met 75 procent van de uitgebrachte stemmen. *'He killed my ma, he killed my pa, but I voted for him'*, zeiden Liberianen hardop, oorlogsmoe, en bevreesd voor een hervatting van de oorlog als Taylor zou verliezen. Taylor's grootste concurrent, Ellen Johnson Sirleaf, werd tweede met 10 procent van de stemmen, en *warlord* Alhaji Kromah derde, met 4 procent van de stemmen. *Warlord* George Boley kreeg niet meer dan 1 procent van de stemmen. De officieuze winnaar van de presidentsverkiezingen van 1985, Jackson Doe, deed niet mee. Hij was al in het begin van de burgeroorlog vermoord, in 1990.

Onduidelijk is wie hem daadwerkelijk om het leven heeft gebracht, maar er zijn aanwijzingen dat dit op bevel van Charles Taylor gebeurde en met mede-weten van andere belangrijke NPFL-topfiguren. Volgens een interview dat Tom Woewiyu in juni 1994 aan de Liberiaanse krant *The New Democrat* gaf, werd Jackson Doe met een bajonet afgeslacht waarna zijn bloed naar Charles Taylor werd gebracht die het in een *juju* ritueel zou hebben gedronken. Liberia-deskundige Stephen Ellis vermeldt dit ook in zijn boek over de eerste burgeroorlog, *The Mask of Anarchy* (1999, p. 85).

In augustus 1997 werden Charles Taylor als president en Enoch Dogolea als vicepresident van Liberia beëdigd. Taylor volgde het eerste vrouwelijke staats-hoofd van Liberia (en van Afrika, al is dit een weinig bekend historisch feit), Ruth Sando Fahnbulleh Perry op, een Vai uit Grand Cape Mount County, die sinds september 1996 de overgangsregering had geleid. De relatief onbekende Ruth Perry, een ex-senator, zakenvrouw en vredesactivist, was benoemd en niet democratisch gekozen, maar toch maakte zij hiermee geschiedenis als Afrika's en Liberia's eerste vrouwelijke staatshoofd.

Foto 20 Charles Taylor, president,
1997-2003

De inauguratie van president Charles Taylor werd bijgewoond door acht presidenten van ECOWAS-lidstaten en was een feestelijke ceremonie. Liberia was exact 150 jaar oud, maar het land was terug bij af. Monrovia lag in puin. Meer dan honderdduizend Liberianen waren gedood, nog veel meer gewond, vele honderdduizenden gevlucht naar buurlanden en ontheemd in eigen land. Veel overheidsgebouwen waren vernietigd, de infrastructuur was zwaar beschadigd, met name water- en elektriciteitsvoorzieningen. De moderne economie was nagenoeg verdwenen, evenals de buitenlandse investeerders. Welke toekomst ging het land tegemoet?

De tweede burgeroorlog, 1999-2003

Wie had gedacht dat Liberia onder president Charles Taylor zou herstellen van de gevolgen van de burgeroorlog had het mis. Terwijl de oorlogsjaren een zwarte bladzijde in de geschiedenis van het land vormden, zouden de volgende jaren minstens zo erg, zo niet erger, worden. Het drama in Liberia sleurde wederom een aantal landen in de regio mee en bedreigde uiteindelijk de stabiliteit in bijna geheel West-Afrika.

Op het eerste gezicht zag het er in 1997 veelbelovend uit: de anarchie van de voorgaande jaren had plaatsgemaakt voor één gezagsstructuur – al vertoonde het democratische gehalte van de regering wat scheurtjes door de twijfelachtige wijze waarop Charles Taylor de verkiezingen had gewonnen. Acties om de vroegere strijdende partijen te ontwapenen leken succes te hebben en strijders leverden hun wapens in, zij het met mondjesmaat. Er functioneerde zelfs een parlement, ook al was dat grotendeels een schertsvertoning omdat de politieke partij van Charles Taylor er in de meerderheid was. Er waren nog wel veel problemen. De vluchtelingensituatie was nog steeds rampzalig, met honderdduizenden ontheemden in het binnenland en evenzoveel vluchtelingen in buurlanden. Economisch kon het niet slechter. De buitenlandse investeerders hadden tijdens de oorlog het land verlaten. Mijnen waren gesloten en plantages verlaten. Er werd niet geïnvesteerd. Het gevolg was een werkeloosheid van meer dan 80 procent en bittere armoede alom. De internationale donorgemeenschap kwam met miljoenen dollars aan hulp over de brug om de nood te lenigen, maar het geld verdween in de zakken van Taylor, zijn getrouwen en zijn beschermelingen. Ook staken beschuldigingen de kop op dat Taylor ‘zaken deed’ met de rebellen van het *Revolutionary United Front* (RUF) in Sierra Leone, onder leiding van zijn compagnon Foday Sankoh, in ruil voor diamanten (‘bloeddiamanten’).

In 1999 viel vanuit Guinee – en waarschijnlijk met steun van de regering van dat land – een groep gewapende Liberiaanse rebellen het land binnen en ver-

overde al snel een groot gebied in het westen van Liberia. Het waren hoofdzakelijk Mandingo- en Krahn-rebellen van (voorheen) ULIMO-K en ULIMO-J, die zich met andere tegenstanders van Taylor hadden verenigd in de *Liberians United for Reconciliation and Democracy* (LURD), onder leiding van Sekou Conneh. Taylor stuurde er oud-strijders van zijn NPFL op af, vaak gedrogeerde kindsoldaten, die ‘aangemoedigd’ en ‘aangestuurd’ werden door de *Anti-Terrorist Unit* (ATU), onder leiding van zijn zoon ‘Chuck’, een elite-eenheid die alom berucht en gevreesd was door zijn wrede optreden. De opgelaaide oorlog ging weer op grote schaal gepaard met gruweldaden, moordpartijen, verkrachtingen en brandstichtingen, en met de inzet van kindsoldaten. Zelfs werden weer – net als tijdens de eerste burgeroorlog – gevallen van kannibalisme gerapporteerd. Het wrede optreden van ‘Chuck’ Taylor en de ATU verdienen hier een uitgebreide vermelding.

De anti-terroristen eenheid (ATU)

Kort na zijn inauguratie in 1997 creëerde president Charles Taylor de ATU voor de beveiliging van overheidsgebouwen en -installaties. Na de LURD-invasie nam de ATU ook aan de gevechten deel en was al gauw het best uitgeruste onderdeel van Charles Taylor’s veiligheidsapparaat. De Gbatata-basis waar de ATU zijn hoofdkwartier had, in het oerwoud van Bong County, 90 km ten noorden van Monrovia, werd een berucht martelcentrum waar tegenstanders van president Taylor en vermeende rebellen en opposanten werden gemarteld, doodgeslagen, verkracht en levend verbrand. De ATU wordt ook verantwoordelijk gehouden voor standrechtelijke executies van burgers en gevangenen, ontvoering en de werving en inzet van kindsoldaten, onder de leiding van ‘Chuck’ Taylor Jr.

‘Chuck’ Taylor

Het is niet publiekelijk bekend hoeveel kinderen Charles Taylor Sr. heeft. Waarschijnlijk zijn de eerste en laatste van zijn kinderen het bekendst. Zijn jongste kind, een dochter, werd in februari 2010 in Nederland geboren. De oudste is zijn zoon Charles McArthur Emmanuel, ook bekend als ‘Chuck’.

Charles McArthur Emmanuel (‘Chuck’) Taylor werd in 1977 in Boston, Massachusetts, geboren, waar zijn vader studeerde, en groeide op in Florida. Hij kwam al vroeg met de rechter in aanraking vanwege geweldpleging, autodiefstal, beroving en verzet bij arrestatie. De eerste twintig jaren van zijn leven had hij nauwelijks contact met zijn vader. Hij nam zelfs een tijd lang de naam van zijn stiefvader aan (‘Roy Belfast Jr.’). Nadat zijn biologische vader in 1997 president was geworden, voegde hij zich bij hem in Liberia.

‘Chuck’ trad in de voetsporen van zijn vader en werd *warlord*. Hij gaf opdracht tot martelen en martelde ook zelf. Hij gaf bevel te doden en doodde ook

zelf. Hij begaf zich in de illegale wapenhandel met notoire wapenhandelaren als Leonid Minin en de diamanthandel in Sierra Leone ('bloeddiamanten'), wat hem op een VN-reisverbod kwam te staan. Als hoofd van de ATU en zoon van de president stond 'Chuck' boven de wet. Zijn chauffeur die in 2002 in Monrovia een hond had aangereden en zijn luxe auto had beschadigd, werd op zijn bevel doodgeslagen.

'Chuck' Taylor volgde zijn vader naar Nigeria in 2003 (zie hieronder), maar het ging bergafwaarts met hem. Toen Charles Taylor in 2006 door de Nigeriaanse president Obasanjo werd uitgeleverd, nam hij het vliegtuig naar Miami, Florida, met de bedoeling zich opnieuw te vestigen in de VS. Het pakte anders voor hem uit. Bij aankomst werd hij, een van de meest beruchte en gevreesde Liberianen, gearresteerd en in staat van beschuldiging gesteld op basis van een wet uit 1994 waar de Amerikaanse justitiële autoriteiten voor het eerst een beroep op deden – tot grote vreugde en instemming van mensenrechtenorganisaties.

Getuigen verklaarden onder ede dat hij slachtoffers martelde, verkrachtte en levend verbrandde. 'Chuck' Taylor is de eerste persoon die in staat van beschuldiging is gesteld voor oorlogsmisdaden tijdens het Liberiaanse conflict en de eerste Amerikaanse staatsburger die is aangeklaagd op basis van een Amerikaanse anti-martelwetgeving uit 1994, die het Amerikaanse burgers verbiedt zich in het buitenland schuldig te maken aan martelingen.

In 2009 veroordeelde een Amerikaanse rechter de toen 31-jarige 'Chuck' Taylor Jr. tot 97 jaar gevangenisstraf wegens marteling van tegenstanders van zijn vader in Liberia. Bovendien werd hij een jaar later veroordeeld tot het betalen van ruim 22 miljoen dollar schadeloosstelling aan vijf slachtoffers.

Escalatie van de tweede burgeroorlog

In 2000 dreigde het Liberiaanse conflict over te slaan naar de buurlanden Guinee en Sierra Leone, toen het Guineese regeringsleger een aanval moest afslaan van Taylor's troepen, vanuit Liberia, en van RUF-vechters, die met Guineese rebellen vanuit Sierra Leone Guinee binnenvielen. Als gevolg van het laatste kon LURD voortaan ook rekenen op de steun van de regering van Sierra Leone, toch al anti-Taylor vanwege zijn betrokkenheid bij de RUF-rebellie.

Begin 2003 vielen Liberiaanse tegenstanders van president Charles Taylor, voornamelijk Krahn-strijders, vanuit Ivoorkust het oosten van het land binnen. Vermoedelijk hadden zij de steun van de regering van president Laurent Gbagbo van Ivoorkust, die op deze manier wraak wilde nemen op Charles Taylor vanwege diens steun aan Ivoriaanse rebellen die tegen zijn bewind streden (zie Box 7: Ivoorkust). De Liberiaanse militia, de *Movement for Democracy in Liberia* (MODEL) werd geleid door Thomas Nimley en veroverde al spoedig een groot deel van het oosten van Liberia. Dit alles ging weer gepaard met veel bloed-

vergieten, vernieling van dorpen en oogsten, en tienduizenden Liberianen die de oorlogshandelingen ontvluchtten.

Box 7 Ivoorkust

In Ivoorkust begon na de dood van president Félix Houphouët-Boigny (1960-1993) een periode van politieke instabiliteit en toenemende schendingen van mensenrechten. Houphouët's opvolger, president Henri Konan Bédié werd eind 1999 afgezet in een militaire coup die generaal Robert Guéï aan de macht bracht.

De aanloop naar de presidentiële verkiezingen van 2000 ging vergezeld van een toename van de spanningen tussen 'het noorden' en 'het zuiden' – gescheiden volgens etnische en religieuze scheidslijnen. De macht in Ivoorkust was traditioneel in handen van overwegend christelijke bevolkingsgroepen uit het zuiden. De bevolking in het noorden, die zich daardoor gemarginaliseerd voelt, heeft naast de islam ook traditionele stam- en familiebanden gemeenschappelijk met in buurlanden Mali en Burkina Faso levende bevolkingsgroepen.

De presidentskandidaat van het noorden, Alassane Ouattara was van deels-Burkinabé afkomst en werd in 2000 van de verkiezingen uitgesloten. De noorderling Guéï verloor de verkiezingen van Laurent Gbagbo, een zuiderling, die in oktober 2000 als president werd geïnstalleerd. Het bracht geen politieke stabiliteit. President Gbagbo kreeg te maken met een mislukte coup (2001) en een muiterij in het leger (2002). Een burgeroorlog volgde tussen overwegend islamitische rebellen groepen uit het noorden en het regeringsleger uit het hoofdzakelijk christelijke zuiden.

In juli 2003 kwam een fragiele vrede tot stand die echter een tweede burgeroorlog niet kon voorkomen. De weigering van Gbagbo in 2010 zijn verkiezingsnederlaag te erkennen verergerde de strijd, die met veel wreedheden gepaard ging. Aan de gevechten kwam een definitief einde met zijn arrestatie in april 2011. Laurent Gbagbo werd, beschuldigd van misdaden tegen de menselijkheid, in november van dat jaar overgebracht naar Den Haag waar hij zich zal moeten verantwoorden voor het *International Criminal Court* (ICC). Alassane Ouattara was inmiddels geïnstalleerd als president van Ivoorkust (mei 2011).

In korte tijd was éénderde deel van het land in handen gekomen van LURD: het westen. MODEL heerste ook over éénderde deel van het land: het oosten. De regering van president Charles Taylor was teruggedrongen tot het resterende éénderde deel: centraal Liberia. De druk van LURD en MODEL op Monrovia bleef toenemen en in de zomer van 2003 zetten zij de aanval in. De gevechten in de hoofdstad vernielden het laatste wat nog overeind stond en veroorzaakten duizenden doden en tienduizenden vluchtelingen.

Meer internationale bemoeienis met ook deze tweede burgeroorlog kon niet uitblijven. ECOWAS probeerde weer tot een diplomatieke oplossing van het conflict te komen. Tijdens een van deze vredesbesprekingen, in Accra, Ghana, demonstreerden Liberiaanse vrouwen onder leiding van Leymah Gbowee, de latere winnares van de Nobelvredesprijs, en oefenden druk uit op de strijdende partijen, de *warlords*, inclusief president Taylor om tot een duurzame vrede te

komen. De VS stuurden (eindelijk) troepen – om de Amerikaanse ambassade te beschermen – en ECOWAS stuurde een Nigeriaanse vredesmacht, ECOMIL.

President Taylor, naast de militaire nederlagen ook flink in het nauw gebracht door een aanklacht vergezeld van een arrestatiebevel die het *Special Court for Sierra Leone* (SCSL) in april 2003 naar buiten bracht, trad onder zware internationale druk af in augustus 2003 en kreeg asiel in Nigeria. Hij werd opgevolgd door vicepresident Moses Blah – die daarmee de tweede Liberiaanse president van tribale oorsprong werd. Overigens niet voor lang. Na drie maanden gaf hij het stokje over aan een overgangsregering onder leiding van Gyude Bryant, een zakenman, in afwachting van algemene en presidentiële verkiezingen. Rebellen bleven echter de dienst uitmaken in het overgrote deel van het land.

Na het vertrek van Taylor sloten de strijdende partijen een allesomvattend vredesakkoord (*Comprehensive Peace Agreement*, 18 augustus 2003, Accra), waarmee de tweede burgeroorlog officieel ten einde kwam. De Verenigde Naties creëerden in het najaar van 2003 een vredesmissie, de *United Nations Mission in Liberia* (UNMIL) waarin ECOMIL opging. UNMIL zou uiteindelijk uit 15.000 man bestaan, zowel militair als burgerpersoneel; hoofdtak: ontwapening van de strijdende partijen, coördinatie van de humanitaire hulp, en een kwetsbare vrede handhaven in een turbulente regio met poreuze grenzen.

Voormalig president en *warlord* Charles Taylor verbleef vanaf augustus 2003 in een comfortabele villa in het zuidoosten van Nigeria, in Calabar, waar president Olusegun Obasanjo hem de hand boven het hoofd hield, overeenkomstig de asielafspraken. Tegen deze afspraak in ontplooidde Taylor in het geheim politieke activiteiten. Hij telefoneerde vanuit Calabar met Liberiaanse geestverwanten, ontmoette er Liberiaanse politici en werd in februari 2005 in Burkina Faso gesignaleerd. Een gezaghebbende Amerikaanse organisatie, de *Coalition for International Justice* (CIJ), onthulde in mei 2005 dat Taylor een klein leger financierde en zich nog steeds met de Liberiaanse politiek bemoeide (*Following Taylor's Money. A Path of War and Destruction*, CIJ, 2005). Via een netwerk van samenwerkende bedrijven (vooral in de diamant- en houthandel), stromannen, oud-strijders en sympathisanten 'verdiende' hij geld waarmee hij zijn subversieve activiteiten in Liberia – en buurlanden – financierde.

Een van de belangrijkste financiers en daarmee steunpilaar van het Taylor-regime was diens Nederlandse zakenpartner Guus van Kouwenhoven. 'Nederland' speelde hiermee weer een belangrijke rol in Liberia. Wie was Guus van Kouwenhoven? Welke rol speelde hij? Wat is er van hem terechtgekomen?

Guus van Kouwenhoven

Guus van Kouwenhoven dook op in Liberia in het midden van de jaren tachtig, tijdens het regime van president Doe. Hij werd *General Manager* van het luxe

Afrika Hotel, even buiten Monrovia, dat president Tolbert voor het Liberiaanse gastheerschap van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) in 1979 had laten bouwen. Hij was importeur van luxe auto's en begaf zich in de lucratieve houthandel. Liberia is een van de weinige Afrikaanse landen die nog voor een heel groot deel zijn bedekt met ongerept *primary forest*, het oorspronkelijke regenwoud, vol kostbaar tropisch hardhout. In Nederland stond Guus van Kouwenhoven in de Quote 500, een nationale lijst van de 500 rijkste Nederlanders.

In Liberia was Guus van Kouwenhoven, daar beter bekend als 'Mr. Gus', in de jaren 1999-2003 via twee maatschappijen de belangrijkste buitenlandse hout-handelaar. Hij was bestuursvoorzitter van de *Oriental Timber Company* (OTC), een Maleisische maatschappij met onduidelijke eigenaren die de grootste houtconcessie van het land bezat, en *Managing Director* van de *Royal Timber Corporation* (RTC). Hij maakte ook deel uit van de Raad van Bestuur van de *Forestry Development Authority* (FDA), een regeringsinstantie verantwoordelijk voor het toezicht op een duurzame exploitatie en verantwoord beheer van de rijke regenwouden van het land. *Managing Director* van de FDA was Robert Taylor, broer van Charles Taylor.

In 2000 werd Guus van Kouwenhoven in het VN-rapport van het Panel van Experts inzake Sierra Leone genoemd als behorend tot Charles Taylor's *inner circle* en er van beschuldigd actief betrokken te zijn bij wapensmokkel. Het kwam hem op een VN-reisverbod te staan, al trok hij zich – volgens een VN-monitoringsrapportage van 2002 – evenals veel anderen op de lijst, hier weinig van aan, daarbij geholpen door een Liberiaans diplomatiek paspoort. Later zou de VN internationale banken opdracht geven zijn banktegoeden te bevriezen. Ook dat leek geen effect te sorteren, ondanks dat de EU beide VN-besluiten onderschreef. Van Kouwenhoven reisde in en uit Liberia, en van en naar Europa.

In haar eindrapport van 2009 vermeldde de Liberiaanse Waarheids- en Verzoeningscommissie dat houtmaatschappijen en individuele houthandelaren hoge ambtenaren en *warlords* illegaal miljoenen dollars betaalden. OTC werd tweemaal met name genoemd: voor een overboeking van 7,9 miljoen dollar naar een bankrekening van Charles Taylor en vanwege overboekingen van in totaal 13,4 miljoen dollar naar onbekende bankrekeningen, waarvan 1,9 miljoen dollar naar bekende wapenhandelaren ging. Waarom deze betalingen aan Charles Taylor en andere particulieren en niet aan de Liberiaanse schatkist?

Volgens het rapport financierde en organiseerde OTC talrijke wapenleveranties aan Liberiaanse milities en de RUF in Sierra Leone via de haven van Buchanan. De TRC heeft tenminste acht van deze verschepingen van wapens geïdentificeerd. Daarnaast heeft OTC tenminste vier wapenverschepingen in 2001 gefinancierd, zo vermeldt het rapport. Overigens was OTC niet de enige,

volgens het TRC-rapport. Tenminste 17 houtmaatschappijen steunden milities en namen deel aan of faciliteerden illegale wapenhandel. De financiering van de oorlog via de handel in hout of via betalingen van houthandelaren was een reden voor de VN om een embargo op de handel in hout uit Liberia af te kondigen.

Verder beging de gewapende veiligheidsdienst van OTC zware mensenrechtenschendingen, aldus het commissierapport, en waren deze ‘bewakers’ nauwelijks te onderscheiden van reguliere NPFL-vechters.

Guus van Kouwenhoven wordt in het TRC-rapport van 2009 ook beschuldigd van een indrukwekkende serie economische misdaden: overtreding van hout-exploitatieregels, illegale houtkap, belastingontduiking, omkoping, corruptie, belastingontduiking en discriminatie van Liberiaans personeel.

In maart 2005 werd ‘Mr Gus’ op een treinstation in Rotterdam gearresteerd op beschuldiging van betrokkenheid bij oorlogsmisdaden in Liberia, levering van wapens aan Charles Taylor ondanks het VN wapenembargo voor dat land en overtreding van het VN-reisverbod.

In 2006 werd hij – in Nederland – door een lagere rechtbank veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf wegens de illegale levering van wapens aan Charles Taylor in de periode 2001-2003 en overtreding van het VN wapenembargo voor Liberia. Hij werd vrijgesproken van de beschuldiging van oorlogsmisdaden.

In 2008, in hoger beroep, eiste de aanklager, het Openbaar Ministerie (OM), 20 jaar gevangenisstraf en een geldboete. De rechters leverden zware kritiek op het OM, oordeelden dat de getuigen te onbetrouwbaar waren om geldig bewijs te leveren en spraken ‘Mr. Gus’ vrij van alle aanklachten. Het OM diende hierop een cassatieverzoek in bij de Hoge Raad, dat in 2010 de zaak terug verwees naar het gerechtshof en beval de zaak over te doen. ‘Mr Gus’ moet dus opnieuw terechtstaan. Tot zolang is hij vrij man.

Voormalig president Charles Taylor naar Den Haag: Het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone.

Begin 2006, kort na haar inauguratie als Liberia’s eerste democratisch gekozen vrouwelijke president, vroeg president Ellen Johnson Sirleaf aan haar Nigeriaanse ambtsgenoot om Charles Taylor uit te leveren. Het was een van haar eerste beslissingen als president. President Obasanjo ging ermee akkoord, zij het schoorvoetend en onder zware internationale druk.

Hoewel Charles Taylor nog een vluchtpoging deed, werd hij op de grens met Kameroen opgepakt, gearresteerd en uitgeleverd aan Liberia die hem doorschoof naar het *Special Court for Sierra Leone* (SCSL) dat voor deze speciale gelegenheid samenwerkte met het *International Criminal Court* (ICC) in Den Haag. Eind maart 2006 kwam de voormalige president van Liberia aan in Den

Haag, in handboeien. Een – voorlopig – roemloos einde van een spectaculaire episode.

De rol van Burkina Faso

Charles Taylor had, zoals ik eerder opmerkte, in de tweede helft van de jaren tachtig een thuisbasis in Ouagadougou verworven met een huis in de oostelijke wijk Zogona. Hij verbleef er openlijk als hij in het land was, verplaatste zich in de stad in een auto met zwaailichten, hardrijdend, en gevolgd door een open pick-up truck met zwaar bewapende lijfwachten, of men kon hem tegenkomen in de plaatselijke supermarkt, vergezeld van dezelfde, dreigend ogende lijfwachten met zonnebrillen. Zijn strijdmakker in die jaren, Prince Johnson, verklaarde in 2010 publiekelijk in een interview met het Franse persbureau AFP dat hij en andere Liberiaanse rebellen in 1987 de moord op president Thomas Sankara van Burkina Faso hadden uitgevoerd. Hierna was Blaise Compaoré, de man die Sankara het meest vertrouwde, zijn vriend, zijn 'bloedbroeder', president geworden. Zoals ik al heb vermeld, maakten Burkinabé militairen deel uit van het groepje NPFL-strijders dat eind december 1989 Nimba County binnenviel, waarmee de eerste Liberiaanse burgeroorlog begon. Volgens een hardnekkig maar tot nu toe onbevestigd verhaal in West-Afrika zouden Blaise Compaoré en Charles Taylor hebben afgesproken elkaar te helpen bij het afzetten van de zittende president: Taylor zou Compaoré helpen bij het uit de weg ruimen van president Thomas Sankara en Compaoré zou Charles Taylor helpen bij het uitschakelen van president Samuel Doe. Hoe (on)geloofwaardig deze afspraak ook moge zijn, de aanwezigheid van Burkinabé militairen in het invasielegertje is aangetoond. Verder zijn de speciale band tussen Taylor en Compaoré en de rol van laatstgenoemde als president van Burkina Faso in de burgeroorlogen in Liberia en Sierra Leone via de wapenhandel en de handel in 'bloeddiamanten' gedetailleerd – en met veel voorbeelden – uit de doeken gedaan door een groep deskundigen die dit op verzoek van de Veiligheidsraad van de VN heeft onderzocht. Een bloedstollend verhaal dat de inhaligheid en meedogenloosheid van de hoofdrolspelers op duidelijke wijze in kaart brengt.

De Verenigde Naties en Liberia

Aanvankelijk speelde de VN een zeer beperkte rol in het Liberiaanse conflict. Bijna drie jaar na het begin van de burgeroorlog nam de Veiligheidsraad de eerste resolutie inzake Liberia aan (VN Resolutie 788 van 19 november 1992). Hiermee werd ingestemd met een wapenembargo tegen Liberia (met uitzondering van ECOMOG) en werd besloten tot het sturen van een Speciale Vertegen-

woordiger van de Secretaris-Generaal naar Liberia (Trevor Livingston Gordon-Somers). Het zou echter tot 1995 duren voordat een VN-commissie de naleving van het wapenembargo zou controleren. In maart 1993 veroordeelde de Veiligheidsraad in een resolutie de aanvallen op ECOMOG. De Raad creëerde in augustus 1993 het *UN Trust Fund* voor Liberia en besloot in september 1993 tot de oprichting van UNOMIL, de *United Nations Observer Mission in Liberia*.

In latere jaren was de bemoeienis van de VN met Liberia een direct uitvloeisel van de burgeroorlog in Sierra Leone (zie Box 6) en de rol van de VN in dat land. Met name het rapport van het Panel van Experts over de relatie tussen de handel in diamanten en de wapenhandel in Sierra Leone, geschreven in opdracht van de VN-Veiligheidsraad en aan de Veiligheidsraad aangeboden, speelde een cruciale rol (*Panel of Experts on Sierra Leone Diamonds and Arms, S/2000/1195* van 20 december 2000). Box 8 gaat kort in op de verschillende VN-embargo's en sancties.

Box 8 VN-embargo's en sancties

Het uit 1992 daterende wapenembargo werd met de komst van UNMIL, het einde van de burgeroorlog en het aftreden van president Taylor in 2003 verzacht, maar bleef van kracht. In 2009 werd het bij wijze van proef opgeheven, onder bepaalde voorwaarden. De proefperiode werd eind 2011 met een jaar verlengd. Het is nog steeds van kracht voor particulieren (2012).

In 2001 kwam er een VN-verbod op de uitvoer van diamanten uit Liberia (opgeheven in 2007) en een verbod op de uitvoer van hout (opgeheven in 2006) teneinde te voorkomen dat de opbrengsten de oorlog zouden financieren en laten voortduren. Ook publiceerde de VN een lijst van personen die een reisverbod kregen opgelegd (Charles Taylor, 'Chuck' Taylor en andere familieleden, medewerkers, internationale contacten), een verbod dat op grote schaal werd overtreden, en werden de banktegoeden en andere bezittingen van voormalig president Taylor bevroren. In 2007 werd deze laatste maatregel steekproefsgewijs onderzocht. Ontdekt werd dat geen cent van de 20 miljoen dollar, door Taylor verduisterde belastinggelden, hierdoor was bevroren.

De onthulling dat Charles Taylor nog over aanzienlijke fondsen beschikte leidde tot het instellen van een Panel van Experts om de naleving van de door de VN opgelegde embargo's en sancties te controleren. In 2012 besloot de Veiligheidsraad de werkzaamheden van dit panel te continueren.

De belangrijkste bevindingen uit het rapport hebben betrekking op de zelfverrijking van de Sierra Leonese RUF-leider Foday Sankoh door de illegale verkoop van diamanten aan Europese afnemers via Liberia, de betrokkenheid bij deze diamanthandel van Liberiaanse regeringsfunctionarissen op het allerhoogste niveau, de actieve rol van Charles Taylor in het aanwakkeren van de burgeroorlog in Sierra Leone en zijn steun aan de RUF – variërend van logistieke steun, training, wapens, militair materieel en het bieden van een uitvalsbasis en vlucht-

plaatsen – en de rol van Burkina Faso in het vervoer van wapens naar Liberia en Sierra Leone. Het rapport geeft veel voorbeelden waarop deze bevindingen zijn gebaseerd.

Verder noemt het rapport een aantal wapenhandelaren bij naam en toenaam, o.a. Viktor Bout, met wie Charles Taylor samenwerkte om het VN-verbod wapens te leveren aan Liberia en Sierra Leone te ontduiken, onder andere door Bout en zijn bendeleden Liberiaanse paspoorten te verschaffen en zijn gefingeerde maatschappijen gebruik te laten maken van het Liberiaanse luchtvaart-registratiesysteem.

In 2002 creëerden de VN en de regering van Sierra Leone een tribunaal voor de juridische vervolging van degenen die zich in de burgeroorlog in het land hadden schuldig gemaakt aan misdaden, het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone, het *Special Court for Sierra Leone* (SCSL). Het was voor dit gerechtshof dat Charles Taylor zich moest verantwoorden voor 17 aanklachten, waaronder oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, later teruggebracht tot elf aanklachten. Maar dit was niet het enige waarvan Charles Taylor werd beschuldigd.

Charles Taylor – onruststoker in West-Afrika

De andere beschuldigingen jegens Charles Taylor waren niet mals. Al in 2002 concludeerden onderzoekers dat president Charles Taylor *Al Qaida*-terroristen, na de aanval op het World Trade Center en het Pentagon in 2001, onderdak had geboden op de Gbartala-basis en het door zijn zoon geleide martelcentrum in Bong County en daarvoor 1 miljoen dollar had ontvangen. Dezelfde onderzoekers noemden in dit verband ook president Compaoré van Burkina Faso. De hoofdaanklager van het SCSL, David Crane, beschuldigde Charles Taylor er in 2005 van nog steeds contacten te onderhouden met *Al Qaida*-terroristen en *Al Qaida*-geld te hebben aangenomen met de bedoeling politieke onrust te creëren in verschillende West-Afrikaanse landen. In 2004 en 2005 doken berichten op dat voormalige NPFL-strijders werden geworven voor een rebellie in Guinee. De president van dat land, Lansana Conteh, ontsnapte begin 2005 aan een moordaanslag. David Crane beschuldigde Taylor ervan het brein achter deze aanslag te zijn. Ook beschuldigde Crane Taylor van betrokkenheid bij een samenzwering om de regering van Ivoorkust omver te werpen. De regering van president Gbagbo beschuldigde Charles Taylor en Burkina Faso ervan rebellen in het noorden en westen van Ivoorkust te steunen. Zelfs het kleine Gambia werd meegezogen in de onrust: Taylor werd ervan beschuldigd een steunpunt in Banjul, de hoofdstad, te willen verwerven via de wapensmokkelaar en -handelaar Viktor Bout, die er zaken deed met de Gambiaanse militaire dictator Yahya Jammeh. Het onderzoeksrapport hierover, het *Wayne Madsen Report*, leest als

een boeiende thriller met daarin beruchte Oosteuropese wapensmokkelaars, obscure Israëlische diamanthandelaren, mafioze drugshandelaren, inhalige Amerikaanse lobbyisten, rechtse religieuze organisaties in de Verenigde Staten en de intussen meest gezochte man in West-Afrika, Charles Taylor.

Al in 2003 had Interpol op verzoek van het *Special Court for Sierra Leone* Charles Taylor op de lijst van gezochte personen gezet. In hetzelfde jaar loofde het Amerikaanse *Congress* een beloning van 2 miljoen dollar uit voor de arrestatie van Taylor. In 2005 vroegen zowel het Europese Parlement als het Amerikaanse *Congress* aan Nigeria om de uitlevering van Taylor aan het SCSL. Driehonderd Afrikaanse en andere internationale *civil society* organisaties stuurden een verzoek met dezelfde inhoud naar de Afrikaanse Unie. Eind 2005 breidde de VN-Veiligheidsraad het mandaat van UNMIL uit met de bevoegdheid Taylor te arresteren zodra hij voet op Liberiaanse bodem zou zetten en hem over te dragen aan het *Special Court for Sierra Leone*. Toen dan ook in maart 2006 president Obasanjo van Nigeria voor de internationale druk bezweek en Charles Taylor aan Liberia uitleverde, viel – voorlopig – het doek voor de meest gezochte man van West-Afrika.

Foto 21 Voormalig president Taylor geboeid op weg naar 'Den Haag', 2006

Binnen een uur na aankomst op Robertsfield International Airport, in handboeien en met kogelvrij vest, werd de ex-president van Liberia overgebracht naar het SCSL in Freetown. Uit veiligheidsoverwegingen – ontsnapping uit de gevangenis in Freetown zou een koud kunstje zijn voor een gefortuneerd man als Charles Taylor – werd hij van daar enkele maanden later naar Nederland gevlogen. De Nederlandse regering had ermee ingestemd dat Taylor in Den Haag terecht zou staan, mits een ander land zich bereid verklaarde het voormalige staatshoofd op te nemen als hij veroordeeld zou worden. Toen Engeland zich hiertoe bereid verklaarde werd Charles Taylor naar Den Haag overgebracht. Daar verblijft hij sinds eind juni 2006 in een gevangenis, in comfortabele, zelfs luxueuze omstandigheden die zijn slachtoffers nooit gekend hebben.

De aanklachten waarvoor Charles Taylor in Den Haag terechtstaat, hebben uitsluitend betrekking op in Sierra Leone begane misdaden en na 30 november 1996. Het is belangrijk dit te realiseren – zowel de geografische beperking, Sierra Leone, als de begrenzing in de tijd, na 1996. Zijn rol in de Liberiaanse burgeroorlogen en verantwoordelijkheid voor de gruweldaden vallen hier dus niet onder. De regering van Liberia had besloten geen gebruik te maken van een internationaal tribunaal voor de vervolging van degenen die werden beschuldigd misdaden te hebben begaan tijdens de twee burgeroorlogen. In plaats daarvan koos het voor de optie die ook de Zuid-Afrikaanse regering had gekozen na de beëindiging van het apartheidsregime: een Waarheids- en Verzoeningscommissie (*Truth and Reconciliation Commission*, TRC).

De lijst van misdaden waarvoor Charles Taylor verantwoordelijk is of wordt gehouden of waarvan hij beschuldigd wordt is te lang om hier gedetailleerd op te nemen. Dat zou teveel ruimte innemen. Ik kan toch niet nalaten ze hieronder, kort, te noemen.

Deskundigen schatten het bedrag dat Charles Taylor in Liberia alleen al heeft gestolen op zo'n 100 miljoen dollar. De VN vertegenwoordiger in Liberia, Jacques Klein, beschuldigde Taylor ervan 3 miljoen dollar, bestemd voor de demobilisatie en ontwapening van ex-rebellen, te hebben gestolen bij zijn vertrek naar Nigeria in 2003. Een VN-onderzoek naar de herkomst van fondsen die tussen 2000 en 2003 op een persoonlijke rekening van (toen president) Charles Taylor bij de *Liberian Bank for Development and Investment* werden gestort, bracht aan het licht dat 20 miljoen dollar afkomstig was van de regering van Taiwan, die hiermee diplomatieke erkenning door de Liberiaanse Staat wilde veilig stellen. Het geld was bestemd voor ontwikkelingsprojecten, volgens het Taiwanese ministerie van Buitenlandse Zaken. Charles Taylor erkende tijdens zijn proces dat het was gebruikt voor de aankoop van wapens en andere niet te controleren militaire uitgaven – wat Taiwan tot een spijtbetuiging aanleiding gaf

(*The New York Times*, 30 mei, 2010). Het totale vermogen van de ex-president wordt door deskundigen op 375 miljoen dollar geschat.

Stephen Rapp, hoofdaanklager van het SCSL verklaarde in 2008 over bewijzen te beschikken dat Charles Taylor illegaal honderden miljoenen dollars naar verschillende banken had weggesluisd. Twee rekeningen op zijn naam bij banken in de Verenigde Staten toonden een totaal van overboekingen tijdens zijn presidentschap van 5 miljard dollar, zei Rapp tijdens een BBC-interview (2 mei, 2008). Ter vergelijking: de nationale begroting van Liberia bedroeg in de periode 2001-2003 per jaar tussen de 45 en 75 miljoen dollar.

Behalve de beschuldigingen van economische misdrijven zijn er de schendingen van de mensenrechten in Liberia, de kneveling van de pers en de beperking van de vrijheid van meningsuiting, de martelingen, standrechtelijke executies, moorden op onschuldige burgers, van ECOMOG soldaten, de niet verklaarde, plotselinge dood van de vicepresident van het land, Enoch Dogolea, in juni 2000 – volgens getuigen na mishandeling door Taylor's veiligheidstroepen – en de talloze beschuldigingen van actieve betrokkenheid bij rituele moorden en zelfs kannibalisme. Deze laatste beschuldigingen zijn zowel geuit door voormalige medestrijders van de NPFL en door zijn naaste medewerkers, waaronder Taylor's rechterhand en voormalig minister van Defensie Tom Woewiyu, in interviews met journalisten en onderzoekers, als door getuigen voor het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone in Den Haag en voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie in Monrovia.

Het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone

Het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone werd door de regering van Sierra Leone in samenwerking met de Verenigde Naties opgericht in 2002, na de burgeroorlog in dat land (1991-2002). Het Gerechtshof zetelt officieel in Freetown, de hoofdstad van Sierra Leone. Uitsluitend voor het proces tegen Charles Taylor werkt het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone samen met een ander internationaal gerechtshof, het *International Criminal Court* (ICC), dat in Den Haag zetelt, en heeft het onderdak in het ICC-gebouw in die stad. Het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone werd pas echt operationeel in 2004 en wordt uit vrijwillige bijdragen gefinancierd. Hoewel zo'n 50 landen eraan bijdragen, betalen de VS, het VK, Nederland en Canada het leeuwendeel. De totale kosten van het Gerechtshof belopen naar schatting tussen de 200 en 250 miljoen dollar. Sinds de start van haar werkzaamheden heeft het acht voormalige RUF-leiders berecht, schuldig bevonden en tot zware gevangenisstraffen veroordeeld, variërend van 25 tot 50 jaar cel. Foday Sankoh, de leider van de RUF, overleed in de gevangenis. Het was een natuurlijke dood. Charles Taylor is de

enige die nog voor het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone terechtstaat. Na het proces tegen hem zal het Hof worden opgeheven.

De beschuldigingen tegen Charles Taylor hielden de financiering en steun aan de gewapende rebellie van het *Revolutionary United Front* (RUF) in, de levering van wapens aan het RUF en de handel in 'conflictdiamanten'. RUF-rebellen waren berucht vanwege de opzettelijke verminkingen die zij uitvoerden, van onschuldige burgers armen en/of benen af te hakken met een kapmes, hen te vermoorden, te verkrachten, hun huizen en hutten in brand te steken en hun bezittingen te plunderen.

De elf aanklachten tegen Charles Taylor vallen in drie categorieën uiteen: misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en andere ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht:

- 1) Terreurdaden en collectieve straffen
- 2) Moord
- 3) Gewelddadige acties tegen het leven, de gezondheid en het fysieke of mentale welzijn van personen, in het bijzonder moord
- 4) Verkrachting
- 5) Seksuele slavernij en andere vormen van seksueel geweld
- 6) Aanranding van de persoonlijke waardigheid
- 7) Gewelddadige acties tegen het leven, de gezondheid en het fysieke of mentale welzijn van personen, in het bijzonder wrede behandeling
- 8) Andere onmenselijke daden
- 9) Gebruik van kindsoldaten, jonger dan 15 jaar
- 10) Slavernij
- 11) Plundering

Het proces tegen (voluit) Charles McArthur Ghankay Taylor begon in juni 2007 in het ICC-gebouw, in Voorburg, een voorstad van Den Haag. Het toeval wil dat de evaluatieafdeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar ik sinds 1995 werkte, en het ICC tijdelijk in hetzelfde gebouw waren gehuisvest, van 2003 tot de zomer van 2005. In september 2005 verhuisden wij weer terug naar de Bezuidenhoutseweg. Ik kon toen niet vermoeden dat door de gangen waar ik liep later Charles Taylor in boeien zou lopen, op weg naar de speciaal gebouwde, extra beveiligde rechtszaal, waar de openbare aanklager de aanklachten tegen hem zou voorlezen, honderden getuigen zouden worden gehoord, en de rechters uiteindelijk uitspraak zouden doen. Bewezen of onbewezen, schuldig of onschuldig?

Het proces was een spektakel, soms een theater, vaak een show. Ik heb natuurlijk een aantal zittingen meegemaakt. Per slot van rekening was de omgeving mij ook zeer vertrouwd. Woorden schieten tekort om te beschrijven wat er

door mij heenging toen ik daar zat, oog in oog met de man om wie het allemaal ging.

De eerste keer dat ik een zitting van het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone, ook wel Taylor Tribunaal genoemd, bijwoonde was in april 2009.⁴ In de voorgaande bijna twee jaren was een groot aantal getuigen aan het woord geweest, vandaag was een technisch aspect aan de orde. Taylor's verdedigers verzochten de rechters formeel de aanklachten tegen hun cliënt niet ontvankelijk te verklaren omdat de openbare aanklager geen of onvoldoende bewijs had voorgelegd die de aanklachten ondersteunden.

De publieke tribune was al om negen uur, ruim voor de aanvang van de zitting bomvol, voornamelijk met zo te zien buitenlandse rechtenstudenten en een aantal journalisten. Wij vormden een groepje van ex-Liberia-gangers, een club hechte vrienden die in dezelfde periode in Liberia hadden gewerkt en 'besmet' waren geraakt met wat wij het 'Liberia-virus' noemen, een onverklaarbare liefde voor het land en zijn bewoners. De publieke tribune en de rechtszaal waren door kogelvrij glas van elkaar gescheiden. Met opzet hadden wij onze zitplaatsen zó gekozen dat wij pal voor het deel van de rechtszaal met Taylor's verdedigers zaten, zodat wij, na zijn binnenkomst, recht tegenover de beklaagde zouden zitten.

Vijf minuten voor de zitting begon, om vijf voor half tien, kwam hij binnen. Charles Taylor was onberispelijk gekleed. Hij droeg een klassiek kostuum met twee rijen knopen, een zilvergrijze stropdas met blauwe stippeltjes en een goudgerande bril met getinte glazen. Aan elke hand fonkelde een grote gouden ring. Ontspannen begroette hij zijn verdedigers met een handdruk, keek vervolgens even naar het publiek, en ging zitten – op nog geen vijf meter van ons af, maar gescheiden door het glas. Toen onze ogen elkaar kruisten leek het wel alsof hij me groette. Automatisch groette ik terug.

Terwijl na opening van de zitting een van zijn verdedigers langdurig het woord nam observeerde ik de man over wie ik zoveel had gehoord en gelezen. De man die dood en verderf had gezaaid, niet alleen in zijn eigen land maar ook in buurlanden. Was hij echt een CIA-agent geweest, zoals de verhalen willen? Had hij echt geld van *Al Qaida* aangenomen? Had hij echt al die miljoenen gestolen? Wapens geleverd in ruil voor diamanten? Getraind in Libië, waar hij Foday Sankoh had ontmoet en later met hem samengewerkt om de diamantrijke gebieden in het oosten van Sierra Leone onder hun controle te brengen? Hadden zij afgesproken elkaar te helpen bij het ten val brengen van de zittende regering: Doe in Liberia en Momoh in Sierra Leone – zoals hij een soortgelijke afspraak had gemaakt met een andere 'rebel' die hij in Kaddafi's trainingskamp had ontmoet, Blaise Compaoré?

⁴ Dit deel is gebaseerd op mijn blog *Liberian Perspectives*.

De beklaagde toonde weinig emoties tijdens de zitting. Hij luisterde aandachtig naar zijn advocaten en maakte voortdurend aantekeningen. Ik kon niet anders dan grote bewondering hebben voor zijn verdediging. Charles Taylor werd verdedigd door topadvocaten, uiterst competent, zeer welbespraakt. Betaald door de internationale (donor)gemeenschap: Mister Taylor, meneer Taylor, zoals hij in de rechtszaal werd genoemd, zei geen geld te hebben voor zijn verdediging.

Slechts twee keren zag ik Taylor ongemakkelijk reageren. De eerste keer was toen zijn advocaat uitweidde over de beschuldiging van rekrutering en gebruik van kindsoldaten. De voormalige Liberiaanse president schoof zenuwachtig heen en weer in zijn stoel en voelde zich duidelijk ongemakkelijk. De tweede keer was toen de dood van Samuel Bockarie alias *General Mosquito* ter sprake kwam. Taylor maakte koortsachtig en uitgebreid aantekeningen tijdens dit onderdeel van de verdediging van zijn advocaat. Bockarie was een van Taylor's topbevelhebbers in zowel Sierra Leone als Liberia en ook betrokken bij het conflict in Ivoorkust, waar hij op verzoek van Taylor een van de rebellenleiders vermoordde. In maart 2003 beschuldigde de aanklager van het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone Samuel Bockarie van misdaden tegen de menselijkheid waarop *General Mosquito* volledige openheid van zaken dreigde te geven ingeval hij zou worden uitgeleverd aan het Gerechtshof. Algemeen wordt aangenomen dat hij vervolgens op bevel van Taylor, toen nog president van Liberia, werd vermoord. Taylor's troepen vermoordden ook zijn vrouw, moeder en drie van zijn kinderen. De regering van Liberia, waar deze moorden plaatsvonden, beloofde weliswaar een onderzoek naar de toedracht, maar dit heeft nooit tot enige opheldering geleid.

De getuigenissen waaraan de verdediging die dag refereerde waren hartverscheurend geweest, de wreedheden die de getuigen hadden beschreven ongelofelijk. Een van Taylor's naaste medewerkers had getuigd dat Charles Taylor soldaten bevel gaf slachtoffers op te eten. Een andere getuige verklaarde dat Taylor hem opdracht gaf een zwangere vrouw levend te begraven 'om redenen die alleen hij kan zeggen'. Getuige 'Zigzag' Marzah, een NPFL-strijder van het eerste uur die tot de groep behoorde die in december 1989 Nimba County binnenviel en daarmee de burgeroorlog startte, had onder ede verklaard dat Taylor mensenharten at, als ritueel van de geheime Poro Society waarvan beiden lid zijn.

Taylor's advocaat gaf toe dat er vreselijke dingen waren gebeurd in Sierra Leone, maar ontkende dat Charles Taylor een rol had gespeeld in de planning of uitvoering van de gruweldaden die tienduizenden het leven hadden gekost en een onbekend aantal verminkt. De rechters van het Hof wezen het verzoek af

van de verdediging om de aanklachten tegen de voormalige *warlord* en Liberische president niet ontvankelijk te verklaren.

Charles Taylor – schuldigverklaring en veroordeling

Op 26 april 2012 was het zover. Het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone deed uitspraak in de zaak Taylor. Het Hof verklaarde voormalig president Charles Taylor schuldig aan alle elf aanklachten. Hij werd ook veroordeeld voor de planning van aanvallen op steden in Sierra Leone waaronder de ‘diamantstad’ Kono, eind 1998, en de hoofdstad Freetown in 1999. Het Hof was unaniem van mening dat Charles Taylor RUF- en AFRC-rebellen had bijgestaan in het plegen van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid in Sierra Leone. De rechters waren er van overtuigd dat Charles Taylor de rebellen had geholpen door de levering van wapens en munitie en het geven van operationele en morele steun. Dit maakte hem verantwoordelijk voor hun misdaden. In Sierra Leone kostte de 11-jaar durende burgeroorlog naar schatting meer dan 50.000 mensen het leven.

Het was een historische beslissing en weer maakte Liberia geschiedenis. Voor de eerste keer sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog werd een staatshoofd veroordeeld (de laatste keer gebeurde dit tijdens de Neurenbergprocessen waar de Duitse nazi-kopstukken terecht stonden). Charles Taylor werd met de veroordeling door het Sierra Leone Hof ook het eerste Afrikaanse staatshoofd dat door een internationaal tribunaal werd schuldig bevonden aan ernstige misdaden.

Enkele weken later maakte het Hof de straf bekend. Op 30 mei 2012 werd de 64-jarige voormalige president Charles Taylor door het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone veroordeeld tot 50 jaar gevangenisstraf, met aftrek van voorarrest.

De reactie op de uitspraak van het Sierra Leone Hof was gemengd, zowel in Liberia als in Sierra Leone en elders. Het publiek reageerde met vreugde en opluchting, boosheid en frustratie, gelatenheid en onverschilgheid. Er waren emotionele reacties, vaak van slachtoffers. Aanhangers van Taylor betichtten het Hof van een politiek gemotiveerde beslissing, van een anti-Taylor houding, van partijdigheid, zelfs van racisme.

Persoonlijk voelde ik me opgelucht. Sinds de start van het proces tegen Taylor in 2006 had ik nauwlettend het verloop ervan gevolgd. Belangrijke bronnen daarbij waren de website van het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone en de site van het *Open Society Justice Initiative*.⁵ Ik was overtuigd van de betrokkenheid en schuld van Charles Taylor – zowel waarvoor hij was aangeklaagd door het Sierra Leone Tribunaal als voor wat er in Liberia was gebeurd tussen

⁵ Respectievelijk <http://www.sc-sl.org> en <http://www.charlestaylortrial.org>.

1989 en 2003 – maar het wettige bewijs leek hiervoor moeilijk te leveren. Veel communicatie gebeurde mondeling, er werd weinig tot niets op papier gezet. De rechters hadden echter vertrouwelijk belangrijk bewijsmateriaal verkregen van de Amerikaanse en Britse inlichtingendiensten, die via telefoontaps het onomstotelijke bewijs van Taylor's betrokkenheid aantoonde.

Zowel Taylor's advocaten als de openbare aanklager, die 80 jaar cel had geëist, gingen tegen diverse onderdelen van het vonnis in beroep. In afwachting van het hoger beroep werd de uitvoering van de straf (in een Engelse gevangenis) opgeschort en bleef Charles Ghankay Taylor in de goed beveiligde, in materieel opzicht comfortabele gevangenis in Scheveningen, Nederland.

Het proces had bijna zes jaar geduurd en heeft naar schatting 250 miljoen dollar gekost ofwel 200 miljoen euro (afgerond).

De Waarheids- en Verzoeningscommissie

De Liberiaanse Waarheids- en Verzoeningscommissie, de *Truth and Reconciliation Commission*, dateert van mei 2005. Tot de oprichting ervan was al besloten met het allesomvattende vredesakkoord dat in augustus 2003 in Accra was gesloten. De ondertekenaars van dit akkoord kwamen destijds overeen dat een waarheids- en verzoeningscommissie de straffeloosheid van de misdaden die tijdens de burgeroorlogen waren begaan, zou onderzoeken. Ook zou deze commissie voor zowel slachtoffers als daders van mensenrechtenschendingen een gelegenheid vormen ervaringen uit te wisselen zodat het verleden goed en accuraat kon worden vastgelegd. Dit werd als noodzakelijk gezien om de geschillen bij te leggen en de partijen met elkaar te verzoenen. Het brede mandaat van de commissie wordt weerspiegeld door de hoofddoelen – bevordering van nationale vrede, veiligheid, eenheid en verzoening – en de onderzoeksperiode, primair van januari 1979 tot 14 oktober 2003, maar op verzoek van betrokkenen uit te breiden.

De commissie werkte ruim drie jaar aan een rapportage. Het verzamelde ruim 20.000 schriftelijke verklaringen, interviewde vele tientallen personen, hield meer dan 500 openbare zittingen waarbij getuigen, waaronder politieke hoofdrolspelers, daders en slachtoffers, vrijelijk konden spreken, organiseerde regionale consultaties met belanghebbenden en een grote nationale conferentie over nationale verzoening en de toekomst van Liberia ter afsluiting van het onderzoek. De openbare hoorzittingen begonnen in januari 2008 en waren het meest sensationeel. In juni 2009 bracht de commissie een omvangrijk rapport uit en presenteerde het aan president Ellen Johnson Sirleaf, in 2005 als eerste vrouw in Afrika op democratische wijze gekozen als president van een Afrikaans land. In feite besloeg het rapport drie delen verdeeld over 11 banden.

Lezers die geïnteresseerd zijn in de volledige inhoud van dit rapport zij met name verwezen naar deel II, *Republic of Liberia, Truth and Reconciliation Commission, Final report, Volume II: Consolidated Final Report, 2009* (370 pp.). Het is te vinden op de website van de commissie.⁶ Dit deel II vormt het definitieve en volledige rapport van de Waarheids- en Verzoeningscommissie en bevat bevindingen, conclusies en aanbevelingen.

Het rapport sloeg in als een bom. Insiders zowel als outsiders, in binnen- en buitenland, waren verrast door de bevindingen en aanbevelingen van de onderzoekers. De commentaren varieerden van ‘aanfluiting’ en ‘schijnvertoning’ tot ‘een onvolledig rapport’, en krantenkoppen logen er niet om: ‘Liberianen verdeeld over controversieel rapport’, ‘oorlogsmisdaden-onderzoeksgroep wil dat Ellen aftreedt’, ‘burgeroorlogsforum wil President uit politiek bannen’, en nog veel meer.

Laten we een snelle blik werpen op de aanbevelingen van de commissie, want daar ontstond de meeste herrie over. Het zijn er veel. Noodzakelijkerwijs maak ik hier een selectie.

De Waarheids- en Verzoeningscommissie deed de volgende aanbevelingen, zoals zij daar het recht toe had overeenkomstig haar mandaat:

- 1) Oprichting van een *Extraordinary Criminal Tribunal for Liberia*, een Buitengewoon Strafhof voor Liberia. Dit strafhof dient alle in dit opzicht door de commissie genoemde personen te berechten voor schendingen van mensenrechten, oorlogsmisdaden en economische misdrijven (en nog veel meer).

Het noemde de volgende personen met name, allen voormalige *warlords* en militieleiders: Charles G. Taylor, Prince Y. Johnson, Roosevelt Johnson, Alhaji G.V. Kromah, George Boley, Thomas Yaya Nimley, Sekou Damate Conneh en François Massaquoi. Ook beval de commissie aan om een aantal personen die, hoewel verantwoordelijk voor misdaden, niet te vervolgen omdat zij met de commissie en het waarheidsvindingproces hadden samengewerkt. Onder hen Joshua Milton Blahyi, tijdens de burgeroorlog bekend als *General Butt Naked*, omdat hij spiernaakt zijn misdaden beging – die hij bekende – en Thomas Boye, een van de hoofdanvoerders van de MODEL-militie.

- 2) Een aantal personen niet te vervolgen maar wel publieke sancties op te leggen, bedoeld om de huidige straffeloosheid te corrigeren en het geloof in de integriteit van het openbare ambt te herstellen. Het ging hier om personen die zich op enigerlei wijze hadden geassocieerd met milities, *warlords*, commandanten, ‘voetvolk’, organisatoren en financiers. Uitsluiting van openbaar ambt was de meest vergaande van de op te leggen sancties.

⁶ <http://trcofliberia.org>

De meest opmerkelijke en bekende naam op de gepubliceerde (voorlopige) lijst van ruim 50 personen was die van president Ellen Johnson Sirleaf. De commissie beval aan dat zij na haar lopende ambtstermijn zou worden uitgesloten van een tweede termijn en van elk ander openbaar ambt in de republiek.

Andere bekende Liberianen op de lijst waren: Allen Brown, Dew Mayson, Toga McIntosh, Grace Minor, Harry Greaves, Byron Tarr, Laveli Supuwood, Tom Woewiyu, en vele andere.

- 3) Gebruik te maken van traditionele 'rechtspraak' en 'verzoeningsmechanismen' als de *Palava Hut* – voor minder ernstige misdrijven begaan tijdens de burgeroorlogen. Deze wijze van verantwoording afleggen, sancties opleggen of vergeving schenken is, waar toepasselijk, uit te voeren in de districten, de steden en de dorpen.

Verder hadden de aanbevelingen betrekking op economische misdaden, waarbij nationalisatie van illegaal verworven rijkdommen een optie was, op schadeloosstelling en genoegdoening, onder meer door de instelling van een aparte nationale dag ter nagedachtenis en eer van de slachtoffers en op de creatie van een schadeloosstellingsfonds dat de oorlogsslachtoffers zou compenseren. Voor de andere aanbevelingen verwijs ik naar het commissierapport.

Laten we nu een blik werpen op twee van de meest sensationele en ook controversiële zaken die in het rapport van de Waarheids- en Verzoeningscommissie aan de orde kwamen: de getuigenis van de moordzuchtige *warlord General Butt Naked*, Joshua Milton Blahyi (januari 2008) en van president Ellen Johnson Sirleaf (februari 2009). We beginnen met de laatstgenoemde.

Ellen Johnson Sirleaf

Op 12 februari 2009 getuigde Ellen Johnson Sirleaf, sinds drie jaar president van Liberia, voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie in Monrovia. Zij ontkende medeoprichter te zijn geweest van het *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL) of ooit van deze of een andere militie lid geweest te zijn. Wel erkende zij dat zij ooit een donatie van 10.000 dollar aan het NPFL had gedaan, maar zich al in een vroeg stadium van het Liberiaanse conflict had afgekeerd van Charles Taylor. Ze benutte haar verschijnen voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie om zich weer te verontschuldigen tegenover het Liberiaanse volk. Dat had ze al eerder gedaan, tijdens de campagne voor de presidentiële verkiezingen van 2005, toen ze dezelfde financiële bijdrage toegaf.

Critici en tegenstanders van haar beweren iets anders. Charles Taylor zou de militaire leider van het NPFL zijn geweest en Ellen Johnson Sirleaf de politieke leider – tot een breuk tussen hen tegenstanders van elkaar maakte. Haar getuigenis voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie wordt weersproken door

een getuige die verklaarde haar in militair uniform te hebben zien lopen in de Liberiaanse jungle.

Een van de belangrijkste critici is Tom Woewiyu. In twee openbare brieven aan Ellen Johnson Sirleaf – een van 30 augustus 2005, de andere van 6 februari 2008 – beticht hij haar ervan al een belangrijke rol te hebben gespeeld in de (mislukte) coup van Quiwonkpa in 1985 en ook bij het vervolg hierop, enkele jaren later, bij de oprichting van het *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL) in de VS. Hij noemt haar de voornaamste mastermind en financier van de ‘revolutie’. De verwijzing naar Liberianen – naast natuurlijk Charles Taylor ook Jackson Doe, Samuel Dokie, Amos Sawyer, Gayweah MacIntosh, Byron Tarr, Randall Cooper, Dew Mayson, om er maar enkele te noemen – wijzen op een grondige *inside* kennis van de recente gebeurtenissen. Ook is de grote mate van andere details in deze openbare brieven verbluffend en indrukwekkend. Nu is de voormalige rechterhand van Charles Taylor en zijn voormalige minister van Defensie niet de meest betrouwbare of objectieve bron van informatie, gezien zijn betrokkenheid bij de oprichting van het NPFL en de burgeroorlog. Waarnemers van de Liberiaanse politiek geven als een van de mogelijke verklaringen voor dit publieke gedrag van Tom Woewiyu zijn strategie om op deze wijze zijn ‘marktwaarde’ te verhogen. Immers, als een van de weinige voormalige medewerkers van Charles Taylor is hij er immers tot nu toe financieel niet beter van geworden nadat Ellen Johnson Sirleaf president van het land werd in 2006 (zie hieronder).

Charles Taylor zelf nam, bij tenminste twee gelegenheden, publiekelijk afstand van Ellen Johnson Sirleaf en zijn uitspraken zijn in strijd met haar getuigenis voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie. De eerste keer was toen hij nog president van Liberia was, in 2001, en Ellen Johnson Sirleaf oppositie tegen hem voerde: *‘Oh come on. (...) We met in Paris and we discussed it. She came into Nimba in the bushes from La Côte d’Ivoire during the war while we were fighting. (...) They raised money and they delivered money to me.’* – ‘Kom nou toch. (...) We hebben het besproken in Parijs waar we elkaar zagen. Ze kwam tijdens de oorlog vanuit Ivoorkust naar de rimboe van Nimba County toen we daar aan het vechten waren. (...) Ze haalden geld op en brachten het naar me toe.’

Ik vermeld dit gedetailleerd omdat Ellen Johnson Sirleaf hier ook over schrijft in haar autobiografische boek dat in 2009 verscheen. Ze beschrijft daarin haar bezoek aan Taylor in de Liberiaanse jungle, in mei 1990 – voordat zij in juli van dat jaar met hem brak. Charles Taylor voegde eraan toe: *‘Ellen and I have been involved in two armed ventures in Liberia.’* – ‘Ellen en ik waren nauw bij twee riskante gewapende ondernemingen in Liberia betrokken.’ Hiermee verwees hij naar de mislukte coup van Quiwonkpa in 1985 en de oprichting van de NPFL. Volgens dezelfde bron, de Liberiaanse krant *The News*, van 9 februari 2001,

noemt hij tot slot nog een saillant detail: *'We're from the same region and from the same tribe.'* – 'We zijn uit hetzelfde gebied afkomstig en van dezelfde stam.'

De tweede keer dat hij expliciet inging op de rol van Ellen Johnson Sirleaf in de organisatie van de opstand tegen president Doe was voor het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone, in Den Haag, in juli 2009: *'Ellen is a founding member of the NPFL (...)'*, zei de voormalige president van Liberia. 'Ellen is een van de oprichters van het NPFL (...)' Volgens hem was zij tot 1994 de internationale coördinator van het NPFL.

Hoe geloofwaardig is Charles Taylor hier (en elders in zijn proces)? Zelfs indien we veronderstellen dat het waar is dat Ellen Johnson Sirleaf medeoprichter van het NPFL was, een feit is dat tal van *high profile* politieke tegenstanders van Samuel Doe in de diaspora de oprichting van het NPFL een warm hart toedroegen of actief steunden, teneinde in Liberia de democratie te herstellen en de mensenrechtenschendingen te stoppen. Ellen Johnson Sirleaf heeft zich na korte tijd gedissocieerd van deze rebellenorganisatie, zegt ze bij herhaling, zodra zij Charles Taylor's ware aard doorzag en hij een gewetenloze, inhalige schurk bleek te zijn en de invasie van december 1989 in Nimba County niet het begin van de revolutie was die Liberia democratie moest brengen. Ze neemt hiermee afstand van de beschuldigingen, ontkent medeoprichter van het NPFL te zijn geweest en verklaart in haar autobiografie haar steun aan Taylor eind juli 1990 te hebben beëindigd, tegelijk met een aantal andere leden van de ACDL.

In april 2009 verscheen haar autobiografische boek met de pakkende titel *This child will be great* en subtitel *Memoir of a remarkable life by Africa's first woman president*, oftewel, in het Nederlands: 'Dit wordt een groots kind: Autobiografie van een opmerkelijk leven, door Afrika's eerste vrouwelijke president'. Ze geeft hierin onder meer informatie over haar betrekkingen en gesprekken met Taylor en andere NPFL-kopstukken, haar houding ten opzichte van het NPFL en haar uiteindelijke walging en afkeer voor Charles Taylor. Het is een in meerdere opzichten fascinerend boek – een aanrader (zie Leessuggesties).

Joshua Milton Blahyi – General Butt Naked

Veel getuigenissen voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie maken de krankzinnigheid, moorddadigheid en gruwelijkheden van de burgeroorlogen duidelijk, maar waarschijnlijk niet één geeft zoveel inzicht in het spirituele, tribale karakter van de gewelddadigheden als de getuigenis van Joshua Milton Blahyi oftewel *General Butt Naked* van de ULIMO-J militie onder opperbevel van Roosevelt Johnson.

Op 15 januari 2008, op de vijfde dag van de openbare verhoren, verscheen voor de commissie Joshua Milton Blahyi, naar eigen zeggen een traditionele

priester van de Sarpo-Krahn.⁷ De integrale verklaring die hij onder ede aflegde is te vinden op de website van de commissie. Zijn relaas is bloedstollend, hartverscheurend en verbijsterend. Het is voor buitenstaanders niet te geloven, niet te bevatten. Opmerkelijk vond ik dat geen van de commissieleden twijfel uitte over het waarheidsgehalte van zijn beschrijvingen van de aard en oorsprong van de tribale rituele praktijken, inclusief mensenoffers die hij had uitgevoerd, en die naar zijn zeggen 20.000 mensen het leven hebben gekost in de periode van 1982 (toen hij zijn eerste initiatie-offer bracht) tot 1996, toen hij met deze praktijken stopte. Ook de door hem uitgevoerde *juju* rond President Samuel Doe, voor wiens spirituele bescherming hij verantwoordelijk was, wekte bij de commissieleden bevreemding noch ongeloof op.

Centraal in zijn getuigenis – naast de gruwelijkheden – staat zijn verplichting, zo zei hij, de belangen van de Krahn te verdedigen, niet alleen president Samuel Doe, maar alle stamleden. En die bescherming vraagt mensenoffers. Overal waar hij vocht – spiernaakt, met slechts schoenen aan, ‘want kleren hinderden mijn spiritualiteit’ – werden vóór en na de gevechten mensenoffers gebracht, meestal kinderen, voor de goden. De politieke leiders, zoals generaal Roosevelt Johnson, waren ervan op de hoogte, maar ook zijn tegenstanders. Wijdverbreid is het geloof in deze praktijken in Liberia. Hij was berucht en gevreesd tijdens de oorlog. Gevraagd naar de rol van president Samuel Doe antwoordde de getuige dat Doe deel uitmaakte van de rituelen, in feite was Doe een van zijn ondergeschikte priesters. Samen hadden zij in de *Executive Mansion* een ‘altaar’ opgericht en er *juju* geïnstalleerd die hem moest beschermen en zijn tegenstanders machteloos moest maken.⁸

In een BBC-interview na zijn getuigenis voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie herhaalde Blahyi zijn bekentenissen en spijt over de gepleegde rituele moorden en het bijbehorende kannibalisme. ‘*I ate children’s heart, ex-rebel says*’, BBC News, 22 januari 2008. ‘Ik at harten van kinderen, zegt ex-rebel.’ Zijn verhaal over mensenoffers tijdens de burgeroorlog is een van de eerste open-

⁷ De Sarpo (ook wel geschreven als Sapo) vormen met de Krahn een van de (vele) Kru-sprekende volkeren die in Liberia en Ivoorkust leven. Er is geen overeenstemming onder deskundigen over de preciese etnische scheidslijnen tussen de diverse Kru-sprekende volkeren in het zuidoosten van Liberia. Volgens Liberiaanse deskundigen bestaat er geen wezenlijk verschil tussen de Krahn, die in Grand Gedeh County leven, en de Sarpo, in Sinoe County. De Kru-sprekende groep van volkeren in Liberia bestaat uit Kru(Klao), Bassa, Dei, Grebo, Krahn, Sarpo (Sapo) en Niffu. Het onderscheid is des te lastiger omdat onder Kru zowel een etnische groep (‘stam’ in officieel Liberiaans jargon) wordt verstaan als een taalkundige groep. De laatstgenoemde groep bevindt zich in het zuidoosten van Liberia, de eerstgenoemde groep leeft tussen de Cestos rivier en Kaap Palmas. Zie Kaart 3.

⁸ Op 26 juli 2006 brak om nog steeds onopgehelderde redenen brand uit in de *Executive Mansion* waar president Sirleaf met buitenlandse staatshoofden en andere genodigden de 159^e verjaardag van de onafhankelijkheid vierden. Enkele verdiepingen liepen zware schade op waaronder de 4^e waar zich de officiële kantoren van de president bevinden. De president was er eind 2012 nog niet teruggekeerd en werkt vanuit het nabijgelegen ministerie van Buitenlandse Zaken.

bare en meest gedetailleerde, maar niet nieuw. Vanaf het begin van de oorlog deden geruchten erover de ronde en gaven al in 1994 de Rooms-Katholieke Kerk-autoriteiten in Liberia aanleiding deze praktijken openlijk af te keuren. De gruwelijke praktijken, soms verricht door kindsoldaten, gingen 'gewoon' door, aangemoedigd en/of getolereerd door de politieke leiders. Straffeloosheid en anarchie waren norm geworden in Liberia. Op *YouTube* staan meerdere filmpjes die Liberiaanse militieleden laten zien, soms nog kinderen, die deze gruwelijke antropomorfische praktijken openlijk tonen.

Het meest sensationeel was de beschuldiging van Tom Woewiyu dat ook Charles Taylor zich hieraan zou hebben schuldig gemaakt. Liberiadeskundige Stephen Ellis, die dit heeft beschreven in zijn boek *The Mask of Anarchy* (1999, zie Leessuggesties), concludeert: 'Waar of niet, deze beweringen worden algemeen geloofd.' Hij werd hiervoor in 2000 door President Charles Taylor voor de rechter gedaagd. Later trok Taylor zijn aanklacht in, niet nader gemotiveerd.

In 1996 legde *General Butt Naked* abrupt zijn AK-47 neer en bekeerde zich tot het christendom. Tegenwoordig is hij predikant, reist rond in Liberia om mensen te bekeren, kannibalisme te veroordelen, is voorganger in de kerk, en vraagt vergeving voor zijn misdaden. Zijn fascinerende getuigenis voor de waarheidscommissie en zijn boek *Trading Priesthood for Priesthood* inspireerden twee Amerikaanse filmmakers, Eric Strauss en Daniele Anastasion, hem vijf jaar te volgen. De documentaire die zij over hem maakten, *The Redemption of General Butt Naked – De bekering van generaal 'Blote Kont'* – presenteerden zij in januari 2012. Als het niet zo afschuwelijk en treurig was, had het komisch kunnen zijn.

Joshua Blahyi, zoals hij thans door het leven gaat, met een christelijke naam, kreeg na zijn getuigenis voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie doodsb bedreigingen en vluchtte aanvankelijk naar Ghana, waar zijn familie nog steeds woont. Sinds enkele jaren is hij terug in Liberia. Hij is ondanks zijn bekering nog steeds gevreesd. De Waarheids- en Verzoeningscommissie concludeerde dat hij verantwoordelijk was voor zijn misdaden maar beval aan dat hij niet zou worden vervolgd vanwege zijn samenwerking met de commissie.

Wat is er met het rapport van de commissie, dat zoveel tumult veroorzaakte, gebeurd? Het rapport verdween in een la, de aanbevelingen zijn nooit in het parlement besproken, president Ellen Johnson Sirleaf heeft het naast zich neergelegd. De straffeloosheid in Liberia duurt voort. Voormalige *warlords* en militieleden, plegers van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, lopen en rijden in Monrovia en elders in het land vrij rond. Sommigen zijn zelfs verkozen in het parlement, zoals Prince Johnson, de moordenaar van president

Doe en – volgens zijn eigen zeggen – van president Thomas Sankara van Burkina Faso. We zouden dat bijna vergeten.

Foto 22 Interim-President Amos Sawyer en de auteur in Den Haag, 1995

Vallen en opstaan

President Ellen Johnson Sirleaf

De eerste keer dat ik over Ellen Johnson Sirleaf hoorde spreken was tijdens mijn docentschap aan de *College of Business and Public Administration, University of Liberia*. Het was in een gesprek met de Dean van de College, Romeo Horton. Hij kende haar goed: zij had tot enkele jaren ervoor lesgegeven aan hetzelfde *College*. Hij noemde haar een van de meest intelligente en integere mensen van de Tolbert-regering, waar zij als *Deputy Minister of Finance* deel van uitmaakte. Ik maakte nader kennis met haar en leerde haar goede reputatie beter begrijpen tijdens mijn *parttime* adviseurschap binnen dat ministerie, ten tijde van de discussie over de verhoging van de rijstprijzen.

Vele jaren later ontmoette ik haar weer, in Parijs in de eerste helft van de jaren negentig. Zij was in die tijd Directeur voor de regio Afrika van het UNDP (*United Nations Development Programme*, het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties, 1992-1997); ik werkte als macro-econoom bij de Afrika Directie van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken. De burgeroorlog in Liberia was in volle gang. We waren in Parijs voor een bijeenkomst van het Special Programme for Africa (SPA), een multi-donor programma onder leiding van de Wereldbank. Hoewel bijna twintig jaar geleden, staat haar voorkomen me zo helder voor de geest alsof het gisteren was. Ze maakte op mij een uitgebluste indruk en leek zich amper te interesseren voor de onderwerpen die werden besproken. Ze speelde ook geen rol van betekenis tijdens de vergadering. Haar gedachten leken ver weg – dat bleken ze ook. We hebben kort over

de oorlog gesproken die aan de gang was. Ze hield zich op de vlakte. Ik wist toen niet wat ik nu weet. Ze was en is nog steeds een heel slimme politica.

Wie is Ellen Johnson Sirleaf?

Tijdens mijn verblijf in Liberia deelde ik haar zonder aarzeling in de categorie ‘Americo-Liberiaan’ in, zowel vanwege haar lichte huidskleur als haar naam. Het was in die jaren in Liberia ook erg ongebruikelijk om je te beroepen op je niet-Americo-Liberiaanse identiteit. Iedereen, niet alleen ik, ging er van uit dat zij een ‘Americo’ was. Pas veel later maakte zij zelf een eind aan dit verkeerde beeld door in het openbaar haar afkomst uit de doeken te doen.¹ Ik ga hier wat dieper op haar achtergrond in, enerzijds vanwege het historische belang van haar persoon, anderzijds omdat haar achtergrond een goede illustratie vormt van een bepaalde sociale en politieke klasse in Liberia.

De vader van Ellen Johnson Sirleaf was de zoon van een Gola-stamhoofd, Jahmale, en een van zijn vrouwen, Jenneh, in het dorp Julejuah, in Bomi County, niet ver (40 km) ten noordwesten van Monrovia. Hij werd naar de hoofdstad gestuurd waar hij zijn naam veranderde in Johnson, naar president Hilary Johnson, de eerste president van Liberia die in Afrika, Liberia, was geboren (1884-1892). Haar vader groeide op in een Americo-Liberiaanse familie, McGritty. Veel *country boys* die bij Americo-Liberiaanse families in huis terechtkwamen werden behandeld als huisslaafje en haar vader overkwam hetzelfde. Uiteindelijk werd hij toch een succesvol advocaat en zelfs de eerste inheemse vertegenwoordiger in het nationale parlement.

De moeder van Ellen Johnson Sirleaf kwam uit Greenville, Sinoe County, meer naar het zuiden, aan de kust. Ze was de dochter van een arme marktkoopvrouw, Juah Sarwee, en een Duitse handelaar (wat de lichte huidskleur in de familie verklaart). Omdat haar moeder niet voor haar kon zorgen, werd zij ook naar Monrovia gestuurd, waar zij eerst bij een Americo-Liberiaanse familie terechtkwam die haar ook vernederde en als slaafje gebruikte. Later werd zij door een kinderloze Americo-Liberiaanse, Cecilia Dunbar, geadopteerd en opgevoed alsof ze haar eigen kind was.

Ellen Johnson werd op 29 oktober 1938 geboren in Monrovia, waar zij op 17-jarige leeftijd trouwde met James Sirleaf. Het huwelijk eindigde met een scheiding. Thans is Ellen Johnson Sirleaf, zoals zij zich bleef noemen, weduwe en moeder van vier zonen, met zes kleinkinderen.

¹ Dit deel over Ellen Johnson Sirleaf is deels gebaseerd op *Ellen Johnson Sirleaf 1st elected female African President* van de website *Liberia: Past and Present of Africa's Oldest Republic* (in de periode 2005–2011 gepubliceerd door mijzelf op basis van eigen onderzoek) en deels op mijn blog *Liberian Perspectives*. Ook is hier gebruik gemaakt van gegevens uit *This child will be great* (2009), de autobiografie van Ellen Johnson Sirleaf (in samenwerking met Kim McLarin).

Ellen Johnson Sirleaf studeerde economie en openbare financiën aan Harvard; na voltooiing keerde ze terug naar Liberia en werkte in de regering Tolbert. Ten tijde van de coup van Samuel Doe was ze minister van Financiën en verbleef ze, bij toeval, in het buitenland en ontsnapte zo aan de wrede executie op het strand. Haar stormachtige betrekkingen met Samuel Doe – ze werkte kort met hem samen – heeft zij uitvoerig beschreven in haar autobiografie. Een conflict met de *high-school kid* president kon niet uitblijven. Ze kreeg huisarrest opgelegd, belandde uiteindelijk in de gevangenis, maar wist op wonderbaarlijke manier te ontsnappen. Het verhaal van deze jaren leest als een spannende thriller, maar bezorgt de lezer kippenvel want het betreft hier geen fictie.

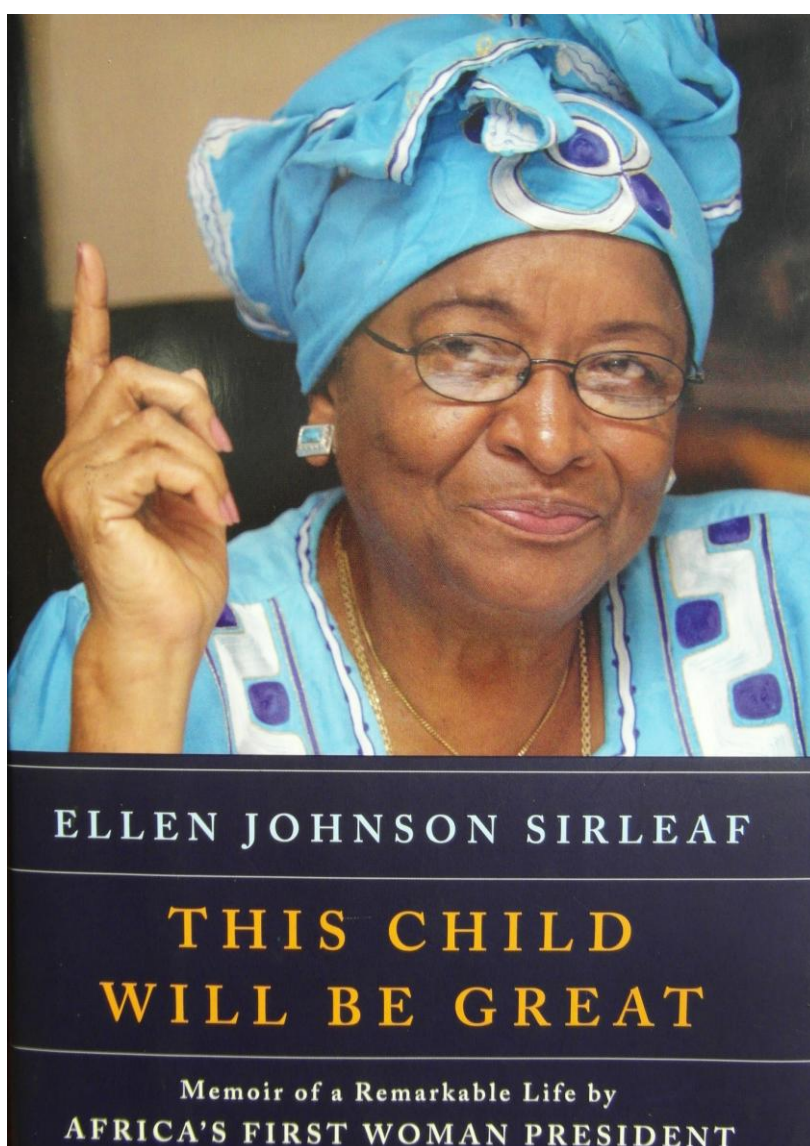

Foto 23 Ellen Johnson Sirleaf's autobiografie
This child will be great, 2009

Haar leven is een aaneenschakeling van pieken en dalen, van vallen en opstaan. De presidentiële verkiezingen van 1997 verloor ze van haar inmiddels grote rivaal, Charles Taylor. Toen deze in augustus 2003 gedwongen werd tot aftreden was ze aanwezig bij de keuze van zijn opvolger. Volgens haar autobiografie was haar plaats in de coulissen, maar volgens insiders als Tom Woewiyu was zij zeer nadrukkelijk aanwezig, en met duidelijke ambities: de hoogste prijs, ofwel het presidentschap. Het werd uiteindelijk de 'neutrale zakenman' Gyude Bryant als interim-leider.

Twee jaar later deed ze weer mee met de presidentiële verkiezingen. Haar belangrijkste concurrent was George Weah, een internationaal bekende voetbalvedette, drie maal Afrikaans voetballer van het jaar. In 1995 werd hij uitgeroepen tot Afrikaans voetballer van het jaar, Europees voetballer van het jaar en Wereldvoetballer van het jaar. Een vermogend man die zich bij veel gelegenheden bereid toonde zijn rijkdom te delen met anderen. Ex-voetballer – nu presidentskandidaat – George Weah had met name een grote aantrekkingskracht op de Liberiaanse jeugd.

Ze versloeg hem in de tweede ronde van de verkiezingen met een ruime marge en werd in januari 2006 geïnaugureerd als Liberia's eerste democratisch gekozen vrouwelijke president en een primeur voor Afrika. Inmiddels had ze de bijnaam *Iron Lady* verworven, 'Ijzeren Dame', wat na het voorgaande voor zich moge spreken. Hoewel ze tijdens haar verkiezingscampagne had aangekondigd geen tweede termijn te willen, deed ze in 2011 toch weer mee met de presidentiële verkiezingen. Zestien kandidaten waren in de race voor het presidentschap, waaronder de notoire vroegere *warlord* Prince Johnson en de politieke veteraan Tipoteh. Laatstgenoemde geeft me aanleiding tot het vermelden van een kenmerkend detail: Togba Nah Tipoteh is de oom van ... George Weah. Het illustreert nogmaals het *family affair* karakter van de Liberiaanse politiek.

George Weah was weer Sirleaf's grote tegenstander, maar hij had zich deze keer verzekerd van een man van allure en een 'oude rot in het vak' als presidentskandidaat, Winston Tubman. Weah zelf was kandidaat voor het vicepresidentschap. Winston Tubman is de neef van de vroegere president Tubman en had rechten aan Harvard gestudeerd. Hij was een succesvolle advocaat in Liberia voordat hij bij de Verenigde Naties zijn loopbaan internationaal voortzette.

Sirleaf en Tubman zijn nagenoeg even oud en ze kennen elkaar goed. Tubman is evenals Sirleaf afkomstig uit het *establishment*, de Americo-Liberiaanse elite, al heeft hij in tegenstelling tot zij géén tribale wortels. In de VS hadden beiden deelgenomen aan de bijeenkomsten van de PAL, de *Progressive Alliance of Liberia*, waarmee de roep voor het einde van de eenpartijstaat, die de val van de Americo-Liberiaanse hegemonie inluidde, was begonnen. Winston Tubman was in 1985 lid geweest van de Nationale Grondwettelijke Commissie, voorgezeten

door Amos Sawyer, die in opdracht van PRC-voorzitter Samuel Doe een nieuwe grondwet had voorbereid. Winston Tubman was er evenals Ellen Johnson Sirleaf bij geweest toen in 1990 in Banjul, Gambia, een interim-regering werd samengesteld onder leiding van Amos Sawyer. In 2005 had Winston Tubman ook een gooi gedaan naar het presidentschap, als kandidaat van de oude partij van Samuel Doe, maar verloren. Nu deed hij dus wéér mee, ditmaal onder de vlag van Weah's partij. De Liberiaanse politiek leek weer terug bij af, met een hoofdrol voor de bekende families.

Na een bij vlagen stormachtige verkiezingsperiode kwam de 'IJzeren Dame' eind 2011 opnieuw als winnares uit de bus, aan de vooravond van de tweede ronde gelauwerd vanuit het verre Stockholm, met de (gedeelde) Nobelprijs voor de Vrede; een gebaar dat door haar tegenstanders in Liberia slecht werd ontvangen.

In januari 2012 werd de 73-jarige Ellen Johnson Sirleaf beëdigd voor een tweede mandaat van zes jaar. Bij het einde van haar tweede termijn, in 2018, zal ze de langst regerende president van Liberia zijn sinds 1971.

Foto 24 President Sirleaf kreeg op 9 november 2012 in Tilburg een eredoctoraat. Links de Liberiaanse ambassadeur Francis Karpeh, rechts de voorzitter van het Stichtingsbestuur van Tilburg University, Ruud Lubbers.

Ellen Johnson Sirleaf: een omstreden president met grote verdiensten

In de meeste Afrikaanse landen wordt het bestuur van het land vereenzelvigd met de president en Liberia vormt hierop geen uitzondering. Tegelijk met de presidentiële verkiezingen worden er verkiezingen voor het parlement gehouden, maar ongeacht de uitkomst – of de partij van de president wel of niet een gewone of zelfs een absolute meerderheid heeft – in de regel fungeert het parlement als een *rubber stamp* parlement. In Liberia worden slechts op drie bestuurlijke niveaus verkiezingen gehouden: voor het presidentschap, het parlement, en op (traditioneel) dorpsniveau. De president van het land beslist over alle andere benoemingen, op alle andere niveaus.

De parlementaire goedkeuring van wetten en de jaarlijkse begroting en de eventuele amendementen hierop hebben, evenals de discussies binnen dit instituut, een hoog ritueel karakter. Dit legt een bijzondere verantwoordelijkheid bij de president, die besluiten neemt, maar voor de uitvoering ervan afhankelijk is van de door haar benoemde leden van het kabinet, regeringsinstellingen, staatsbedrijven, en andere overheidsdiensten, inclusief politie en leger. Het benedenmaatse functioneren en de onvoldoende scheiding van de drie machten – wetgevende, uitvoerende en rechterlijke – en de afwezigheid van een goed werkend systeem van *checks and balances* behoren tot de belangrijkste obstakels voor het creëren en handhaven van de rechtstaat, de *rule of law*.

Tegen deze achtergrond bezien heeft president Ellen Johnson Sirleaf tijdens haar eerste en het begin van haar tweede termijn formidabele prestaties geleverd en tegelijkertijd aanleiding gegeven tot nogal wat kritiek. In het algemeen zijn vriend en vijand het erover eens dat Liberia in deze periode na de verwoestende burgeroorlogen geen betere persoon had kunnen hebben om het land te besturen. Sommigen gaan zelfs zo ver haar de beste president van het land ooit te noemen. Dit neemt niet weg dat de kritiek van Liberianen op haar niet mals is en zelfs lijkt toe te nemen. Internationaal lijken haar gezag en imago ook aan het afnemen. Laten we eens naar de feiten kijken.

Haar grootste prestaties zijn het gevolg van haar competentie, ervaring en indrukwekkend internationaal netwerk van relaties met sleutelfiguren in regeringen en internationale instellingen. Hoog bovenaan staat de kwijtschelding van de buitenlandse schuld van 4,6 miljard dollar die als een molensteen om de nek van Liberia hing: niet in staat om de verschuldigde rente te betalen, laat staan de aflossing, en tegelijkertijd een belemmering voor de toegang tot nieuw kapitaal. Ongeveer eenderde van de totale buitenlandse schuld was verschuldigd aan multilaterale schuldeisers, voornamelijk de *Bretton Woods* instellingen in Washington – IMF en Wereldbank – en tweederde aan bilaterale en commerciële schuldeisers (respectievelijk 1,5 miljard en 3,1 miljard dollar).

Met haar Wereldbankachtergrond lukte het Sirleaf om samen met haar minister van Financiën, Antoinette Sayeh – die bij de Wereldbank in Washington werkte voordat zij Minister van Financiën werd in het eerste kabinet van president Sirleaf – Liberia binnen korte tijd in aanmerking te laten komen voor schuldenverlichting in het kader van het *Enhanced HIPC Initiative*, een schuldenreguleringmechanisme van IMF en Wereldbank. Toen de schuldkwijtschelding eenmaal op de rails was gezet, keerde Antoinette Sayeh terug naar Washington, waar zij in 2008 Directeur Afrika van het IMF werd. In 2010 bereikte Liberia het zogenaamde voltooiingspunt, na aan een aantal voorwaarden voldaan te hebben, en was de 4,6 miljard dollar schuldenovereenkomst een feit. De bijdrage van het IMF hieraan was de hoogste ooit binnen HIPC-kader, 730 miljoen dollar.

Een ander belangrijk wapenfeit van President Sirleaf betreft het aantrekken van buitenlandse investeerders, in belangrijke mate mogelijk gemaakt door de schuldkwijtschelding. De moderne economie van Liberia was vóór de burgeroorlogen gebaseerd op de plantagesector en de mijnbouwsector, beide in buitenlandse handen. Investeerders waren door de gevechten massaal weggetrokken. Het land beschikt over aanzienlijke natuurlijke rijkdommen: goud, diamanten, ijzererts, tropisch hout en – sinds kort – olie, en heeft groot potentieel in de landbouwsector, met name rubber en palmolie. Het lukte Sirleaf voor een totaalbedrag van ongeveer 20 miljard dollar aan concessieovereenkomsten met buitenlandse investeerders af te sluiten – zonder meer een topprestatie. Kaart 7 brengt de veelbelovende plannen en activiteiten in uitvoering helder in beeld. Indien ten volle gerealiseerd zullen deze investeringen een sleutelrol kunnen vervullen in het economisch herstel van het land. Misschien leiden zij zelfs tot een herhaling van de spectaculaire economische groei van de jaren zestig van de vorige eeuw. Hopelijk slagen de Liberianen er dan deze keer in de fout uit het verleden te vermijden: ‘groei zonder ontwikkeling’.

De eerste van een reeks grote deals met grote investeerders was die met *ArcelorMittal* in 2006, kort na haar aantreden als Liberia's eerste vrouwelijke president. Het Europees-Indiase staalconglomeraat gaat volgens de plannen voor 1 miljard dollar de rijke ijzerertsvoorraden in Nimba County ontginnen, de vroegere Yekepa-mijn van het Zweeds-Amerikaanse mijnbedrijf LAMCO rehabiliteren, de spoorlijn van Yekepa naar de havenstad Buchanan herstellen, en 70 km weg tussen Yekepa en Ganta asfalteren. In 2011 vond de eerste, symbolische, verscheping van ijzererts vanuit Liberia sinds de burgeroorlog plaats. In 1992 was voor het laatst ijzererts uitgevoerd. Verder sloot de Liberiaanse regering in 2009 een overeenkomst met China voor de exploitatie van het ijzererts in het Bong gebergte, in het gelijknamige Bong County, waar voorheen de Duitse *Bong Mining Company* actief was. De investeringen zouden kunnen oplopen tot

Kaart 7 De moderne economie

2,7 miljard dollar. Bovendien slaagde president Sirleaf erin om investeerders voor de belangrijke ijzerertsvoorraden in het Putu gebergte in het oosten van het land aan te trekken. Het grote Russische staalconcern *Severstal* tekende hiervoor in 2012. Reeds lang is bekend dat er zich in dit gebied in Grand Gedeh County grote reserves bevinden, maar niet eerder was het een regering gelukt er investeerders voor aan te trekken. *Severstal* heeft zich hierbij gecommitteerd om een spoorlijn aan te leggen van Putu naar de haven van Greenville, in Sinoe County, voor de uitvoer van het ijzererts. Daarnaast is afgesproken dat *Severstal* een *all-weather* weg zal aanleggen van Putu naar Greenville. Voorlopig bedraagt het investeringsbedrag een relatief bescheiden 66 miljoen dollar. Onduidelijk is hoe realistisch een andere concessieovereenkomst is die Liberia in 2010 overeenkwam met een consortium bestaande uit *Sesa Goa Ltd*, een dochteronderneming van *Vedanta Resources* – India's grootste ijzerertsexporteur – en de financieringsmaatschappij *Elenitlo*. Begin 2013 maakte Sesa Goa bekend dat het in de komende vier jaar 2,4 miljard dollar gaat investeren in de ijzerertsvoorraden in Lofa County, in het noordwesten van het land. *Western Cluster Ltd*, een dochteronderneming van *Sesa Goa Ltd*, wil ijzermijnen in het westen exploiteren: in het Bea gebergte, in Bomi Hills en de *Mano River Mines* op de grens met Sierra Leone. Ook in 2010 werd bekend dat *BHP Billiton* en de regering van Liberia een belangrijke exploratieovereenkomst hadden afgesloten voor ijzerertsvoorraden in Bong, Grand Bassa, Margibi en Nimba Counties. Het investeringsbedrag zou in dit geval zelfs kunnen oplopen tot 3 miljard dollar.

Behalve ijzererts heeft Liberia ook goud, diamanten en olie. Goud en diamanten worden al sinds mensenheugenis artisanaal gewonnen, in onbekende hoeveelheden. Twee grote buitenlandse maatschappijen staan klaar om van Liberia een belangrijk goud-exporterend land te maken. Het zijn *Aureus Mining*, uit Canada, dat met het *New Liberty* goudproject in de Bea-bergen van Grand Cape Mount County Liberia's eerste commerciële goudmijn zal exploiteren, en het Engelse *Hummingbird Resources* dat aan de andere kant van het land, in het zuidoosten, investeert en ook deelneemt in projecten van andere mijnbouwbedrijven, waaronder het belangrijke Dugbe goudproject. De op de Kaaimaneilanden geregistreerde investeringsonderneming *Endeavour Mining* en het Amerikaanse mijnbouwbedrijf *Newmont* hebben zich bij deze twee gevoegd, al zijn hun activiteiten nog in het exploratiestadium.

De activiteiten in de diamantsector vormen een heel ander verhaal. Deze schimmige wereld ontsnapt nog steeds aan de controle van de Liberiaanse regering. De recente erkenning van de minister van Land- en Mijnbouw dat de regering slechts in staat is naar schatting ongeveer 60 procent van de uitgevoerde diamanten te traceren naar hun productiegebied spreekt boekdelen en creëerde internationaal de nodige ophef in verband met de zogenoemde

Kimberley-afspraken. Deze hebben betrekking op het bestrijden van de handel in 'conflict-diamanten' en willen voorkomen dat deze zonder regeringscertificaat van origine worden verhandeld op de internationale diamantmarkt. Het falende toezicht kwam de Liberiaanse regering op een reprimande van de VN te staan.

In 2011 kwamen de regering van Liberia en de Amerikaanse oliemaatschappij *Chevron* een concessieovereenkomst overeen die de grootste werd uit de geschiedenis van het land. Zij ondertekenden een overeenkomst voor de winning van olie off-shore. Aan de deal ging een corruptieschandaal vooraf waarbij onder meer parlementsleden waren betrokken. De overeenkomst heeft het indrukwekkende prijskaartje van 10,7 miljard dollar. Verschillende internationale oliemaatschappijen staan te trappelen van ongeduld om het voorbeeld van *Chevron* te volgen, waaronder het Amerikaanse *Exxon Mobil*. Zij zijn erg geïnteresseerd in Liberia's potentieel grote *off-shore* olievoorraden.

Ook in de plantagesector werden spectaculaire overeenkomsten met buitenlandse investeerders gesloten. De belangrijkste overeenkomst betreft een investering van 3,1 miljard dollar die in 2009 werd overeengekomen met een Maleisisch agro-industrieel conglomeraat van ondernemingen, *Sime Darby*. De multinational is de grootste industriële groep in Maleisie en 's werelds grootste palmolieproducent. *Sime Darby* en de regering van Liberia ondertekenden een concessieovereenkomst voor 220.000 ha met een looptijd van 63 jaar voor de aanleg van palmolie- en rubberplantages. *Sime Darby Liberia* gaat deze plantages exploiteren in het westen van het land, in Grand Cape Mount, Bomi, Bong en Gbarpolu Counties en is al begonnen in Grand Cape Mount County. Dit verloopt overigens niet zonder problemen en conflicten met de plaatstelijke bevolking over het eigendomsrecht op gronden die in een aantal gevallen al eeuwen door dorpen worden gebruikt in een systeem van wissellandbouw waarbij landbouwgronden tijdelijk braak liggen.

In het zuidoosten van het land is eind 2010 een andere oliepalmonderneming van start gegaan, *Golden Veroleum – Liberia* (GVL), met investeringen in oliepalmpantages en een palmoliecomplex die kunnen oplopen tot 1,6 miljard dollar. GVL heeft financiële en technologische banden met verwante bedrijven in Zuidoost-Azië (Maleisië, Indonesië en Papoea Nieuw-Guinea), waaronder *Golden Agri-resources Ltd*, onderdeel van de Indonesische *Sinar Mas Group*. De concessieovereenkomst tussen Liberia en GVL heeft een looptijd van 65 jaar en betrekking op 350.000 ha waarvan 220.000 ha voor eigen plantages op nog nader aan te wijzen land in Sinoe, Grand Kru, River Cess, River Gee en Maryland Counties. Waarnemers maken zich zorgen over de afwezigheid van een contractuele verplichting om lokale bewoners in deze gebieden te informeren over de selectie van hun land voor plantagedoeleinden.

In de rubbersector was *Firestone-Liberia* met de aankoop van de Amerikaanse *Firestone Tire & Rubber Company* door *Bridgestone*, aan de vooravond van de burgeroorlog in 1988, in Japanse handen overgegaan. De gevechten verhinderden normale plantage- en productie-activiteiten, niet alleen van *Firestone* maar ook van de andere grote buitenlandse plantage-ondernemingen. Gebouwen en andere infrastructuur werden beschoten en geplunderd en nieuwe investeringen bleven uit. In de loop van het conflict verlieten de buitenlandse eigenaren het land; de rubber werd erna in veel gevallen illegaal getapt door *warlords* en arme Liberianen.

Bridgestone hervatte de bedrijfsactiviteiten op de beroemde Harbel-plantage, vlakbij Robertsfield International Airport, al vóór Sirleaf's verkiezing in 2005. *Firestone-Liberia* heeft met een landoppervlakte van ongeveer 500.000 ha nog steeds de grootste concessieovereenkomst in Liberia en exploiteert in Harbel de grootste natuurlijke rubberplantage ter wereld. Kort na haar aantreden kwam president Sirleaf met de Japanse eigenaren van de *Bridgestone Group* nieuwe afspraken overeen, die de overeenkomst die was gesloten door de corrupte tijdelijke regering van Gyude Bryant vóór haar, verving. Tachtig jaar na de start van *Firestone's* activiteiten in Liberia (1926) begon de onderneming daarmee aan een nieuwe start. Inmiddels heeft het zo'n 85 miljoen dollar geïnvesteerd.

Tot slot de exploitatie van de rijke tropische bossen. In Liberia bevindt zich het grootste oorspronkelijke regenwoud van West-Afrika – 43 procent van het tropische regenwoud van het Boven-Guinese stroomgebied – met naar schatting zo'n 250 verschillende soorten bomen. Meer dan 40 procent van het land is bedekt met tropische bossen, ofwel 4,3 miljoen ha. Liberia heeft ook een rijke fauna waarvan een aantal zeldzame soorten die met uitsterven worden bedreigd. Met ruim 400 verschillende soorten vogels is Liberia bovendien een ornitologisch paradijs te noemen. In 2012 maakte *Global Witness* bekend dat in de afgelopen zes jaren meer dan 60 procent van het regenwoud voor houtkap was weggegeven aan houtmaatschappijen. Volgens het rapport wordt de houtkap in Liberia gekenmerkt door fraude, corruptie en wanbeheer. Het alarmerende rapport gaf de regering aanleiding een onderzoek aan te kondigen, maar van de twee in politiek opzicht hoofdverantwoordelijken stapte alleen het hoofd van de *Forestry Development Authority* (FDA) op. De minister van Landbouw bleef aan. Critici van president Sirleaf wezen op haar nauwe banden met de minister, Florence Chenoweth, die haar collega was in de regering van president Tolbert in de jaren zeventig van de vorige eeuw (zie hierboven, 'The day Monrovia stood still').

Foto 25 Liberia: 80 jaar grondstoffenleverancier

Foto 25a Ondanks 80 jaar rubberproductie

Foto 25b vindt nog steeds geen lokale verwerking van rubber plaats

In tegenstelling tot de schuldkwijtschelding leveren deze concessie-overeenkomsten, hoe belangrijk ze ook zijn, Liberia op korte termijn nauwelijks directe voordelen op. Het gaat in bijna alle gevallen om langetermijninvesteringen die bovendien afhankelijk zijn van de internationale economische conjunctuur. Deze is niet bijzonder gunstig anno 2012. Niettemin schat het IMF dat deze investeringen de Liberiaanse schatkist de komende tien jaar zo'n 2 miljard dollar aan belastingen en royalties kunnen opleveren. Daarnaast is er het effect op de werkgelegenheid, dat voor de investeringen in de landbouw groter is dan voor die in de mijnbouw. Een onopgelost probleem vormt de aanspraak op het land: het door de regering aan de buitenlandse investeerder(s) 'weggegeven' land is vaak in gebruik van zelfvoorzieningsboeren die zich aldus bedreigd voelen in hun dagelijks overleven. Dit resulteert in een belangrijke bron van conflicten die een bedreiging vormen voor de politieke stabiliteit.

President Sirleaf erfde van haar voorganger, interim-leider Gyude Bryant, ook een controversieel samenwerkingsprogramma met een groep internationale donoren dat institutionele hervormingen beoogde. Dat laatste klinkt mooi, maar werd door de samenwerkende donoren vooral als een anticorruptiemaatregel in het kader van de heropbouw van het land gezien, terwijl kritische Liberianen het vernederend neokolonialisme noemden. De internationale donorgroep omvatte de Afrikaanse Unie, de Verenigde Naties, de Europese Unie, ECOWAS, de Wereldbank en de Verenigde Staten.

In september 2005, dus een half jaar voor haar beëdiging als president, had interim-leider Bryant – niet democratisch gekozen, maar door een selecte groep 'uitverkoren' – een overeenkomst getekend die bekend is geworden onder zijn afkorting GEMAP (*Governance and Economic Management Assistance Programme*). Buitenlandse financiële deskundigen kregen hiermee (mede-)handtekeningsbevoegdheid inzake de uitgaven van een aantal sleutelministeries en instellingen: de Centrale Bank van Liberia, staatsondernemingen en andere regeringsinstellingen. Bovendien werden de inkomsten van deze staatsondernemingen op aparte rekeningen gezet om plundering door gewetenloze politici en hoge regeringsambtenaren te voorkomen en kregen de buitenlandse experts bevoegdheid inzake managementcontracten en internationale aanbestedingsprocessen van deze bedrijven voor de aankoop van goederen en/of het verwerven van diensten. Het was duidelijk: Liberia was onder voogdij geplaatst.

Er zat president Sirleaf weinig anders op dan het programma volgens plan uit te voeren. Niet alleen wist zij als geen ander dat het politiek niet handig is donoren tegen de haren in te strijken, zij had hen ook hard nodig, zowel voor het schuldkwijtscheldingsproces als voor de continuering van UNMIL. Ook had zij tijd nodig om haar eigen mensen in stelling te brengen. Eind 2009 droegen de buitenlandse experts, voornamelijk Amerikanen, de handtekeningsbevoegdheid

weer over aan hun Liberiaanse counterparts en kwam aan dit controversiële onderdeel van dit samenwerkingsprogramma een einde. Andere onderdelen, met name op het gebied van institutionele hervormingen en capaciteitsversterking, werden gecontinueerd.

Tot slot, UNMIL, de *United Nations Mission in Liberia*. Het vertrek van president Charles Taylor in 2003 was gevolgd door de komst van een contingent VN-militairen, UNMIL, dat op zijn hoogtepunt 15.000 militairen en 1200 politiemensen omvatte. Nog steeds is het met 10.000 mensen aanwezig, al is het besluit genomen om het aantal drastisch te verminderen, naar 8000, en uiteindelijk, in 2015, naar 3750. De VN-militairen zijn hard nodig. Liberia beschikte in 2003 niet meer over een onafhankelijk, competent, effectief en betrouwbaar nationaal leger. Dit was wel nodig, om de strijdende partijen te ontwapenen, de militieleden te demobiliseren en het weer oplaaien van de vijandelijkheden te voorkomen. Als Directeur Afrika van het VN-Ontwikkelingsprogramma, met rang van assistent secretaris-generaal van de Verenigde Naties, was president Sirleaf vertrouwd met de werking van het VN-systeem en had ze toegang tot de sleutelfiguren in dit soms logge apparaat, met name Kofi Annan, de Ghanese secretaris-generaal van de organisatie. Na zijn vertrek in 2007 deed ze succesvol zaken met zijn opvolger Ban Ki-Moon. Ze kreeg hiervoor de belangrijke steun van de regering van de Verenigde Staten, die vrede en politieke stabiliteit in Afrika en in het algemeen en West-Afrika (en in de Hoorn van Afrika!) in het bijzonder hoog op de politieke agenda had gezet. Enerzijds wil de VS *failed states* vermijden die een aantrekkelijke basis vormen voor terroristische organisaties zoals *Al Qaida* en een doorvoerhaven zijn voor drugs, met name cocaïne uit Zuid-Amerika. Duidelijke voorbeelden zijn in dit verband Somalië en Guinee-Bissau, waar zich Mali dreigt bij te gaan voegen als gevolg van het politieke vacuum en de anarchie in dit land na de staatsgreep in 2012. Anderzijds neemt West-Afrika een belangrijke plaats in de Amerikaanse energievoorzieningsstrategie in: de levering van olie aan de Amerikaanse economie ter vermindering van de afhankelijkheid van olie uit de Arabische landen. Het belangrijkste West-Afrikaanse land in dit opzicht is Nigeria.

Een Liberiaanse vriend met wie ik het voorgaande besprak reageerde schouderophalend, maar er was een bittere toon in zijn stem toen hij zei: *'We have foreign experts in key positions in government institutions. We need foreign investors to develop the country. We need foreign troops to keep the peace. Where is our independence? Liberia is a paradise lost.'* 'We hebben buitenlandse deskundigen op sleutelposities in het bestuur van het land. We hebben buitenlands kapitaal nodig om het land te ontwikkelen. We hebben buitenlandse troepen nodig om de vrede te bewaren. Wat is er van onze onafhankelijkheid gebleven? Liberia is een verloren paradijs.'

Honderdduizenden Liberianen zijn het klaarblijkelijk hiermee zó eens dat zij ‘met hun voeten hebben gestemd’. Volgens sommige schattingen bedraagt de omvang van de Liberiaanse diaspora, bijna tien jaar na de beëindiging van de tweede burgeroorlog met het vertrek van president Charles Taylor, een half miljoen mensen. Bijna 100.000 van hen hebben hun toevlucht gezocht tot de Verenigde Staten (zie Box 9).

Box 9 De verspreiding van Liberianen over de wereld²

Volgens schattingen van Liberiaanse koepelorganisaties leven er 500.000 Liberianen buiten Liberia, verspreid over alle continenten. Mogelijk is dit een overschatting en is het werkelijke aantal beduidend lager (zie hieronder), maar wel gaat het hier in veel gevallen om Liberia's best opgeleide en best getrainde mensen, met de meeste beroepservaring. Naar schatting 30 à 40 procent van de opgeleide Liberianen heeft hun land verlaten. De meesten van hen werken in het buitenland. Onder hen bevinden zich architecten, academici, artsen, verpleegkundigen, onderwijzers, ingenieurs, bankiers, managers, zakenlui en IT- en telecommunicatie-deskundigen. Jaarlijks maakt de Liberiaanse diaspora tussen de 100 en 350 miljoen dollar over naar Liberia, wat gelijk staat aan 10–30% van Liberia's bruto binnenlands product (BBP).

Hierbij dient te worden aangetekend dat het om drie redenen niet eenvoudig is een precies beeld te krijgen van de omvang en de spreiding van Liberianen in het buitenland. Belangenorganisaties kunnen de omvang van de Liberiaanse gemeenschap in een land of staat (van de VS) overschatten om hun eigen belangrijkheid te vergroten. Daarnaast is de omvang van de Liberiaanse gemeenschap in een land of staat geen constant gegeven, maar afhankelijk van de mobiliteit van individuele Liberianen, soms beïnvloed door een restrictieve lokale of nationale wetgeving. Ook zijn – om verschillende redenen – niet persé alle Liberianen in een land of staat aangesloten bij een van de vele organisaties van Liberianen in het buitenland.

De Liberiaanse diaspora in de Verenigde Staten

Er bestaat een duizelingwekkend groot aantal organisaties van Liberianen in het buitenland, mede door de verschillende wijzen waarop Liberianen zich organiseren. De meeste organisaties lijken te zijn opgericht op stammenbasis, in elk geval is dit het geval in de Verenigde Staten. De grootste zijn de *United Bassa Organization in the Americas* (UNIBOA), de *National Krao (Kru) Association in the Americas* (NKAA) en de *Federation of Liberian Mandingo Associations in the USA* (FELMAUSA).

Het zijn koepelorganisaties met afdelingen in verschillende staten. Zo heeft de UNIBOA aangesloten organisaties in 12 verschillende staten en in de federale hoofdstad Washington, evenals de FELMAUSA (maar niet dezelfde staten) en de NKAA in 9 staten plus Washington. De UNIBOA en de NKAA, opgericht in het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw, behoren tot de oudste Liberiaanse organisaties en waren een bron van inspiratie voor andere Liberianen met een stammenachtergrond. De meeste organisaties van Liberianen in de VS zijn echter van recente datum, zoals de *United Sarpo Association in the Americas* (USAA). Ze zijn vaak opgericht door Liberiaanse vluchtelingen.

Ook hebben Liberianen zich georganiseerd op basis van hun regionale afkomst in Liberia, zoals de *National Association of Cape Mountainians in the Americas* (NACMA) en op religieuze basis (*Liberian Episcopalian Community in the USA*, LECUSA). Verder bestaan er organisaties

² Bron: Onderzoek van de auteur via internet gebruikmakend van in de tekst genoemde zoektermen.

naar beroepsgroepen zoals de *Association of Liberian Lawyers in the Americas* (ALLA) en de *Association of Liberian Ministers in the USA* (ALIMUSA). Het *Liberian Professional Network* (LPN) heeft volgens de eigen website meer dan 5000 leden, verspreid over alle continenten.

Veel organisaties zijn genoemd naar de stad of de staat van de VS waarin Liberianen verblijven. Internetonderzoek wees uit dat in tenminste 22 staten en in de federale hoofdstad Washington Liberianen wonen. Waarschijnlijk wonen er in vrijwel elke staat Liberianen. De staat Minnesota herbergt vermoedelijk de grootste Liberiaanse gemeenschap in de Verenigde Staten, georganiseerd in de *Organization of Liberians in Minnesota* (OLM). Zij geven zelfs een eigen krant uit, *The Liberian Journal*. Daarnaast wonen in de staten New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania en Rhode Island grote Liberiaanse gemeenschappen.

Er verblijven in totaal naar schatting 100.000 Liberianen in de Verenigde Staten. De meesten van hen zijn op enigerlei wijze vertegenwoordigd in de *Union of Liberian Associations in the Americas* (ULAA), de nationale overkoepelende organisatie van alle organisaties van Liberianen in de Verenigde Staten (en Canada), met 23 vertegenwoordigingen in tenminste 13 staten en in Washington.

Grote interne spanningen bestaan tussen en binnen de lokale organisaties en afdelingen en hun individuele leden. Liberianen in het buitenland lijken net zo verdeeld als hun familieleden en stamgenoten in Liberia zelf. Discussies tussen Liberianen op internetfora als de *Liberian Diaspora Forum*, de *Coalition of Concerned Liberians* en de *OnLiberianMedium Group* zijn daar een levend bewijs van.

De Liberiaanse diaspora buiten de Verenigde Staten

- Europa

ULAA's Europese zusterorganisatie is de *European Federation of Liberian Associations* (EFLA), gevestigd in Gent, België. Nationale organisaties in 15 Europese landen maken er deel van uit: België, Denemarken, Duitsland, Finland (aspirant-lid), Frankrijk, Ierland, Italië (aspirant-lid), Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Polen, Slovenië, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland.

Het is niet bekend hoe representatief de aangesloten nationale organisaties zijn, hoeveel Liberianen zij vertegenwoordigen. Zelfs het totale aantal Liberianen in deze (en andere) Europese landen is niet bekend. Een voorzichtige persoonlijke schatting van mijzelf komt niet verder dan 25.000 à 30.000 Liberianen in Europa.

- Afrika

Een onbekend aantal Liberianen verblijft nog steeds in Liberia's buurlanden Ivoorkust, Guinee en Sierra Leone. Ook wonen grote aantallen in de Engelstalige West-Afrikaanse landen Ghana en Nigeria. Persoonlijk kwam ik na de beëindiging van de tweede burgeroorlog in Liberia (2003) in Johannesburg, Zuid-Afrika, Liberianen tegen. Zelfs in Franstalige landen als Senegal en Marokko kan men Liberianen aantreffen die er al jaren wonen.

De meeste Liberianen in deze landen zijn ooit gevlucht tijdens de burgeroorlog. Oorspronkelijk ging het hier om vele honderdduizenden mensen. Begin januari 2013 werd de laatste groep Liberiaanse vluchtelingen in het buitenland (Guinee) door de vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties teruggebracht naar Liberia, waarmee het door de VN gesponsorde hervestigingsprogramma officieel ten einde kwam. Een onbekend aantal Liberianen heeft er om verschillende redenen de voorkeur aan gegeven niet terug te keren naar hun Land of Liberty. Het zou hier om 100.000–200.000 Liberianen kunnen gaan, waarvan sommigen al de nationaliteit van hun nieuwe vaderland hebben aangenomen.

Box 10 zoomt in op Liberianen in Nederland. Een van de oudste (zo niet de oudste) organisaties van Liberianen in Nederland, is de *Liberian Association Holland* (LAH), die begin jaren negentig van de vorige eeuw werd opgericht, waarschijnlijk door gevluchte Liberianen na de door Charles Taylor gestarte burgeroorlog. In 2000 werd zij erkend door vijf Liberiaanse organisaties in Nederland die zich bij de LAH aansloten. Naar schatting wonen er in Nederland 3.000 Liberianen. De meesten verblijven in Amsterdam, maar ook in Almere, Bergen op Zoom, Eindhoven, Enschede, Hoorn, Roosendaal, Waalwijk en Zaan- dam – om er maar enkele te noemen – woonden of wonen Liberianen.

Box 10 Liberianen in Nederland

Nederland kent vermoedelijk de grootste Liberiaanse gemeenschap in Europa. In elk geval woonden er tijdens de Liberiaanse burgeroorlogen zo'n 3000 Liberianen in Nederland. De meesten van hen zijn niet of weinig gestructureerd georganiseerd. Zo bestaat er bijvoorbeeld een organisatie van Liberiaanse Mandingo's in Nederland, Bengoma (*Liberian Mandingo Organization in the Netherlands*), gevestigd in Amsterdam en opgericht in 1997. Een andere organisatie van Liberianen in Nederland is NETLIB, in Enschede. Hoewel geleid door een gevluchte Mandingo is NETLIB niet gebaseerd op een stam maar op een projectdoel: onderwijs aan kindsoldaten in Liberia. Ook *Stepping Stone Liberia* richt zich op een nobel ontwikkelingsdoel: economische verzelfstandiging van vrouwen. De in 's-Hertogenbosch gevestigde organisatie is opgezet door een Liberiaan uit *River Cess County*.

Het precieze aantal Liberianen en Liberiaanse organisaties in Nederland is niet met zekerheid vast te stellen. Begin jaren negentig van de vorige eeuw werd een koepelorganisatie opgericht die nog steeds actief is, de *Liberian Association Holland* (LAH) die de bijna gelijknamige website exploiteert, *Liberians in Holland* (<http://www.liberiansinholland.com>). Volgens de website zouden er zo'n 3000 Liberianen lid zijn van de LAH. De organisatie is gevestigd in Amsterdam en aangesloten bij de *European Federation of Liberian Associations* (EFLA).

Toenemende kritiek op president Sirleaf

De nationale verzoening

Al tijdens haar eerste termijn was er in Liberia forse kritiek op president Sirleaf; aanvankelijk vooral van haar politieke tegenstanders, en dat waren er niet weinig. Weliswaar had zij George Weah overduidelijk verslagen – zij behaalde 60 procent van de uitgebrachte stemmen tegenover 40 procent voor Weah – maar zijn aanhang bestond vooral uit arme, vaak kansloze jongeren die vrij eenvoudig te mobiliseren waren voor protesten en demonstraties. Daarnaast had Charles Taylor nog een aanzienlijke aanhang in het land, zowel onder toonaangevende politici als onder zijn kiezers van 1997. Geleidelijk groeide tijdens haar eerste termijn de kritiek. Deze nam verder toe tijdens de verkiezings-

campagne in 2011 en tijdens het eerste jaar van haar tweede termijn. Het strekt president Sirleaf beslist tot eer dat zij in de kritiek geen aanleiding heeft gevonden de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid te beperken. Deze mensenrechten worden momenteel meer dan ooit tevoren in de geschiedenis van het land gerespecteerd – en meer dan in de meeste Afrikaanse landen.

Foto 26 Rechtsstaat, persvrijheid, vrij van angst

Foto 26a Justice for all - 'Recht voor allen' zonder nationale verzoening is ondenkbaar

Foto 26c Krantenverkoopster, Harper

Foto 26b Krantenverkoper, Monrovia

Foto 26d Zonder angst met je gezin over straat lopen

De belangrijkste binnenlandse kritiek betreft haar rol in de burgeroorlog en het gebrek aan follow-up van het rapport van de Waarheids- en Verzoeningscommissie. Hoewel zij in 2005 verkiezingscampagne voerde met de belofte slechts voor één regeringstermijn te gaan, veranderde zij als president van gedachten. Een van de aanbevelingen van de commissie was om haar vanwege haar rol in de ontketening van de burgeroorlog voor 30 jaar uit het politieke leven te bannen, na vervulling van haar ambtstermijn. Vanzelfsprekend gingen deze twee dingen – persoonlijke ambitie en aanbeveling van de onderzoekscommissie – niet samen. Dit vormt één verklaring voor haar terzijde schuiven van het onderzoeksrapport. Of ook andere redenen een rol spelen – zoals het openlijke verzet van voormalige *warlords* die nog steeds een belangrijke rol in het politieke en publieke leven spelen – is mogelijk, zelfs waarschijnlijk, maar moeilijk aantoonbaar. Ook is het mogelijk dat zij een discussie over het rapport over een tweede presidentiële termijn heen heeft willen tillen, uit overwegingen van politieke stabiliteit of uit eigenbelang. Hoe het ook zij, het gevolg van haar handelen is dat de belangrijke kwestie van nationale verzoening in de lucht is komen te hangen.

Kort na haar beëdiging voor een tweede termijn kwam niemand minder dan de voormalige voorzitter van de Waarheids- en Verzoeningscommissie, Jerome Verdier, met forse kritiek op haar in een in februari 2012 gepubliceerde, openbare brief: *'Letter to Liberia. Re: Know Your Head of State – A War Maker or Peace Maker?'* Hierin beschuldigde hij haar er zelfs van niet de gehele waarheid voor de commissie te hebben verteld, al droeg hij onvoldoende bewijs aan voor deze en andere beschuldigingen. Nationale en internationale waarnemers van het Liberiaanse politieke bedrijf zijn het er over eens dat het beste wat president Sirleaf kan doen is de kwestie van nationale verzoening even hoge prioriteit te geven als die van economisch herstel, waar ze zulke grote successen heeft geboekt.

Controversiële benoemingen

Een andere belangrijke kritiek heeft betrekking op haar benoemingsbeleid. Critici wijzen erop dat zij zich veel en in toenemende mate omringt met vertrouwelingen, bekenden, vrienden, en zelfs naaste familieleden. Tot op zekere hoogte is de benoeming van vertrouwde personen op politiek belangrijke functies begrijpelijk: enerzijds vanwege de noodzakelijke vertrouwensrelatie tussen de *Chief Executive* en haar uitvoerende ambtenaren, anderzijds omdat de groep van competente en integere Liberianen klein is. Maar ook hier geldt dat de afwezigheid van een goed functionerend systeem van *checks and balances* het afleggen van verantwoording niet bevordert en misbruik niet voorkomt en zelfs in de hand kan werken.

Kort na de aanvang van haar tweede termijn ontstond veel consternatie over de benoeming van vier Sirleafs: drie zonen en een neef. In de pers en op straat werd president Sirleaf erg bekritiseerd vanwege de benoeming van haar zoon Charles als tweede man van de Centrale Bank van Liberia, van haar zoon Fomba als hoofd van de Nationale Veiligheidsdienst, van haar zoon Robert als voorzitter van de Raad van Bestuur van de nationale oliemaatschappij, en van haar neef Verney als *Deputy Minister* van Binnenlandse zaken. Hoewel slechts weinig mensen de competentie van de benoemde familieleden in twijfel trekken, wazen haar politieke tegenstanders erop dat de vroegere presidenten Charles King, Arthur Barclay, William Tubman en William Tolbert juist hiervoor werden bekritiseerd: nepotisme. Dat de Sirleaf-familie hiermee stevige greep heeft op de banken-, olie- en veiligheidssector van het land voedt de kritiek nog eens extra.

Daarnaast zijn er veel bekende gezichten in de politieke en ambtelijke omgeving van de president. Niet verwonderlijk, de Liberiaanse maatschappij kent een hoog 'ons-kent-ons' gehalte. Zo is de (inmiddels voormalige) minister van Buitenlandse Zaken, Banke Akerele-King, een goede vriendin van de president. De minister van Landbouw, Florence Chenoweth, was ook minister van Landbouw in president Tolbert's kabinet waarin zijzelf, Sirleaf, minister van Financiën was. Een van haar naaste medewerkers op dat ministerie toen is de huidige minister van Handel, Miatta Beysolow. Haar zwager Estrada Bernard is een van haar naaste adviseurs voor juridische zaken. Een andere adviseur is Amos Sawyer, die tevens voorzitter van de belangrijke *Governance Commission* is. Een andere politieke *old-timer*, Tipoteh, is voorzitter van de belangrijke sub-commissie van de *Governance Commission, Vision 2030*, die het ontwikkelingspad en armoedebestrijdingsbeleid tot 2030 moet uitstippelen. En tot slot – de lijst is niet bedoeld compleet te zijn maar illustratief – Henry Boima Fahnbulleh, hij is president Sirleaf's politieke adviseur voor nationale veiligheid.

Ter vermijding van misverstanden: ik wil hiermee niet zeggen dat deze Liberianen niet competent zouden zijn, verre van dat zelfs. Het gaat hier om zeer ervaren en intelligente personen. Wel is hiermee hopelijk duidelijk dat president Sirleaf zich heeft omgeven met medewerkers die van haar afhankelijk zijn; zeker in financiële zin gezien de hoge maandelijkse salarissen en vergoedingen die zij ontvangen. Overigens niet alleen zij, ook andere hoge ambtenaren en alle parlementariërs worden rijkelijk bedeed. Dit is niet zonder politieke consequenties.

Een derde groep benoemingen die tot kritiek aanleiding heeft gegeven betreft die van voormalige medewerkers van Charles Taylor, medestrijders in zijn militie de NPFL, en van andere *warlords*. Ook hier volgt geen volledige lijst, maar wil ik volstaan met vier sprekende voorbeelden. De meest recente benoeming is die van Alhaji Kromah, *warlord*, en leider van de beruchte ULIMO-K militie. Het eindrapport van de Waarheids- en Verzoeningscommissie beveelt zijn vervol-

ging aan, evenals die van de andere belangrijke *warlords* (zie hiervoor). President Sirleaf benoemde hem in april 2012 tot Buitengewoon Ambassadeur van het ministerie van Buitenlandse Zaken met standplaats Monrovia. De benoeming veroorzaakte veel tumult en gaf de discussie over straffeloosheid een nieuwe impuls. Het tweede voorbeeld betreft LeRoy Urey, voormalig onderminister en *Deputy Attorney General* van Charles Taylor. Het VN-rapport van 2001 over Sierra Leone noemt hem een belangrijke spil in de leverantie van wapens aan de rebellen. Hij werd en is nog steeds voorzitter van de nationale mensenrechtencommissie, onder andere verantwoordelijk voor de follow-up van het eindrapport van de Waarheids- en Verzoeningscommissie. Dit rapport eindigde (voorlopig?), zoals we weten, in een bureaulade. Niet verwonderlijk is ook dat het van zijn kant stil bleef na de schuldigverklaring en veroordeling van ex-president Taylor in mei 2012.

Verder is er de benoeming van de vroegere LURD-rebellenleider Kabineh Ja'neh tot lid van het Hooggerechtshof. Tegenstanders van zijn benoeming beschuldigen hem van betrokkenheid bij schendingen van de mensenrechten tijdens de tweede burgeroorlog. Tot slot, Blamoh Nelson. Hij is een van Charles Taylor's oudste vrienden, studeerde met hem in de Verenigde Staten. Daar was hij ook actief in de Liberiaanse politiek en een van de sleutelfiguren binnen de *Progressive Alliance of Liberia* (PAL; zie hierboven). Toen Taylor in 1980 hoofd werd van het nationale inkoopbureau, de *General Services Administration*, werd Blamoh Nelson zijn tweede man. Ook binnen de NPFL was Blamoh Nelson met Charles Taylor geassocieerd. Eenmaal president benoemde die hem tot hoofd van zijn kabinet. In januari 2012, bij de aanvang van haar tweede termijn, benoemde president Sirleaf hem tot minister van Binnenlandse Zaken. Ze gaf daarmee aanleiding tot hernieuwde speculaties en discussies over haar rol in de creatie van de NPFL en haar betrekkingen met NPFL-kopstukken.

De corruptie

Tot slot een ander belangrijk punt van kritiek: de corruptie in het land. Tijdens haar verkiezingscampagne in 2005 had Ellen Johnson Sirleaf corruptie uitgeroepen tot 'staatsvijand nummer 1'. Thans wordt haar verweten te weinig op te treden tegen deze nationale uitwas, ondanks de instelling van een anticorruptiecommissie en de continue retoriek die vooral voor de internationale bühne lijkt te worden gehouden. Vervolg van verdachten van corruptie is inderdaad schaars, betrokkenen verliezen in de meeste gevallen hun baan, vaak een hoge positie binnen de regering of een overheidsinstelling, maar worden zelden juridisch vervolgd; om van terugvordering van verduisterde bedragen of de inkomsten uit criminele activiteiten nog maar te zwijgen. In haar Verslag over de mensenrechtensituatie in Liberia (2010) beschuldigde het Amerikaanse ministe-

rie van Buitenlandse Zaken het Liberiaanse juridische systeem van corruptie, een zware beschuldiging. De bekende internationale organisatie die corruptie in landen in kaart brengt, *Transparency International*, riep Liberia in 2010 uit tot het meest corrupte land ter wereld.

Een grote tegenslag voor president Sirleaf was de kritiek van de vredes-activiste en medewinnares van de 2011 Nobel Vredesprijs, Leymah Gbowee, eind 2012. Zij bekritiseerde openlijk de president vanwege haar falende anti-corruptiebeleid en het toenemende nepotisme in haar benoemingsbeleid en trad af als voorzitter van de door president Sirleaf benoemde Vredes- en Verzoeningscommissie. De leegte die haar vertrek creëerde werd al snel ingenomen door George Weah, Sirleaf's verslagen politieke tegenstander, die een benoeming als *Peace Ambassador* (Vredesambassadeur) en voorzitter van de *National Reconciliation Initiatives* (Nationale Verzoeningsinitiatieven) accepteerde.

Zonder de corruptiepraktijken te willen vergoelijken wil ik hier een kanttekening bij maken. In 2006, toen Ellen Johnson Sirleaf haar ambtstermijn begon 'erfde' zij een Nationale Begroting van – schrik niet – 85 miljoen dollar – een onvoorstelbaar laag bedrag. Ministers die werden benoemd beschikten niet eens over de meest noodzakelijke kantoorartikelen of meubilair en de salarissen van de ambtenaren waren navenant laag. Halverwege haar eerste termijn was de jaarlijkse begroting gestegen naar zo'n 300 miljoen dollar. Navrant detail: eind jaren zeventig, toen zij minister van Financiën was, bedroegen de uitgaven van de regering Tolbert 325 miljoen dollar – tegenover 225 miljoen aan inkomsten.

Met een begroting van 670 miljoen dollar voor het fiscale jaar 2012/2013 staat Ellen Johnson Sirleaf er thans beter voor dan in 2006 maar het land staat er nog steeds slecht voor. In het eerste jaar van haar tweede termijn was een van haar eerste maatregelen de introductie van een minimum maandsalaris voor ambtenaren van 100 dollar per maand. Geen vetpot, maar een overheidsbaan is een begeerde positie. Het bruto binnenlandse product per hoofd van de bevolking in Liberia, gecorrigeerd naar koopkracht – ruwweg het inkomen per persoon – bedroeg eind 2011 naar schatting 386 dollar. Daarmee behoort het land met Burundi en de Democratische Republiek Congo tot de drie armste landen ter wereld.

In werkelijkheid zijn de meesten er slechter aan toe dan het gemiddelde inkomen suggereert. Ze hebben geen werk, geen inkomen, geen onderwijs, geen moderne medische zorg en gezondheidsinstellingen, geen goede behuizing, geen sanitaire voorzieningen, geen riolering, geen schoon water, ga-zo-maar-door. Daarnaast bestaat er geen rechtszekerheid, geen gerechtigheid. De lijst is te lang en pijnlijk om af te maken. Zelfs het perspectief van Liberianen is somber: een verdeeld land, een kwetsbare vrede, inhalige politici, een corrupte

maatschappij, en afhankelijkheid van – wat de ervaring heeft geleerd – wispelturige buitenlandse donoren. Geen wonder dat misschien wel zoveel als een half miljoen Liberianen de voorkeur aan het buitenland heeft gegeven (Box 9). Het staat allemaal in groot contrast met het potentieel van Liberia en dat van de 4 miljoen Liberianen die gebleven zijn in het *Land of Liberty*, dat gecreëerd werd onder het motto: *'The love of liberty brought us here'*. Maar voor de meesten van hen geldt: *'The lack of money kept us here'*.

Foto 27 Monrovia, straatbeelden, 2012

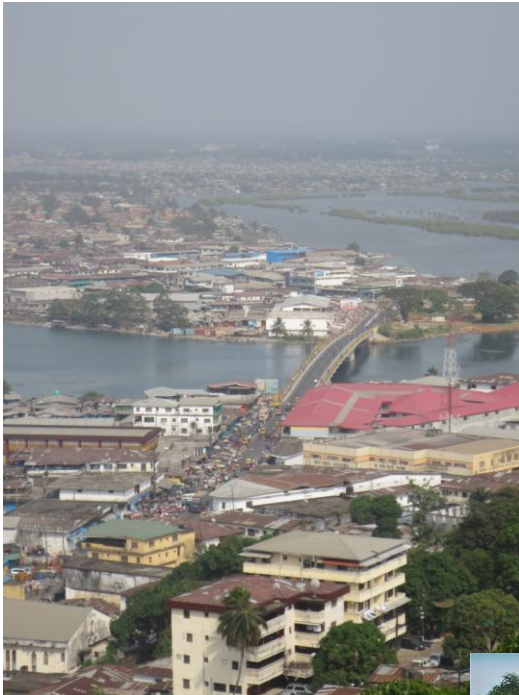

Foto 27a

Brug over de Mesurado rivier, verbinding tussen Bushrod Island en Downtown Monrovia

Foto 27b
Tubman Boulevard, met het UNMIL-gebouw (midden), de *University of Liberia* (links) en het *Ministry of Foreign Affairs* (rechts)

Foto 27c

Nancy Doe-markt (genoemd naar de weduwe van Samuel Doe), Jorkpentown

Foto 27d
St Peters Lutheran Church, Sinkor

Foto 28 Zichtbaar oorlogsgeweld

Foto 28a Rechts het verwoeste EJ Roye-gebouw

Foto 28b Van het Ducor Hotel is slechts een betonnen karkas over

Foto 28c De Vrijmetselaarstempel bleef evenmin gespaard

Foto 28d Nog een verwoest gebouw op Crown Hill, Monrovia

Foto 28e Huis in een buitenwijk van Monrovia, met kogelgaten als stille getuigen

Foto 28f Onvoltooid paleis in Zwedru van wijlen Samuel Doe

Foto 29 Reizen in het binnenland, 1973, 1980, 2012

Foto 29a Nimba County, 1973

Foto 29b Lofa County, 1980

Foto 29c Grand Bassa County, 2012

Nawoord

In 2012 had ik de gelegenheid naar Liberia te reizen en korte tijd in het land te verblijven. Het was een wonderlijke ervaring om 32 jaar nadat ik het land had verlaten, in de nadagen van de coup van Samuel Doe, er weer terug te zijn. Helaas ontbrak mij de tijd naar het binnenland te gaan en was mijn bezoek beperkt tot de hoofdstad. Monrovia leek niet veranderd, maar was toch anders. Het inwoneraantal was verviervoudigd naar ruim een miljoen, zowel door een natuurlijke groei als het gevolg van de twee burgeroorlogen die veel bewoners van het platteland naar de hoofdstad had doen vluchten. Deze grote bevolkingstoename had ook tot een fysieke groei van de stad geleid, tegenwoordig een stedelijk gebied met een lengte van 30 à 40 km. Vervoer is een van de grootste problemen voor de bevolking, naast het ontbreken van schoon drinkwater, de afwezigheid van een functionerend rioleringsstelsel en het nagenoeg ontbreken van elektriciteit. De hoofdstad van Liberia telt niet één verkeerslicht, waarmee het zelfs op het Afrikaanse continent een uitzondering vormt.

Wat het meeste indruk op me maakte was de situatie in het onderwijs, met name het middelbaar en universitaire onderwijs. Ik werd hier al snel mee geconfronteerd omdat de reden van mijn bezoek me naar de Universiteit van Liberia bracht. Van een instelling voor hoger onderwijs waar, toen ik aan de *Business College* les gaf, zo'n 2000 studenten studeerden, was het nu een Universiteit met ruim 24.000 studenten. Bijna de helft van de 44.000 studenten die hoger onderwijs volgen in Liberia studeren aan deze universiteit. Dit jaar studeerden er alleen al aan deze universiteit 2500 studenten af en meldden zich 25.000 middelbare scholieren voor de toelatingsexamens. Zo'n 8000 van hen zullen tot de bevoorrechten behoren die tot deze universiteit worden toegelaten, om maar even te zwijgen over de andere onderwijsinstellingen.

Het aantal scholieren op lagere niveaus – middelbare en lagere school – is een veelvoud van de aantallen in het hoger onderwijs. Dit jaar deden 55.000 scholieren van 1300 middelbare scholen in het land examen. Zo'n 25.000 van hen zijn schoolverlaters. Echter, deze grote aantallen zeggen natuurlijk niets over de kwaliteit van het onderwijs, die bedroevend is, zelfs naar Afrikaanse maatstaven. Eenderde van de onderwijzers is niet bevoegd om les te geven.

De grote aantallen zijn een teken van het grote belang dat Liberianen aan onderwijs hechten, maar ze zijn ook het gevolg van de burgeroorlogen, toen onderwijsactiviteiten – maar ook activiteiten in andere sectoren van de maatschappij – nagenoeg tot stilstand kwamen. Iedereen wil nu de schade inhalen. Maar waar zullen de middelbare schoolverlaters en de universitair afgestu-

Foto 30 Onderwijs

Foto 30a Ochtendceremonie *Ricks Institute*, Montserrat County, 2009

Foto 30b Leerlingen van een school in Paynesville, Montserrat County, 2011

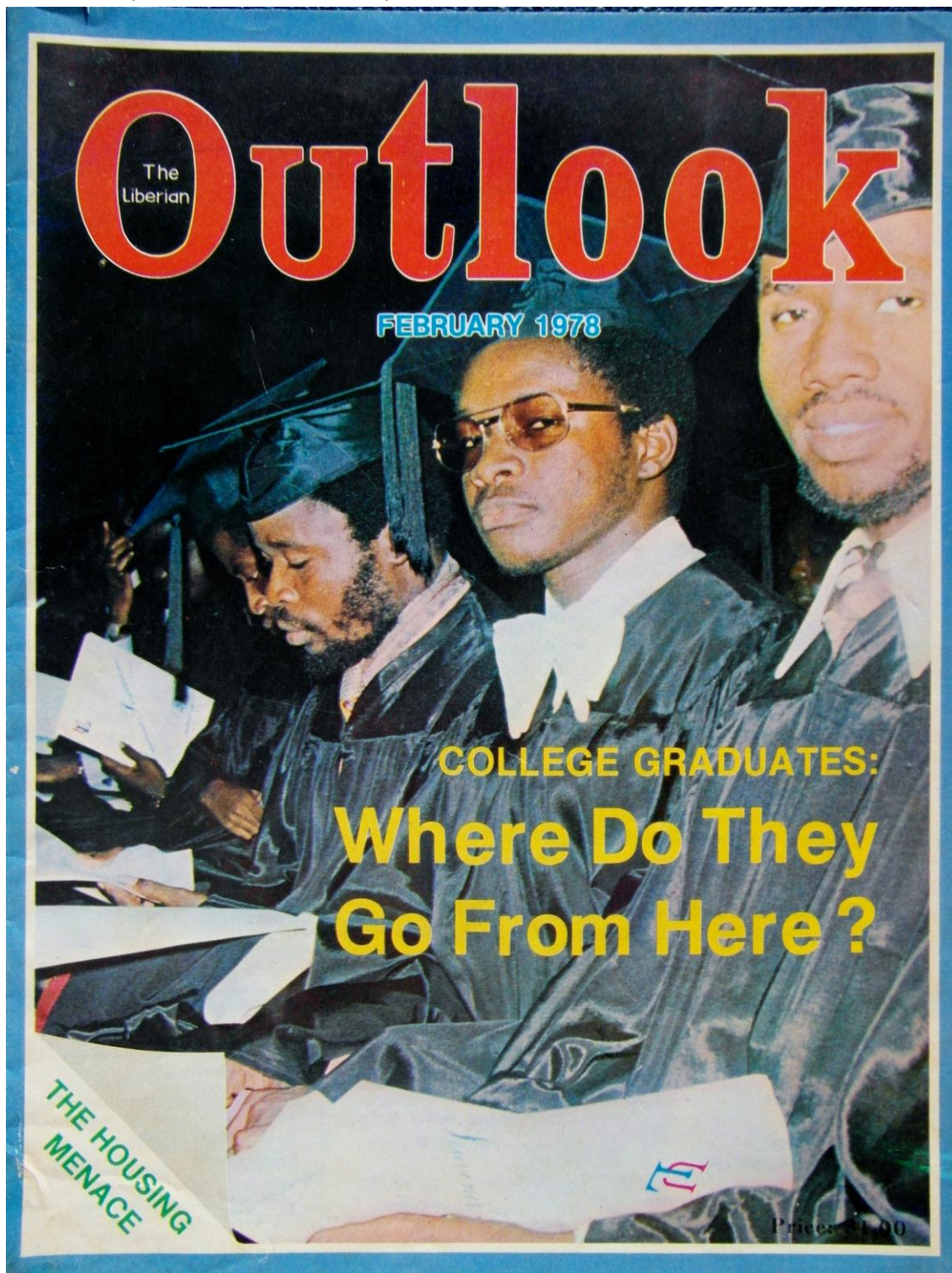
Foto 30c Een klaslokaal in Harper, Maryland County, 2011

Foto 30d Scholieren, *Cape Palmas High School*, Harper, Maryland County, 2011

deerden werk vinden? 'Where do they go from here?' Deze vraag werd ook al in 1978 gesteld (zie Foto 31).

Foto 31 Afgestudeerde met getinte brillenglazen: Alhaji Kromah (Outlook, februari 1978).

Met deze vraag wil ik besluiten. Een land waar naar schatting 90 procent van de bevolking geen betaald werk heeft, heeft boven alles behoefte aan een arbeidsintensieve economische ontwikkeling. De werkgelegenheid zal dus moeten komen van landbouw en van agro-industriële activiteiten. Daarvoor zijn investeringen nodig, óók in infrastructuur: wegen, bruggen, havens, vliegvelden, electriciteit. Het land bezit weinig op dit gebied. Het wegennet bedraagt slechts 10.000 km waarvan minder dan 700 km is geasfalteerd. Tijdens het zware regenseizoen zijn de meeste wegen onbegaanbaar. Bruggen zijn weggespoeld of hebben nooit bestaan. De vier havens van het land hebben alle vier dringend herstelwerk nodig. Hetzelfde geldt voor de enige *hydro-electric power plant* in Mt Coffee die tijdens de burgeroorlog werd verwoest.

Het land is sterk afhankelijk van buitenlandse investeerders. Daarnaast is Liberia de laatste jaren een hulpafhankelijk land geworden. De *Official Development Assistance* (de officiële publieke hulp) bedraagt ongeveer 500 miljoen dollar op jaarbasis. In dit bedrag is niet begrepen de kosten van UNMIL, de gewapende vredesmacht. Deze bedroegen in 2011 nog 525 miljoen dollar. Maar wat zal er gebeuren na het vertrek van UNMIL?

De lijst van topprioriteiten van Liberia liegt er niet om. Het realiseren van nationale verzoening en nationale eenheid lijkt bovenaan te staan, maar zonder vrede en politieke stabiliteit is dit niet mogelijk, terwijl het realiseren van het ultieme doel weer afhankelijk is van het bereiken van de voorgaande doelstellingen. Dit ultieme doel is economische ontwikkeling waarvan de vruchten eerlijk verdeeld worden, zowel onder de huidige generatie als onder die van de toekomst.

Het zal hiervan afhangen of Liberia wordt waarvoor het werd gecreëerd of dat het land een 'verloren paradijs' zal blijken te zijn.

Bronnen

Boeken

- BLAHYI, JOSHUA MILTON (2006), *Trading priesthood for priesthood: A testimonial account of a Liberian brutal war general and a traditional priest that dramatically met Christ and is now Christ's ambassador*. Lagos: C.R.M. Press.
- BOOGAART, E. VAN DEN, e.a. (1982), *Overzee. Nederlandse koloniale geschiedenis 1590-1975*. Bussum: Unieboek; Haarlem: Fibula-van Dishoeck.
- BROMMER, BEA, EN HENK DEN HEIJER, MET BIJDRAGEN VAN JAAP JACOBS, ALEXANDER BICKS, MARTIN VAN WALENBURG (2011), *Grote Atlas van de West-Indische Compagnie. Deel I: De oude WIC, 1621-1674*. Voorburg: Atlas Maior (AM) i.s.m. Nationaal Archief, KNAG en URU-Explokart/UU.
- BUELL, RAYMOND LESLIE (1947), *Liberia: A century of survival 1847-1947*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- CLOWER, ROBERT W., e.a. (1966), *Growth without development. An economic survey of Liberia*. Evanston/Illinois: Northwestern University Press.
- ELLIS, STEPHEN (1999), *The mask of anarchy. The destruction of Liberia and the religious dimension of an African civil war*. New York: New York University Press.
- FARAH, DOUGLAS (2004), *Blood from stones. The secret financial network of terror*. New York: Random House Inc.
- GNIELINSKI, STEFAN VON (1972), *Liberia in maps*. Londen: University of London Press Ltd.
- GREENE, GRAHAM (1936), *Journey without maps*. Londen: William Heinemann Ltd.
- GUENTHER, ABE (1992), *Jungle pilot in Liberia*. Schaumburg/Illinois: Regular Baptist Press.
- HEIJER, HENK DEN (2002), *De geschiedenis van de WIC*. Zutphen: Walburg Pers.
- JOHNSTON, HARRY (1906), *Liberia*, 2 vols. Londen: Hutchinson & Co.
- JUNGE, WERNER (1952), *African jungle doctor. Ten years in Liberia*. Londen: George G. Harrap & Co. Ltd.
- KRAAIJ, F.P.M. VAN DER (1983), *The Open Door Policy of Liberia. An economic history of modern Liberia*, 2 vols. Bremen: Uebersee-Museum.
- L'HONORÉ NABER, S.P. (1912), *Beschryvinghe ende historisch verhael van het Gout Koninkrijk van Guinea anders de Gout-kuste de Mina genaemt liggende in het deel van Africa door P. de Marees*. 's Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- L'HONORÉ NABER, S.P. (1913), *Toortse der zee-vaert door Dierick Ruiters; Samuel Brun's Schiffarten (1624)*. 's Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- L'HONORÉ NABER, S.P. (1931), *Geschiedkundige Atlas van Nederland. De Nederlanders in Guinee en Brazilië*. 's Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- MEUR, CHARLES (2001), in: *Peoples of Africa – Ethno-linguistic Map* (MARC LÉO FELIX, ed.). Brussel.

- MULLER, HENDRIK (1977), *Muller. Een Rotterdams zeehandelaar Hendrik Muller Szn (1819-1898)*. Schiedam: Interbook International B.V.
- RATELBAND, KLAAS (2000), *Nederlanders in West-Afrika 1600-1650 Angola, Kongo en São Tomé*. Zutphen: Walburg Pers.
- SIRLEAF, ELLEN JOHNSON (2009), *This child will be great. Memoir of a remarkable life by Africa's first woman president*. New York: HarperCollins Publishers.
- STRONG, RICHARD (1930), *The African Republic of Liberia and the Belgian Congo. Based on the observations made and material collected during the Harvard expedition 1926-27*, 2 vols. Cambridge: Harvard University Press.
- WAUGH, COLIN (2011), *Charles Taylor and Liberia. Ambition and atrocity in Africa's Lone Star State*. Londen: Zed Books Ltd.
- WULAH, TEAH (2005), *The forgotten Liberian. History of indigenous tribes*. Bloomington/Indiana: AuthorHouse 05/09/05.

Pamfletten

- PORTE, ALBERT (1974), *Liberianization or gobbling business?* Monrovia: pamflet/stencil-uitgave.
- PORTE ALBERT (1979), *The day Monrovia stood still: April 14, 1979*. Monrovia: pamflet/stencil-uitgave.

Interviews & inhoudelijke gesprekken

- Dokie, Samuel, *Inhoudelijk gesprek*. Dakar / Senegal, voorjaar 1990.
- Fromoyan, James, *Diverse inhoudelijke gesprekken*; plaats en data op verzoek onvermeld.
- Jalarue, Jaiyah Massaquoi, *Diverse inhoudelijke gesprekken*; laatste e-mails februari 2013.
- Kamara, Tom, *Diverse inhoudelijke gesprekken*; laatste interview in Monrovia, 9 mei 2012.
- Walker, Julius, *Interview*. Ouagadougou / Boven-Volta - huidig Burkina Faso, 1981.

Elektronische bronnen: artikelen, blogs, films, rapporten, websites¹

Artikelen

- Africa Confidential*, Vol. 53, No. 2, 20th January, 2012, *Liberia. Blue lines: The inside views*, Londen: Miramoor Publications Ltd.
<http://www.africa-confidential.com/home/issue/id/356>

'Chuck' Taylor:

- The Gangster Prince of Liberia, by Adam Higginbotham, November 2007:
<http://instapaperstories.tumblr.com/post/1179530822/the-gangster-prince-of-liberia-details>
- The all-American warlord by Johnny Dwyer, *The Observer*, 23 November 2008:
<http://www.guardian.co.uk/world/2008/nov/23/liberia-war-crimes-chucky-taylor>

¹ Toegang tot elektronische bronnen kan tijdelijk of permanent onmogelijk zijn om technische of andere redenen.

Joshua Milton Blahyi:

STEPHANIE HORTON (2006), *The confessions of general Butt Naked*. Sea Breeze Journal of Contemporary Liberian Writings.

<http://archives-two.liberiaseabreeze.com/shorton7.html>

JONATHAN PAYE-LAYLEH (2008), *I ate children's hearts, ex-rebel says*. Monrovia: BBC News

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7200101.stm>

ERIC STRAUS & DANIELE ANASTASION (2012), *The redemption of General Butt Naked*.

Documentary Channel: The Economist and PBS News Hour.

Persoonlijke website van Joshua Milton Blahyi

<http://joshuamiltonblahyi.com>

BBC (2008), *Taylor 'had billions' in US bank*. Londen: BBC

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7379536.stm>

DOREEN CARVAJAL (2010), *Hunting for Liberia's missing millions*. New York: New York Times.

http://www.nytimes.com/2010/05/31/world/africa/31taylor.html?pagewanted=all&_r=0

RFI (2008), *Liberian President implicates Burkina Faso President in predecessor's assassination*, Monrovia: RFI/AP. Artikel gepubliceerd 27 oktober 2008.

http://www.rfi.fr/actuen/articles/106/article_1979.asp

RFI (2008), *Prince Johnson: C'est Compaoré qui a fait tuer Sankara, avec l'aval de Houphouët-Boigny*, Monrovia: RFI/AP. Artikel gepubliceerd 27 oktober 2008.

http://www.rfi.fr/actufr/articles/106/article_73998.asp

VERDIER, JEROME (2012), *A letter to the people of Liberia from Cllr. Jerome J. Verdier, Sr., Re: Know your head of state: a war maker or peace maker?* Monrovia: The Voice of America.

<http://www.voiceofliberia.org/ellenpeaceorwarmaker12.htm>

WOEWIYU, THOMAS (2005), *An Open Letter to Madam Ellen Johnson Sirleaf by Jucontee Thomas Woewiyu, August 30, 2005*. Monrovia: The Voice of America.

<http://www.voiceofliberia.org/tomsopenletter.htm>

WOEWIYU, THOMAS (2008), *An Open Letter to Her Excellency Ellen Johnson Sirleaf, President of the Republic of Liberia by Jucontee Thomas Woewiyu, February 6, 2008*. Monrovia: The Voice of America.

<http://www.voiceofliberia.org/tomsopenletter.htm>

Wikipedia

Congo-Brazzaville: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Congo-Brazzaville>

Equatoriaal Guinee: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Equatoriaal-Guinea>

Ethiopië: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ethiopië>

Ivoorkust: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ivoorkust>

Liberia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Liberia>

Madagaskar: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Madagaskar>

Nigeria: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Nigeria>

Sierra Leone: http://nl.wikipedia.org/wiki/Sierra_Leone

Togo: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Togo>

Tsjaad: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Tsjaad>

Blog

Liberian Perspectives

<http://blog.liberiapastandpresent.org>

Films – YouTube

De hieronder genoemde video's en de documentaire bevatten gruwelijke beelden en zijn vanwege een leeftijdsbeperking pas toegankelijk na registratie.

<http://www.youtube.com> Liberian Execution 1980

1980 (22 april): De 10 minuten durende video bevat straatbeelden van Monrovia na de staatsgreep; de 'berechting' van de minister van Planning & Economische Zaken, David Franklin Neal; en de executie van de *True Whig Party* top en een aantal ministers op een strand in Monrovia.

<http://www.youtube.com> The Execution of former Liberian President Samuel K. Doe 1990

1990 (9 september): De 15 minuten durende video is opgenomen in het lokaal waar *warlord* Prince Johnson, omringd door zijn militieleden, de gevangene president Samuel Doe vernedert en martelt, ogenschijnlijk rustig een biertje drinkend. De moord op Samuel Doe wordt niet getoond.

<http://www.youtube.com> The VICE guide to Liberia: The cannibal warlords of Liberia.

1989–2003, burgeroorlogen, rituele moorden en kannibalisme: De volledige versie van deze documentaire duurt 54 minuten.

Rapporten

Coalition for International Justice, IJC (2005), *Following Taylor's money. A path of war and destruction*. Washington DC: CIJ (www.cij.org)

<http://allafrica.com/download/resource/main/main/idatcs/00010642:e0bc9e66f665f2c7b2fb8a942ff328ea.pdf>

Republic of Liberia, Truth and Reconciliation Commission (2009). Consolidated Final Report, vol. 2. Monrovia: TRC.

<http://trcofliberia.org/resources/reports/final/trc-of-liberia-final-report-volume-ii.pdf>

United Nations (2000), *Panel of experts on Sierra Leone diamonds and arms, S/2000/1195*.

New York: United Nations.

<http://www.un.org/sc/committees/1132/pdf/sclet11951e.pdf>.

U.S. Department of State (1996), *Testimony by William Twaddell, Acting Assistant Secretary of State for African Affairs, Hearing on Liberia, before the House International Relations Committee, June 26, 1996*. Washington DC: Department of State.

<http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/bureaus/afr/960626Twaddell.html>

U.S. Department of State (2010), *2009 Human Rights Report: Liberia*. Washington DC: Department of State.

<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2009/af/135961.htm>

Websites

- Officiële bronnen

Government of the Republic of Liberia:

Presidentieel paleis / Executive Mansion:

<http://www.emansion.gov.lr/index.php>

Ministerie van Financiën / Ministry of Finance:

<http://www.mof.gov.lr/index.php>

Waarheids- en Verzoeningscommissie / Truth and Reconciliation Commission:

<http://trcofliberia.org>

- Liberia en internationale organisaties

Internationaal Monetair Fonds (IMF)

<http://www.imf.org/external/country/lbr/index.htm>

Verenigde Naties (VN)

<http://unliberia.org>

Verenigde Naties, Ontwikkelingsprogramma (UNDP)

<http://www.lr.undp.org>

Verenigde Naties, Vredesmacht (UNMIL)

<http://unmil.unmissions.org>

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil>

Wereldbank

<http://www.worldbank.org/en/country/liberia>

- Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone / *Special Court for Sierra Leone*

<http://www.sc-sl.org>

- Overig

Het Charles Taylor Tribunaal / The Trial of Charles Taylor (*Open Society Justice Initiative – project*)

<http://www.charlestaylortrial.org>

Liberia: Past and Present of Africa's Oldest Republic

<http://www.liberiapastandpresent.org>

Leessuggesties

Hieronder zijn alleen boeken opgenomen, geen artikelen, rapporten of tijdschriften, met twee uitzonderingen waarnaar in het algemeen verwezen wordt: de 19^e eeuwse documenten van de diverse Amerikaanse *Colonization Societies* en het meest gezaghebbende Liberiaanse tijdschrift, de *Liberian Studies Journal*, dat in 1968 voor het eerst is verschenen en, na een korte periode van onregelmatige publicaties tijdens de burgeroorlogen, nog steeds verschijnt. Aangezien Engels de officiële taal is van Liberia zijn de meeste publicaties in deze taal. Bijna alle leessuggesties verwijzen ook naar Engelstalige literatuur, al zijn er over dit West-Afrikaanse land ook veel interessante publicaties in het Frans en Duits verschenen. Wel is een kleine selectie opgenomen van recente Nederlandstalige boeken over Liberia. Verder is een aantal officiële websites van de Liberiaanse overheid en van internationale organisaties opgenomen.

Er is in twee eeuwen tijd veel over Liberia gepubliceerd. Hieronder volgt een selectie van publicaties die door mij zeer opmerkelijk of belangrijk zijn bevonden. Het kan niet anders dan dat deze selectie van hoogtepunten subjectief is en onvoldoende recht doet aan de variëteit en het grote aantal boeken over Liberia. Alleen al in het *Library of Congress* in Washington bevinden zich ruim 2600 boeken die uitsluitend over Liberia handelen. In Nederland bevindt zich in het Afrika-Studiecentrum (ASC) in Leiden een aanzienlijke collectie boeken, tijdschriften en ander materiaal ('grijze literatuur') over Liberia, deel van een indrukwekkende 'Africana' bibliotheek.¹ Onder de bijna 500 boeken en ruim 700 artikelen over Liberia in de bibliotheek van het ASC bevinden zich de meest gezaghebbende publicaties die over dit land zijn verschenen.

Tot slot van deze inleidende woorden een opmerking over de aard van de geselecteerde literatuur. In de eerste helft van de 20^e eeuw overheersen de etnografische en historische werken. In de tweede helft van de afgelopen eeuw hebben de belangrijkste publicaties betrekking op de politieke economie van Liberia. Na 2000 overheersen de boeken over de twee burgeroorlogen, waarvan vele van de hand van Liberiaanse auteurs. Ook in de geselecteerde Nederlandstalige boeken – vertalingen uit het Engels – staan verleden en heden van Liberia centraal, en daarmee de achtergronden, oorzaken en gevolgen van de twee burgeroorlogen die het land hebben geteisterd.

¹ Met 80.000 boeken en brochures, 85.000 tijdschriftartikelen, circa 1000 landkaarten en bijna 10.000 microfiches van ontwikkelingsplannen bezit het ASC een van de grootste 'Africana' collecties in Europa.

- ADEBAJO, ADEKEYE (2002), *Liberia's civil war: Nigeria, ECOMOG, and regional security in West Africa*. Boulder/Colorado: Lynne Rienner Publishers. Voorwoord door Amos Sawyer, President, Liberia's Interim Government of National Unity (1990-1994).
- AMERICAN COLONIZATION SOCIETY (1850–1892), *African Repository and Colonial Journal* (1825–1850) en *The African Repository*. Beide tijdschriften bevatten verslagen, activiteiten en andere wetenswaardigheden van de ACS. Na 1892 verscheen het tijdschrift onder de titel *Liberia*.
- ANDERSON, BENJAMIN (1870, 1971), *Narrative of a journey to Musardu, the capital of the western Mandingoes*. Londen: Frank Cass and Company Ltd.
- BANKS, RUSSELL (2005), *De lieveling*, Amsterdam: Meulenhoff. Oorspronkelijke titel: *The Darling*, New York: Harper, 2004.
- BOLEY, G.E. SAIGBE (1983), *Liberia: The rise and fall of the First Republic*. Londen: Macmillan Education.
- BUELL, RAYMOND LESLIE (1928, 1965), *The native problem in Africa*, 2 vols. – in volume 2, pp. 704-888: 'The Liberian Republic'. Cambridge, Massachusetts: Harvard University/Radcliffe College; Londen: Frank Cass & Co. Ltd.
- BUELL, RAYMOND LESLIE (1947), *Liberia: A century of survival 1847–1947*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- BÜTTIKOFER, J. (1890), *Reisebilder aus Liberia. Resultate geographischer, naturwissenschaftlicher und ethnographischer Untersuchungen während der Jahre 1879-1882 und 1886-1887*, 2 vols. Leiden: E.J. Brill.
- CASSELL, ABAYOMI C. (1970), *Liberia: History of the first African Republic*. New York: Fountainhead.
- CLOWER, R.W., GEORGE DALTON, MITCHELL HARWITCH & A.A. WALTER (1966). *Growth without development*. Evanston: Northwestern University Press.
- COLONIZATION SOCIETIES (various): American Colonization Society, Cincinnati Colonization Society, Colonization Society of Connecticut, Indiana Colonization Society, Kentucky Colonization Society, Maryland Colonization Society, Massachusetts Colonization Society, Mississippi Colonization Society, New York Colonization Society, Ohio Colonization Society, Pennsylvania Colonization Society, The Society of the District of Columbia for the Colonization and Civilization of Africa, Vermont Colonization Society, Virginia Colonization Society.
- COOPER, HELENE (2008), *Het huis aan het strand*. Amsterdam: Mouria. Oorspronkelijke titel: *The House at Sugar Beach. In Search of a lost African childhood*. New York: Simon & Schuster, 2008.
- DOE, COOPER & BRAM POSTUMUS (2001), *Cirkels van wraak. Heden en verleden van Liberia en het doorbreken van de geweldsspiraal*. 's Gravenhage: Uitgeverij BZZTÔH.
- ELLIS, STEPHEN (1999), *The mask of anarchy. The destruction of Liberia and the religious dimension of an African civil war*. New York: New York University Press.

- FARAH, DOUGLAS (2004), *Blood from stones. The secret financial network of terror*. New York: Random House Inc.
- FRAENKEL, MERRAN (1964), *Tribe and class in Monrovia*. Londen: Oxford University Press.
- Liberia Studies Journal*: 1968–heden. Gepubliceerd door *The Liberian Studies Association, Inc.*, in de Verenigde Staten.
- GBOWEE, LEEMAY, MET CAROL MITHERS (2011), *And mighty be our powers: How sisterhood, prayer, and sex changed a nation at war*. New York: Beast Books.
- GRAAF, ANNE DE (2006), *Kind van de Oorlog. Het verhaal over twee kindsoldaten in Liberia*. Heerenveen: Uitgeverij Columbus.
- GREENE, GRAHAM (1936), *Journey without maps*. Londen: William Heinemann Ltd.
- GURLEY, RALPH RANDOLPH (1835), *Life of Jehudi Ashmun. Late colonial agent in Liberia*. Washington, DC: James C. Dunn.
- HARLEY, GEORGE W. (1930), *Masks as agents of social control in Northeast Liberia*. Cambridge, Mass.: Peabody Museum Harvard University.
- HUBAND, MARK (1998), *The Liberian civil war*. Londen: Frank Cass Ltd.
- HUBERICH, CHARLES H. (1947), *The political and legislative history of Liberia*, 2 vols. New York: Central Book Company, Inc.
- JOHNSTON, SIR HARRY (1906), *Liberia*, 2 vols. Londen: Hutchinson & Co.
- KAMARA-UMUNNA, AGNES FALLAH & EMILY HOLLAND (2011), *Gestolen kindertijd. De strijd van een vrouw voor de kindsoldaten van Liberia*. Uithoorn: Karakter Uitgevers.
Oorspronkelijke titel: *And still peace did not come: A memoir of reconciliation*. New York: Hyperion, 2011.
- KARNGA, ABAYOMI (1926), *History of Liberia*. Liverpool: D.H. Tyte & Co.
- KIEH, GEORGE KLAY (2008), *The first Liberian civil war. The crises of underdevelopment*. New York: Peter Lang.
- KOUROUMA, AHMADOU (2001), *Allah is niet verplicht*. Amsterdam: de Veth / Meulenhoff.
Oorspronkelijke titel: *Allah n'est pas obligé*. Paris: Éditions du Seuil, 2000.
- KRAAIJ, F.P.M. VAN DER (1983), *The open door policy of Liberia. An economic history of modern Liberia*, 2 vols. Bremen: Uebersee-Museum.
- KULAH, ARTHUR F. (1999), *Liberia will rise again. Reflections on the Liberian civil crisis*. Nashville: Abingdon Press.
- KUGMEH, JEREMIAH T. (2007), *Hold Botha's mouth. A stirring account of Liberia at war*. Bloomington, Indiana, AuthorHouse.
- LEVITT, JEREMY I. (2005), *The evolution of deadly conflict in Liberia: From 'paternalism' to state collapse*. Durham, North Carolina.
- LIEBENOW, J. GUS (1969), *Liberia: The evolution of privilege*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

- MILTON-BLAHYI, JOSHUA (2006), *Trading priesthood for priesthood*. Lagos: C.R.M. Press.
- POWERS, WILLIAM (2005), *Blue clay people. Seasons on Africa's fragile edge*. New York: Bloomsbury Publishing.
- RICHARDSON, NATHANIEL R. (1959), *Liberia's past and present*. Londen: The Diplomatic Press and Publishing Company.
- RUE, SIDNEY DE LA (1930), *The Land of the Pepper Bird. Liberia*. New York/Londen: G.P. Putnam's Sons, The Knickerbocker Press.
- SAWYER, AMOS (1992), *The emergence of autocracy in Liberia. Tragedy and challenge*. San Francisco: ICS Press.
- SCHWAB, GEORGE, ed. (2008), *Tribes of the Liberian hinterland*, with additional material by George W. Harley. Papers of the Peabody Museum XXXI. Cambridge, Mass.: Peabody Museum Harvard University.
- SHAW, ELMA (2008), *Redemption road. The quest for peace and Justice in Liberia*. Washington DC/Monrovia: CottonTree Press. Voorwoord door Ellen Johnson Sirleaf, President, Republic of Liberia.
- SHERIF, VAMBA (1999), *Het land van de vaders*. Breda: De Geus.
- SIRLEAF, ELLEN JOHNSON (2009), *This child will be great. Memoir of a remarkable life by Africa's first woman president*. New York: HarperCollins Publishers.
- STARR, FREDERICK, ed. (1912, 1971), *Narrative of the expedition despatched to Musahdu by the Liberian government under Benjamin J.K. Anderson, Senior, Esq., in 1874*. Monrovia: College of West Africa; Londen: Frank Cass & Company, Limited.
- STRONG, RICHARD P., ed. (1930), *The African Republic of Liberia and the Belgian Congo. Based on the observations made and material collected during the Harvard African Expedition 1926-1927*, 2 vols. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- SURHONE, LAMBERT M., MIRIAM T. TIMPLEDON & SUSAN F. MARSEKEN, eds (2010), *Second Liberian civil war. Guinea, Liberians United for Reconciliation and Democracy, Movement for democracy in Liberia*. Beau Bassin, Mauritius: Betascript Publishing.
- WAUGH, COLIN M. (2011), *Charles Taylor and Liberia. Ambition and atrocity in Africa's lone star republic*. Londen/New York: Zed Books Ltd.
- WILLIAMS, GABRIEL I.H. (2002), *Liberia: The heart of darkness*. Victoria, BC: Trafford.
- WREH, TUAN (1976), *The love of liberty ... The rule of President William V.S. Tubman in Liberia 1944-1971*. Londen: C.Hurst & Co. (Publishers) Ltd.
- WULAH, TEAH (2005), *The forgotten Liberian. History of indigenous tribes*. Bloomington, Ind.: AuthorHouse.

Websites²

Government of the Republic of Liberia – Executive Mansion:

<http://www.emansion.gov.lr/index.php>

Government of the Republic of Liberia – Ministry of Finance:

<http://www.mof.gov.lr/index.php>

Republic of Liberia – Ministry of Information, Cultural Affairs & Tourism:

<http://www.micatliberia.com>

Government of the Republic of Liberia – Ministry of Planning and Economic Affairs:

<http://www.mopea.gov.lr>

Liberia and the World Bank:

<http://www.worldbank.org/en/country/liberia>

Liberia and the IMF:

<http://www.imf.org/external/country/lbr/index.htm>

Liberia and the African Development Bank:

<http://www.afdb.org/en/countries/west-africa/liberia>

Liberia and the United Nations:

<http://unliberia.org>

Liberia and the United Nations Development Programme:

<http://www.lr.undp.org>

United Nations Mission in Liberia (UNMIL):

<http://unmil.unmissions.org>

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil>

Waarheids- en Verzoeningscommissie / Truth and Reconciliation Commission:

<http://trcofliberia.org>

Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone / Special Court for Sierra Leone:

<http://www.sc-sl.org>

The Trial of Charles Taylor – A project of the Open Society Justice Initiative:

<http://www.charlestaylortrial.org>

Joshua Milton Blahyi:

<http://archives-two.liberiaseabreeze.com/shorton7.html>

<http://joshuamiltonblahyi.com>

Indiana University Liberian Collections:

<http://www.onliberia.org/index.php>

Liberia: Past and Present of Africa's Oldest Republic:

<http://www.liberiapastandpresent.org>

² Toegang tot elektronische bronnen kan tijdelijk of permanent onmogelijk zijn om technische of andere redenen.

Index

- Accra · 61, 74, 75, 88
Afrikaanse Unie (AU) · 81, 109
Afrika-Studiecentrum (ASC) · xxi, 2, 132
Afro-Liberiaan · 43
Aguiyi-Ironsi, Johnson Thomas (staatsvoofd) · 45
Akerle-King, Banke · 116
Al Qaida · 80, 85, 110
Allison, Gray · 59
American Colonization Society (ACS) · 3
Americo-Liberiaan (AL) · 4, 5, 10, 12, 13, 18, 20, 25, 27, 28, 30, 31, 33-36, 40, 41, 43, 45, 46, 50, 54, 56, 60, 63, 98, 100
Amerikaanse (zie ook Verenigde Staten van Noord-Amerika) vi, xx, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 17, 19, 24, 25, 32, 43, 44, 48, 57, 59-62, 66, 73, 75, 81, 88, 94, 103, 105-107, 110, 117, 132
Amin, Idi · 29
Anderson (familie) · 27, 36
Anderson, Daniel · 38, 39
Anderson, James · 36, 40
Angola · 3, 11, 62
Annan, Kofi · 110
Anti-Terrorist Unit (ATU) · 72, 73
Arab Devil · 65
ArcelorMittal · xvii, 103, 104
Armed Forces of Liberia (AFL) · 43, 53, 62, 64, 66, 68
Armed Forces Revolutionary Council (AFRC) · 87
Arthington · 60
Association for Constitutional Democracy in Liberia (ACDL) · 59, 92
Association of Liberian Lawyers in the Americas (ALLA) · 112
Association of Liberian Ministers in the USA (ALIMUSA) · 112
Aureus Mining Company · 104, 105
- B.F. Goodrich · 24
Babangida, Ibrahim (president) · 63
Ban Ki-Moon · 110
Banjul · 65, 80, 101
Barclay Training Center (BTC) · 50, 51
Barclay, Arthur (president) · 116
Barnes (familie) · 27
Bassa · xiv, 4, 12, 35, 93, 111
Bassa Cove · 9
- Bea gebergte · 104, 105
Beatrix (prinses) · 2
Belfast, Roy, Jr. · 72
Belle · xiv, 4
Bentol City · 20, 28, 43, 44
Bernard, Estrada · 116
Beysolow, Miatta · 116
Black Berets · 68
Black Diamond · 67
Blah, Moses (president) · 75
Blahyi, Joshua Milton (zie ook General Butt Naked) · 56, 57, 67, 89, 90, 92-94
Boakai, Enid (zie ook Tupee) · 60
Bockarie, Samuel (zie ook General Mosquito) · 86
Boley, George · 47, 48, 66-70, 89
Bomi County · 98, 104, 106
Bomi Hills · xvii, 12, 19, 24, 105
Bong County · xvii, 35, 36, 72, 80, 103-106
Bong Defense Front (BDF) · 65
Bong gebergte · 103, 104
Bong Mining Company (BMC) · 103
Bout, Viktor · 80
Bowen, Hezekia · 68
Boye, Thomas · 89
Bridgestone Group · 104, 107
Britse (zie ook Engelse) · 88
Brown, Allen · 90
Bryant, Gyude · 75, 100, 107, 109
Buchanan · xvii, 76, 103
Buitengewoon Strafhof voor Liberia · 89
Burkina Faso · 42, 43, 51, 55, 61, 62, 67, 74, 75, 78, 80, 95
Burundi · 118
- Calabar · 75
Canada · 83, 105, 112
Canadian Overseas Petroleum Ltd · 104
Cape Mount · 10, 11, 35, 36, 106
Cape Palmas (zie ook Kaap Palmas) · 124
Careysburg · 20
Centraal-Afrika · 2, 3
Central Bank of Liberia · 109, 116

- Central Intelligence Agency (CIA) · viii, 44, 48, 60, 85
 Central Revolutionary Council (CRC) · 64, 68
 Cestos (rivier) · 93
 Cheapoo, Chea · 41, 47, 48
 Chenoweth, Florence · 32, 107, 116
 Chesson, Joseph · 41
 Chevron · 104, 106
 China · 103, 104
 Christianopolis · 9
 Citizens of Liberia in Defense of Albert Porte (COLIDAP) · 41
 Coalition for International Justice (CIJ) · 75
 Coalition of Concerned Liberians · 112
 COCOPA (zie ook Liberia Company) · 104
 Cohen, Herman · 62, 63
 College of Business and Public Administration · 6, 8, 16, 18, 22, 30, 32, 51, 66, 97, 123
 Compaoré, Blaise (president) · 61, 62, 78, 80, 85
 Comprehensive Peace Agreement (CPA) · 75
 Congo · 2, 3, 62
 Congo-Brazzaville · 45
 Congo people · 3, 10
 Conneh, Sekou Damate · 72, 89
 Conteh, Lansana (president) · 80
 Cooper, Randall · 91
 Côte d'Ivoire (zie ook Ivoorkust) · 91
 Crane, David · 80
 Crocodile Society · 34
 Crozierville · 30
 Cuttington College · 16, 30, 31
- Dahn, Marcus · 31, 41
 David (familie) · 27
 Dei · xiv, 4, 93
 Democratische Republiek Congo (DRC) · 118
 Den Haag · 54, 60, 74, 77, 78, 81-84, 92, 96
 Doe, Jackson · 36, 56, 67, 70, 91
 Doe, Nancy · 120
 Doe, Samuel Kanyon (president) · xix, 41, 53, 56-66, 75, 78, 85, 92, 93, 95, 120, 121
 Doe, Samuel Kanyon (voorzitter van de People's Redemption Council PRC) · xix, 41, 43, 47, 49, 51, 53-58, 60, 62, 65, 66, 76, 99, 101, 123
 Dogolea, Enoch (vicepresident) · 70, 83
 Dokie, Samuel · 64, 65, 67, 68, 91
 Ducor (hotel) · 8, 23, 121
 Dugbe · 104, 105
 Duitse (zie ook Duitsland) · 10, 19, 24, 30, 35, 87, 98, 103
 Duitsland (zie ook Duitse) · 112
- Dunbar, Cecilia · 98
- Economic Community of West African States (ECOWAS) · 17, 63, 69, 71, 74, 75, 109
 ECOWAS Cease-fire Monitoring Group (ECOMOG) · 63, 64, 68, 69, 78, 79, 83
 ECOWAS Mission in Liberia (ECOMIL) · 75
 Elenilto · 105
 Ellis, Stephen · xxi, 58, 70, 94
 Engeland (zie ook Engelse, en Verenigd Koninkrijk VK) · 82
 Engelse (zie ook Britse, en Engeland) · 2, 88, 105
 Enhanced HIPC Initiative (zie ook Heavily Indebted Poor Countries) · 103
 Equatoriaal Guinee · 45
 Ethiopië · 62
 Europa (zie ook Europese) · 24, 66, 76, 112, 113, 132
 European Federation of Liberian Associations (EFLA) · 112, 113
 Europese (zie ook Europa) · 10, 66, 79, 81, 112
 Europese Parlement · 81
 Europese Unie (EU) · 76, 109
 Executive Mansion · 16, 21, 44, 57, 67, 93
 Extraordinary Criminal Tribunal for Liberia · 89
 ExxonMobil · 104
- Fahnbulleh, Henry Boima · 31, 47, 61, 67, 116
 Federation of Liberian Mandingo Associations in the USA (FELMAUSA) · 111
 Firestone · 7, 19, 24, 26, 28, 31, 49, 104, 107
 Firestone, Harvey · 7
 Forestry Development Authority (FDA) · 33, 76, 107
 Fourah Bay College · 16
 Frankrijk (zie ook Franse) · 112
 Franse (zie ook Frankrijk) · 7, 62, 78
 Freetown · 5, 69, 82, 83, 87
 Fromoyan, James · 61
- Gaay Fortman, de, Bas · 54
 Gambia · 64, 65, 80, 101
 Gbagbo, Laurent (president) · 73, 74, 80
 Gbande · xiv, 4
 Gbatala · 72
 Gbowee, Leymah · 74, 118
 General Butt Naked (zie ook Blahyi, Joshua Milton) · 57, 67, 89, 90, 92, 94
 General Mosquito (zie ook Bockarie, Samuel) · 86

- General Services Administration (GSA) · 117
- Ghana (zie ook
Ghanese) · 11, 61, 63, 74, 94, 112
- Ghanese (zie ook
Ghana) · 32, 110
- Gio · xiv, 4, 36, 53, 55, 56, 58, 60, 61, 63, 64
- Global Coalition for Africa (GCA) · 62
- Global Witness · 107
- Gola · xiv, 3, 4, 60, 98
- Golden Agri-resources Ltd · 106
- Golden Veroleum Liberia (GVL) · 104, 106
- Goodrich · 24
- Gordon-Somers, Trevor Livingston · 79
- Goudkust · 3, 11
- Governance and Economic Management Assistance
Programme (GEMAP) · 109
- Governance Commission (GC) · 116
- Grand Bassa County · xvii, 36, 104, 105, 122
- Grand Cape Mount County · 29, 35, 36, 70, 104-106,
111
- Grand Gedeh County · xvii, 57, 93, 104, 105
- Grand Kru County (zie ook
Kru Coast Territory) · 104, 106
- Greaves, Harry · 90
- Grebo · xiv, 4, 36, 93
- Greenville · xvii, 41, 98, 105
- Greinkust · 3, 10, 11
- Grimes (familie) · 27, 36
- Grimes, Louis Arthur · 56
- Guéï, Robert (president) · 74
- Guinee · xiv, xvii, 4, 5, 7, 11, 12, 33, 61, 63, 67, 71, 73,
80, 112
- Beneden-Guinee · 11
- Bocht van · 11
- Boven-Guinee · 11
- Guinee-Bissau · 11, 110
- Haile Selassie (keizer) · 45
- Haïti · 5
- Harbel · xvii, 7, 26, 104, 107
- Harper · xvii, 29, 37, 38, 40-42, 57, 114, 124
- Harvard · 4, 34, 99, 100
- Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) · 103
- Hendrik Muller & Co. (HMC) · 10
- Henries, Richard · 18
- Hoff (familie) · 27
- Holder (familie) · 27
- Hoorn van Afrika · 110
- Horton, Romeo · 8, 51, 97
- Houphouët-Boigny, Félix (president) · 61, 62, 74
- Hummingbird Resources · 104, 105
- Ijzeren Dame (zie ook
Sirleaf, Ellen Johnson) · 100, 101
- Independent National Patriotic Front of Liberia
(INPFL) · 64
- India · 103, 105
- Indonesië · 24, 106
- International Criminal Court (ICC) · 74, 77, 83, 84
- International Monetary Fund (IMF) · 59, 102, 103,
109
- Iron Lady (zie ook
Sirleaf, Ellen Johnson) · 100
- Ivoorkust (zie ook
Côte d'Ivoire) · xiv, 4, 5, 24, 33, 42, 43, 47, 50, 61,
63, 67, 73, 74, 80, 86, 91, 93, 112
- Ja'neh, Kabineh · 117
- Jahmale · 98
- Jammeh, Yahya (president) · 80
- Japane · 107
- Jarbo, William · 44
- Jenneh · 98
- Johnson, Hilary (president) · 98
- Johnson, Prince Yormie · 63, 64, 67, 78, 89, 94, 100,
129, 130
- Johnson, Roosevelt · 64, 67, 68, 89, 92, 93
- Johnsonville · 12
- Julejuah · 98
- Juliana (koningin) · xix, 1, 2
- Kaap Mesurado · 8-10, 12
- Kaap Palmas (zie ook
Cape Palmas) · 93
- Kabila, Laurent (president) · 62
- Kaddafi, Mouammar ('kolonel Kaddafi') · 54, 60-62,
69, 85
- Kamara, Tom · 44, 61
- Kameroen · 77
- Karpeh, Francis · 101
- Kimberley · 106
- King, Charles (president) · 35, 36, 116
- Kissi · xiv, 4
- Klao (zie ook
Kru) · xv, 93
- Klein, Jacques · 82
- Konon Bédié, Henri (president) · 74
- Kono · 87
- Koude Oorlog · 48, 54, 62
- Kouwenhoven, van, Guus · 75-77
- Kpelle · xiv, 4
- Krahn · xiv, xv, 4, 47, 53-57, 59, 64, 67, 72, 73, 93
- Kromah, Alhaji G.V. · 64-67, 70, 89, 116, 125
- Kru · xiv, xv, 4, 10, 12, 30, 37, 53, 54, 93, 106, 111

- Kru Coast Territory (zie ook
Grand Kru County) · 37
- Leopard Society · 34
- Libanezen · 10, 13
- Liberia College · 6, 16
- Liberia Company (zie ook
COCOPA) · 104
- Liberia Kolonie · 9
- Liberia Mining Company (LMC) · 31
- Liberia Peace Council (LPC) · 66, 68, 69
- Liberian Association Holland (LAH) · 113
- Liberian Bank for Development and Investment
(LBDI) · 82
- Liberian Diaspora Forum · 112
- Liberian Episcopal Community in the USA
(LECUSA) · 111
- Liberian Mandingo Association in the Netherlands
(Bengoma) · 113
- Liberian People's Party (LPP) · 55
- Liberian Professional Network (LPN) · 112
- Liberian-American-Swedish Minerals Company
(LAMCO) · 26, 103
- Liberians in Holland · 113
- Liberians United for Reconciliation and Democracy
(LURD) · 72-74, 117, 135
- Libië · 60-62, 69, 85
- Lofa (rivier) · 24
- Lofa County · 36, 65, 104, 105, 122
- Lofa Defense Force (LDF) · 65, 68
- Loma · xiv, xv, 4, 12
- Louisiana (VS) · 9
- Lubbers, Ruud · 101
- MacIntosh, Gayweah · 91
- Madagascar · 45
- Malaguetakust · 3, 33
- Maleisië · 106
- Maleisisch (zie ook
Maleisië) · 76
- Mali · 4, 16, 74, 110
- Malinké (zie ook
Mandingo) · xv, 7
- Mande · xiv, 4
- Mandingo · xiv, xv, 4, 7, 64, 65, 72, 111, 113
- Mano · xiv, xv, 4, 55, 56, 58, 61, 63, 64
- Mano (rivier) · 5, 24
- Mano River Mines · xvii, 29, 105
- Marcus Garvey Memorial High School · 53
- Marokko · 112
- Maryland (VS) · 3, 9
- Maryland County · xvii, 26, 29, 34, 36-39, 41, 42, 57,
104, 106, 124
- Maryland in Africa · 9
- Maryland moorden · 33-41, 56
- Mason-Dixonlijn · 9
- Massachusetts (VS) · 3, 72
- Massaquoi, François · 65, 68, 89
- Matthews, Gabriel Baccus · 31, 41, 47, 48, 67
- Mayson, Dew · 30, 31, 41, 90, 91
- McClain (familie) · 27
- McGritty (familie) · 98
- McIntosh, Toga · 90
- Mel · xiv, 4
- Mende · xiv, xv, 4
- Mengistu, Mariam (president) · 45
- Mesurado (rivier) · 8, 12, 23, 120
- Minin, Leonid · 73
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (Liberia) · 25, 93,
117, 120
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (Nederland) · 54,
84, 97
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (Taiwan) · 82
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (VS) · 66
- Ministerie van Financiën (Liberia) · 17, 32, 97, 116
- Ministerie van Landbouw (Liberia) · 32
- Ministry of Planning and Economic Affairs (MPEA) ·
viii, ix, 17
- Minor, Grace · 90
- Mississippi (VS) · 3, 9
- Mississippi in Africa · 9
- Momoh, Joseph Saidu (president) · 69, 85
- Moniba, Harry · 55
- Monroe, James (president) · 4, 9
- Monrovia · xvii, 1, 4-10, 12-15, 19, 21-23, 25, 27-36,
42-44, 46, 48-50, 53, 54, 56, 60, 62, 64, 65, 67, 68,
71-74, 76, 83, 90, 94, 98, 107, 114, 117, 120, 121,
123
- Broad Street · 8, 23
- Bushrod Island · 12, 13, 23, 120
- Congo Town · 46
- Crown Hill · 121
- Downtown · 12, 13, 17, 23, 45, 47, 120
- Dozoa Island (zie ook
Providence Island) · 8
- Old Road · xvii, 12, 13
- Providence Island (zie ook
Dozoa Island) · 8, 23
- Redemption Road · 51
- Sinkor · xvii, 12, 13, 120
- Snapper Hill · 8
- Tubman Boulevard · 13, 120
- Waterside · 23, 43
- West Point · 10, 23
- Montserrado County · 20, 28, 36, 124

- Movement for Democracy in Liberia (MODEL) · 73, 74, 89
- Movement for Justice in Africa (MOJA) · 30, 31, 41, 42, 47
- Mozambique · 62
- Mt Coffee · xviii, 126
- Muhammed, Murtala (staatsvoofd) · 45
- Namibië · 35
- National Association of Cape Mountainians in the Americas (NACMA) · 111
- National Iron Ore Company (NIOC) · xvii, 29
- National Krao (Kru) Association in the Americas (NCAA) · 111
- National Patriotic Front of Liberia (NPFL) · 59, 61-70, 72, 77, 78, 80, 83, 86, 90-92, 116, 117
- Nationale Grondwettelijke Commissie · 100
- Neal, David Franklin · 51
- Nederland · xix, 1, 2, 7, 8, 11, 17, 24, 38, 54, 55, 72, 75-77, 82, 83, 88, 112, 113, 132
- Nederlander · xix, 1, 11, 16, 19, 24, 53, 76
- Nederlandse (zie ook Nederland) · xix, 1, 10, 11, 18, 19, 24, 35, 54, 65, 75, 82, 97, 127
- Neurenberg · 87
- New Liberty · 104, 105
- New York (VS) · 3, 112
- Newmont · 105
- Ngouabi, Marien (president) · 45
- Nguema, Francisco Macias (president) · 45
- Nicholas, Mustapha Allen · 65
- Niffu · 93
- Nigeria · 45, 67, 69, 73, 75, 81, 82, 110, 112
- Nigeriaanse (zie ook Nigeria) · 63, 73, 75, 77
- Nigerianen (zie ook Nigeria) · 68
- Nimba County · xvii, 26, 29, 31, 36, 49, 55, 56, 58, 61, 63, 78, 86, 91, 92, 103, 104, 122
- Nimba gebergte · 104
- Nimley, Thomas Yaya · 73, 89
- Nobelprijs voor de Vrede · 74, 101, 118
- Obasanjo, Olusegun (president) · 73, 75, 77, 81
- Obiang Nguema Mbasogo, Teodoro (president) · 45
- Office of Fiscal Policy and Planning (OFPP) · 32
- Official Development Assistance (ODA) · 126
- Olympio, Sylvanus (president) · 45
- Omega · 49
- Oost-Afrikaanse Compagnie (OAC) · 10
- Open Society Justice Initiative (OSJI) · 87
- Operatie Octopus · 68
- Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) · 25, 76
- Organization of Liberians in Minnesota (OLM) · 112
- Oriental Timber Company (OTC) · 76, 77
- Ouagadougou · 42, 47, 61, 78
- Ouattara, Alassane (president) · 74
- Padmore (familie) · 27
- Paynesville · 12, 13, 124
- Peace Ambassador (zie ook Vredesambassadeur) · 118
- Pennsylvania Colony · 9
- Pennue, Harrison · 58
- Pentagon · 60, 80
- People's Redemption Council (PRC) (zie ook Raad voor de Verlossing van het Volk) · 49, 51, 53, 54, 59, 101
- Peperkust · 3, 9, 33, 50
- Perry, Ruth Sando Fahnbulleh (staatsvoofd) · 70
- Pierre (familie) · 27
- Pierre, James · 38
- Podier, Nicholas · 59
- Poro genootschap · 33, 34, 86
- Porte, Albert · 30, 33, 41
- Prins Bernard · 1
- Progressive Alliance of Liberia (PAL) · 31, 32, 41, 100, 117
- Progressive People's Party (PPP) · 41, 42, 47
- Putu · 105
- Putu gebergte · 104, 105
- Quiah, Oscar · 31, 41, 47, 48
- Quiwonkpa, Thomas · 55, 56, 60, 61, 63, 64, 91
- Raad voor de Verlossing van het Volk (zie ook People's Redemption Council, PRC) · 53-55
- Ratsimandrava, Richard (president) · 45
- Reagan, Ronald (president) · 54
- Reeves, Agnes · 61
- Republiek Zuid-Afrika (zie ook Zuid-Afrika) · xix
- Revolutionary United Front (RUF) · 69, 71, 73, 76, 79, 83, 84, 87
- Rice Riots · 33, 42
- River Cess County · 113
- Roberts, Joseph Jenkins (president) · 6
- Robertsfield International Airport (RIA) · xvii, 5-7, 82, 107
- Robertson · 10, 35
- Royal Timber Corporation (RTC) · 76
- Rwanda · 62
- Sahara · 5
- Sahel · 1, 3, 5, 42
- Sande genootschap · 33, 34

- Sankara, Thomas (president) · 61, 78, 95
 Sankoh, Foday · 69, 71, 79, 83, 85
 Santos, dos, José (president) · 62
 Sapo (zie ook
 Sarpo) · xv, 93
 Sarpo (zie ook
 Sapo) · xv, 30, 31, 57, 93, 111
 Sarwee, Juah · 98
 Sawyer, Amos · 22, 30, 31, 41, 53-55, 59, 67, 91, 101, 116
 Sawyer, Amos (interim-president) · 64, 65, 68, 69, 96
 Sayeh, Antoinette · 103
 Senegal · 65, 112
 Sesa Goa · 104, 105
 Severstal · 105
 Sherman (familie) · 27
 Sierra Leone · xiv, xvii, xx, 5, 11, 16, 24, 30, 33, 56, 63, 64, 69, 71, 73, 76, 78-80, 82, 83, 85-87, 105, 112, 117
 Sime Darby · 104, 106
 Sinoe County · xvii, 30, 31, 34-37, 41, 57, 93, 98, 104-106
 Sinoe moorden (zie ook
 Teah, Princelett Hilton) · 34
 Sirleaf, Ellen Johnson · 27, 31, 32, 50, 56, 59, 67, 70, 90-92, 97-101, 116, 117
 Sirleaf, Ellen Johnson (president) · xix, xx, 41, 77, 88, 90-94, 99-103, 105, 107, 109, 110, 113-118
 Sirleaf, James · 98
 Slavenkust · 3
 Snake Society · 34
 Soedan · 62
 Somalië · 62, 110
 Special Court for Sierra Leone (SCSL) (zie ook
 Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone) · 58, 61, 65, 69, 75, 77, 78, 80-83
 Special Programme for Africa (SPA) · 97
 Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone (zie ook
 Special Court for Sierra Leone, SCSL) · xx, 60, 61, 65, 69, 77, 80, 83-87, 92
 St. Paul (rivier) · 12
 Strasser, Valentine (president) · 69
 Supuwood, Laveli · 64, 90
 Taiwan · 82
 Tarpeh, James · 65
 Tarr, Byron · 67, 90, 91
 Taylor, 'Chuck' · 72, 73, 79
 Taylor, Charles · xx, 31, 56, 58-65, 67-70, 80-92, 94, 117
 Taylor, Charles (president) · xix, xx, 31, 41, 58, 62, 65, 69-92, 94, 100, 110, 111, 116, 117
 Taylor, Robert · 76
 Teah, Princelett Hilton · 36, 41
 Terpstra, H. · 19
 The Revelation · 30
 The Revolution · 31
 Timboektoe · 16
 Tipoteh, Togba Nah · 18, 30, 31, 41, 47, 48, 53-55, 67, 100, 116
 Toe, Nelson · 54
 Togo · 45
 Tolbert (familie) · 27, 28, 30, 38
 Tolbert, A.B. · 28, 62
 Tolbert, Christine · 28
 Tolbert, Frank · 28
 Tolbert, Stephen · 28, 30, 35
 Tolbert, Victoria · 43
 Tolbert, William R., Jr. (president) · 5, 18, 27-32, 35-37, 40-45, 47, 50, 55-58, 60, 62, 65, 76, 97, 99, 107, 116, 118
 Tombalbaye, François (president) · 45
 Touré, Sékou (president) · 7, 8
 Townsend, Reginald · 36
 Transparency International (TI) · 118
 True Whig Party (TWP) · 27, 28, 35
 Truth and Reconciliation Commission (TRC) (zie ook
 Waarheids- en Verzoeningscommissie) · 57, 62, 65, 76, 77, 82, 88, 89
 Tsjaad · 45
 Tubman (familie) · 27
 Tubman, Antoinette · 1
 Tubman, William V.S. (president) · xix, 1, 2, 5, 6, 13, 24, 25, 27, 36, 38, 40, 42, 44, 49, 100, 116, 120
 Tubman, Winston · 31, 67, 100, 101
 Tupee (zie ook
 Boakai, Enid) · 60
 Tuzon · 53
 Tweede Wereldoorlog · 1, 7, 12, 87
 Tweh, Moses · 36-38
 Uganda · 29
 Unie van Liberiaanse Organisaties in de Amerika's (ULAA) · 59, 60
 Union of Liberian Associations in the Americas (ULAA) · 59, 112
 United Bassa Organization in the Americas (UNIBOA) · 111
 United Liberation Movement for Democracy – Johnson groep (ULIMO-J) · 64, 67, 68, 72, 92
 United Liberation Movement for Democracy – Kromah groep (ULIMO-K) · 64-67, 72, 116
 United Liberation Movement for Democracy (ULIMO) · 64, 65, 69
 United Nations Mission in Liberia (UNMIL) · 75, 79, 81, 109, 110, 120, 126

- United Nations Observer Mission in Liberia (UNOMIL) · 69, 79
- United Sargo Association in the Americas (USAA) · 111
- Universiteit van Kaapstad · 16
- Universiteit van Liberia (UL) · xix, 6, 16-18, 22, 30, 123
- University of Liberia (UL) · 6, 17, 65, 66, 97, 120
- Urey, LeRoye · 117
- Vai · xiv, xv, 4, 12, 31, 70
- Vambo, Christopher · 65
- Vedanta Resources · 105
- Verdier, Jerome · 115
- Verenigd Koninkrijk (VK) · 69, 83, 112
- Verenigde Naties
- Ontwikkelingsprogramma (UNDP) · 43, 47, 97, 110
 - Panel van Experts · 76, 79
 - Veiligheidsraad (VR) · 78, 79, 81
- Verenigde Naties
- Embargo's en sancties · 73, 76, 77, 79, 80
- Verenigde Naties (VN) · xix, 18, 45, 46, 58, 73, 75-83, 100, 106, 109, 110, 112, 117
- Verenigde Staten van Noord-Amerika (VS) (zie ook Amerika) · 2-4, 6, 7, 9, 24, 31, 48, 53, 54, 56, 57, 59-63, 66, 73, 75, 81, 83, 91, 100, 109, 110-112, 117
- Virginia (Liberia) · 12, 25
- Virginia (VS) · 3, 6
- Voice of America · 48
- Volkerenbond · 36
- Vredesambassadeur (zie ook Peace Ambassador) · 118
- Vrijmetselaars · 21, 28, 34, 38, 121
- Waarheids- en Verzoeningscommissie (zie ook Truth and Reconciliation Commission, TRC) · 56, 57, 62, 65, 76, 82, 83, 88-94, 115-117
- Walker, Julius · 44, 47, 49
- Warner, Bennie (vicepresident) · 35
- Washington, DC · 62, 67, 102, 103, 111, 112, 132
- Weah, George · 100, 101, 113, 118
- Weeks (familie) · 27
- Weh-Syen, Thomas · 54
- Wereldbank · 59, 62, 97, 102, 103, 109
- Wesley, Henry Too (vicepresident) · 36
- West-Afrika (zie ook West-Afrikaanse) · xix, 1, 3, 8, 11, 61, 64, 71, 78, 80, 81, 107, 110
- West-Afrikaanse (zie ook West-Afrika) · xix-xxi, 1, 4, 25, 112, 132
- Western Cluster Ltd · 104, 105
- West-Indische Compagnie (WIC) · 10, 11
- Wm. H. Muller & Co. · 19, 24
- Woewiyu, Tom · 56, 59, 64, 67, 68, 70, 83, 90, 91, 94, 100
- Wologizi gebergte · 104
- World Trade Center (WTC) · 80
- Yancy (familie) · 27
- Yancy, Allen · 38, 39
- Yancy, Allen (vicepresident) · 36
- Yeaten, Benjamin · 65
- Yekepa · xvii, 26, 103
- YouTube · 51, 64, 94
- Zimbabwe · 16
- Zuid-Afrika (zie ook Republiek Zuid-Afrika) · 1, 16, 82, 112
- Zuidelijk Afrika · 2
- Zuid-Rhodesië · 16
- Zwedru · 121

